

Elina Nikoskinen

VIITTOMAKIELENTULKKIEEN TYÖELÄMÄÄN SISOITTUMINEN, KOULUTUSKOKEMUKSET JA JATKO-OPINTOSUUNNITELMAT

**VIITTOMAKIELENTULKKIEN (AMK)
TYÖELÄMÄÄN SIJOITTUMINEN,
KOULUTUSKOKEMUKSET JA
JATKO-OPINTOSUUNNITELMAT**

Elina Nikoskinen

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 16, 2010
© tekijät ja Humanistinen ammattikorkeakoulu

ISBN 978-952-456-100-6

ISSN 1799-179X

ISSN - L 1457-5531

Humanistinen ammattikorkeakoulu – HUMAK

Annankatu 12, 00120 Helsinki

www.humak.fi

humak@humak.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
2	KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ JA MÄÄRITELMIÄ	9
3	LAINSÄÄDÄNTÖ JA MUUT RAAMIT	14
	3.1 Nykytila	14
	3.2 Lakiehdotuksen sisältö lyhyesti	17
	3.3 Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä, tulkkierekisteri ja tulkkien ammattieettinen ohjeistus	19
4	TULKKIEN TYÖOLOJAT, TOIMINTAYMPÄRISTÖT JA NIIDEN MUUTOKSET	20
5	VIITTOMAKIELENTULKKIEN KOULUTUS JA OSAAMINEN	24
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
	6.1 Aineiston analysointi ja käytetyt tutkimusmenetelmät	32
	6.2 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot ja aineiston kohderyhmävastaavuus	33
7	TUTKIMUSTULOKSET	37
	7.1 Koulutuksen palveluympäristö	37
	7.2 Viittomakielentulkkiensa koulutustautuminen HUMAKista valmistumisen jälkeen	42
	7.3 Viittomakielentulkkiensa työelämässä	52
	7.3.1 Työssäkäynti ennen opintoja ja opintojen aikana	52
	7.3.2 Työelämään sijoittuminen	56
	7.3.3 Työnhaku, työllistymisen nopeus ja työttömyys viittomakielentulkeilla	59

7.3.4	Valmistumisen jälkeinen ensimmäinen työsuhde	66
7.3.4.1	Ensimmäisen työsuhteen kesto ja valmistumisen jälkeisten työsuhteiden määrä	66
7.3.4.2	Ensimmäisen työsuhteen ammattinimike ja työnkuva	67
7.3.5	Työtilanne keväällä 2009	69
7.3.5.1	Viittomakielentulkki-työnantajat	69
7.3.5.2	Viittomakielentulkki-työnantajasektoreita kohtaan	71
7.3.5.3	Viittomakielentulkki-työnkuva keväällä 2009	72
7.3.5.4	Työsuhteen muoto	72
7.3.5.5	Palkkaus	78
7.3.5.6	Tulkki-työnkokemuksia omasta työstä	80
7.3.5.7	Tulkki-työnarvioita viittomakielentulkki-työalasta tulevaisuudesta	81
7.3.6	Näkemyksiä viittomakielentulkki-työurasta	82
7.3.7	Alan vaihtaminen viittomakielentulkkeilla	86
7.4	Koulutuskokemukset	88
7.4.1	Koulutuksen antamat yleiset työelämävalmiudet	89
7.4.2	Arvioita opintojen hyödyllisimmistä taidoista	92
7.4.3	Valmistuneiden viittomakielentulkki-työtoiveet koulutukselle	95
7.4.4	Koulutuksen tuottamien valmiuksien merkitys työuralla	99
7.4.5	Erilaisien oppimisympäristöjen merkitys työelämään sijoittumisessa	105
8	YHTEENVETO	108
	LÄHTEET	117
	LIITTEET	129

1 JOHDANTO

Suomalainen viittomakieli on yksi suomalaisista äidinkielistä. Sen lisäksi Suomessa käytetään myös suomenruotsalaista viittomakieltä. Viittomakieli on saamen ja romanin kielten ohessa vähemmistökieli, jonka asema on Suomen perustuslaissa tunnustettu. Tästä huolimatta viittomakielen ja viittomakielisten kuurojen kulttuurin tunnettuus on vielä melko vähäistä. (Viittomakieli – yksi äidinkielistämme 2001, 4). Viittomakielisen yhteisön ja kulttuurin toimintaympäristö on muutoksessa, jonka myötä myös viittomakielialan koulutuksen tarve on tunnistettu ja tunnustettu. Esimerkiksi erilaiset tietoyhteiskunnan mahdollisuudet tarjoavat viittomakielisille yhteisölle yhä laajempia mahdollisuuksia olla vuorovaikutuksessa ja kommunikoida sekä välittää ja saada tietoa (Vivolin-Karen 2009, 4). Muutokset heijastavat vaikutuksia myös viittomakielentulkin ammattikuntaan. Viittomakielentulkin ammatti on vielä nuori professio. Ammattikorkeakoulutasoisella viittomakielen tulkkipäätöksillä on osaltaan ollut suuri merkitys viittomakielisen kielivähemmistön elämässä. Tulkkauspalveluiden kautta viittomakielisten kohdalla on onnistuttu ainakin osittain toteuttamaan kielellistä tasavertaisuutta. Kysymys on myös viittomakielisten mahdollisuudesta toimia, opiskella, työskennellä ja osallistua yhteiskunnan toimintaan sen täysivaltaisina jäseninä. Viittomakieliset voivat opiskella tulkkauspalveluiden avulla mihin tahansa ammattiin. Koulutuksen kautta viittomakielisten elämäntilanteet ja ammatit ovat muuttuneet paljon – teollisuustyöstä on koulutuksen kautta päästy useammille eri aloille. Kouluttautumisen kautta koko viittomakielisen yhteisön status on muuttunut samanaikaisesti tapahtuneen viittomakielen aseman parantumisen myötä. (Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuysiköarviointi vuonna 2010 alkavalle toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuysiköksi 2008, 38.)

Tämän selvityksen tarkoituksena on tehdä näkyväksi Humanistisesta ammattikorkeakoulusta (HUMAK) valmistuneiden viittomakielentulkki- en (AMK) tilanne työmarkkinoilla:

1. Miten viittomakielentulkkin koulutusohjelmasta valmistuneet ovat sijoittuneet työelämään?
 - a. Kuinka paljon ja millaista työkokemusta valmistuneilla on ajalta ennen HUMAKin opintoja ja HUMAKin opintojen ajalta?
 - b. Onko työelämään sijoittuminen ollut koulutusta vastaavaa?
 - c. Millä sektoreilla valmistuneet työskentelevät ja haluaisivat työskennellä?
 - d. Millaisia ovat valmistuneiden työtehtävät?
 - e. Miltä viittomakielentulkki- en työurat näyttävät?
 - f. Eroavatko aikuisten ja nuorten työelämään sijoittuminen toisistaan?
2. Mikä on HUMAKin viittomakielialan koulutuksen palveluympäristö?
 - a. Miltä alueilta opiskelijat hakeutuvat koulutukseen?
 - b. Mille alueille valmistuneet ovat sijoittuneet koulutuksen jälkeen?
3. Miten viittomakielentulkkit ovat koulutautuneet ja haluaisivat koulutautua HUMAKista valmistumisen jälkeen?
 - a. Onko nuorten koulutuksesta ja aikuiskoulutuksesta valmistuneiden tulkki- en välillä eroa HUMAKin jälkeisten jatko-opintojen suhteen?
4. Miten valmistuneet arvioivat koulutusta ja saamiaan työelämävalmiuksia?
 - a. Eroavatko nuorten ja aikuisten kokemukset toisistaan?

Tutkimuskysymykset, joilla valmistuneiden viittomakielentulkki- en työllistymistä lähestytään, ovat samankaltaiset kuin HUMAKin muiden koulutusalojen valmistuneita koskevissa selvityksissä (Arresto & Määttä 2006; Kalhama 2006; Nikoskinen 2008a). Tällä kysymyksenasettelulla on pyritty säilyttämään eri koulutusohjelmien välinen vertailumahdollisuus. Am-

mattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta viittomakielialalla on ollut vuodesta 1998 ja tämä selvitys on nyt ensimmäinen HUMAKista valmistuneita tulkkeja koskeva työmarkkinakatsaus.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtanut kehitys on ollut nopea. Koulutuksen kehitystä on vauhdittanut jatkuva pula viittomakielentulkeista sekä viittomakielisten kuurojen yhteiskunnallisen aktiivisuuden ja koulutustason nousu. Yksikön tutkinnot on rakennettu yhteistyössä työelämän toimijoiden, muiden korkeakoulujen sekä kansainvälisten kumppaneiden kanssa. (Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuyksikköarviointi vuonna 2010 alkavalle toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuyksiköksi 2008, 1.) Koulutuksen ja työllistymisen suhdetta tarkastelevat selvitykset mahdollistavat tulevaisuuden rakentamisen, jossa huomioidaan oppilaitoksen, ympäröivän maakunnan sekä työelämän väliset suhteet. Yhteistyö ja vuorovaikutus eri toimijoiden kanssa on suuri haaste erityisesti ammattikorkeakouluille, koska ammattikorkeakoulu on kaikkiaan nuori instituutio. Osaamisen profilointi edistää koulutusalojen ja tutkintojen tunnettua paitsi koulutukseen hakeutuvien ja opiskelijoiden myös työnantajien ja työvoimahallinnon piirissä. Jotta työvoiman kohtaanto olisi mahdollisimman hyvä, on tiedettävä, millaisista tekijöistä osaaminen koostuu ja millaisissa tehtävissä kyseisen tutkinnon suorittaneet työskentelevät. Kyse on samalla yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta sekä toimialojen kehittämisestä yhdessä kouluttajien, opiskelijoiden, valmistuneiden sekä työelämän edustajien kanssa. Työllistymisen seuranta antaa kuvan myös työelämän ja eri toimialojen muutoksista sekä haasteista, joita työelämässä kohdataan.

Viittomakielentulkin (AMK) tutkinnon voi suorittaa sekä nuorten koulutuksena että tutkintoon johtavana aikuiskoulutuksena. Vuonna 2008 HUMAKissa opiskeli tilastojen mukaan 1292 perustutkinto-opiskelijaa, joista nuorten koulutuksessa 88 %. HUMAK on vahvasti naisvaltainen ammattikorkeakoulu; 79 % opiskelijoista oli naisia vuonna 2008 kun kaikissa ammattikorkeakouluissa naisia oli 56 %. Humanistisella ja kasvatusalalla, johon viittomakielentulkin koulutus kuuluu, opiskeli 1365 opiskelijaa perustutkintoon johtavassa koulutuksessa. Naisten suhteellinen osuus tästä oli 79.5 %. Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakie-

lentulkin koulutusohjelmassa opiskeli 188 opiskelijaa, joista nuorten koulutuksessa 175. Naisia nuorten koulutuksessa olevista oli 94.9 %. HUMAKista valmistuvat viittomakielentulkit (AMK) ovat siis pääsääntöisesti nuorten koulutuksesta opiskelleita naisia. Taulukosta 1 näkyy opiskelijamäärät koko ammattikorkeakoulusektorilla Suomessa, HUMAKissa sekä viittomakielentulkin koulutusosalalla.

TAULUKKO 1. Perustutkinto-opiskelijat vuonna 2008

	HUMAK		Humanistinen ja kasvatusala		Viittomakielentulkin koulutusohjelma, viittomakielentulkki (AMK)		Viittomakielentulkin koulutusohjelma, viittomakielentulkki (AMK), HUMAK		Kaikki ammattikorkeakoulut	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Nuoret	1144	88.3	1198	87.8	292	95.7	175	93.1	107857	84.6
Aikuiset	151	11.7	167	12.2	13	4.3	13	6.9	19622	15.4
Kaikki	1292	100.0	1365	100.0	305	100.0	188	100.0	127479	100.0

(Lähde: AMKOTA-tietokanta, Opetusministeriö)

2 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ JA MÄÄRITELMIÄ

Kieli on viestintäjärjestelmä, joka voi olla puhuttu, viitottu tai kirjoitettu. **Puhutut kielet** perustuvat kuuloon ja ääneen kun taas **viitotut kielet** perustuvat näköön ja eleisiin. Tällöin viesti tuotetaan käsien liikkeillä, ilmeillä sekä suun ja vartalon liikkeillä. Kirjoitettu kieli on puheen tai viittomisen esittämistä kirjainmerkein. (Jantunen 2003, 9.) Viitottu kieli saattaa toisinaan olla vahvasti sidoksissa puhuttuun tai kirjoitettuun kieleen. Esimerkiksi **viitotussa puheessa** puhuttua viestiä tuetaan yhtäaikaisin viittomin, jolloin viittomat toistavat toisen kielimuodon viestin. Viitotussa puheessa huulion liikkeet noudattavat usein puhutun kielen sanastoa ja kieliooppia, mutta viittomat on lainattu suomalaisesta viittomakielestä. (Hyttönen & Rissanen 2006, 21-27.) Viittomakielet ovat kuitenkin puhutuisia ja kirjoitetuista kielistä erillisiä, omia kieliään. **Viittomakielessä** on oma sanastonsa eli viittomisto ja kieliooppinsa. Viittomakielessä viesti voidaan tuottaa käsin (viittomat, sormiaakkoset) tai ilmeisiin ja huulion, pään, silmien tai koko kehon liikkeisiin perustuen. (Emt. 2006, 27.) Tulkkaus on useimmiten operoimista kahden kielen välillä. Toisinaan tulkkaus voi kuitenkin olla myös **kielensisäistä tulkkausta**. Esimerkiksi **kirjoitustulkkaus** on kielensisäistä tulkkausta, eli tulkki ei käännä kielestä toiseen, vaan kirjoittaa näkyviin puhutun tai viitotun viestin. (Rissanen & Mikkonen 2007, 17; Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 10.) Sekä viittomakieltä että viitottua puhetta on mahdollista viittoa ja vastaanottaa myös **taktiilisesti**. Taktiilia viittomista otetaan vastaan yhdellä tai kahdella kädellä, jolloin viesti ymmärretään käsillä saadun kosketuksen ja liikkeen hahmottamisen avulla (Lahtinen 2006, 185).

Viittomakielentulkki on tulkikoulutuksen saanut henkilö, joka työskentelee usein kahden työkielen (suomen kieli-viittomakieli) ja kulttuurin välimaastossa. Viittomakielentulkkaukseen käytetty aika on usein ra-

jallista eikä tulkinnosta välttämättä voi tulkkauksen aikana juurikaan korjata. Viittomakielen kääntämisessä aikaa on käytettävissä enemmän, käännöstä on mahdollista hioa ja se usein dokumentoidaan. (Roslöf & Veitonen 2006, 108-109.) Tulkkausta on kahta eri tyyppiä. **Simultaanitulkkaus** tarkoittaa sitä, että puhuttua tai viitottua kieltä tulkataan simultaanisti, samanaikaisesti kuin tulkattava puhuu tai viittoo. Simultaanitulkkauksen lisäksi puhutaan **konsekutiivitulkkauksesta**, jonka aikana puhuttu kieli ja tulkkaus vuorottelevat peräkkäin. Tulkkaustilanteissa puhuttujen kielten tulkkaus tapahtuu usein peräkkäistulkkauksena, viitottujen kielten tulkkaus sen sijaan simultaanitulkkauksena. (Tommola 2006, 128.) Tulkin osaamisvaatimuksia lisää puhuttujen kielten tulkkeihin verrattuna kahden viestintäkanavan käyttö; puhutun ja viittomakielen välisessä tulkkauksessa visuaalinen viestintäkanava mahdollistaa yhtäaikaisen, moniulotteisen viestin välityksen. Tulkkaus voidaan määritellä informaation käsittelyprosessiksi. Se on monikielistä kommunikaatiota, joka sisältää tiedon vastaanottamista, käsittelyä, varastointia, mieleen palauttamista, ongelmanratkaisua ja ajattelua. (Tommola 2006, 129.) Varsinaisen tulkkaustyön lisäksi työhön kuuluu aina valmistautuminen. Substanssin hallinta edesauttaa laadukkaan tulkkauksen toteutumista. Simultaanitulkkausta voidaan toteuttaa joko suorana tai valmisteltuna tulkkauksena. Suorassa tulkkauksessa tulkilla on tulkkaustilanteesta tiedossaan usein vain aihe, jonka pohjalta hän harjoittelee ja valmistele tulkkausta omatoimisesti. Valmisteltu tulkkaus on sen sijaan enemmänkin käännös kuin tulkkaus, sillä tällaisessa tilanteessa tulkilla on käytettävissään valmista materiaalia tulkkauksen pohjaksi. Tulkin työhön voi kuulua myös esim. tulkkiälytystä, viittomakielen opetusta, käännöstyötä tai tulkkauksen koordinointia. (Roslöf & Veitonen 2006, 165; Ristimäki 2008, 4) Työssä toimiminen vaatii kahden eri tavoin viestivän yhteisön ja niiden kulttuurien erityispiirteiden tuntemista ja kunnioittamista. Tulkin ammattitaidon peruspilareihin kuuluu taito ilmaista välitettävä sanoma sujuvasti ja vivahteikkaasti molemmilla työkielillä. Vaihtelevat työtehtävät edellyttävät myös monien erikoisalojen sanaston hallintaa (Rissanen & Mikkonen 2007, 9).

Viittomakielentulkin osaamista tarvitaan monenlaisissa tilanteissa. Pääsääntöisesti tulkkeja rekrytoidaan erilaisiin asioimistarpeisiin viranomai-

sisä tai opiskeluun. **Asioimistulkkaus** on viranomaisen tai yksityisen tahon ja asiakkaan välisen asioimisdialogin (haastattelun, kuulustelun, neuvottelun, tiedustelun, selvitys- ja tiedonvälityskeskustelun jne.) tulkkausta. Tulkin tehtävänä on luoda tasa-arvoisuutta ja ymmärtämisen edellytyksiä ihmisten välille silloin, kun henkilöillä ei ole käytössään yhteistä kieltä. Tulkkauksen avulla henkilö kykenee täysivaltaisesti huolehtimaan velvollisuuksistaan ja oikeuksistaan monikulttuurisessa yhteiskunnassa. (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 8; Asioimistulkin ammattitutkinto 2002, 19.) Asioimistulkkaus on siten viranomaisen ja vieraskielisen asiakkaan välisen keskustelun tulkkausta. Asioimistilanteiden tulkkaus edellyttää monipuolisen sanaston hallintaa eri aloilta. Muun muassa sosiaali- ja terveystieteiden, opetus- sekä poliisi- ja oikeusala ovat aloja, joissa viranomaistulkkausta tarvitaan. Tulkin rooli on puhtaasti viestintään ja viestin välitykseen keskittyvä, jolloin tulkin tehtävänä on asioimistilanteessa vain edistää osapuolten välistä ymmärtämistä (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 14). **Opiskelutulkkausta** tehdessään viittomakielen tulkki toimii kääntäjänä kahden kielen ja kulttuurin välillä. Opiskelutulkki on kuurolle opiskelijalle välttämätön opiskelusta selviytymisen kannalta. Elinikäisen oppimisen ja erilaisten aikuisille suunnattujen koulutustuotteiden aikana opiskelutulkkausta tarvitaan yhtä hyvin jatko-, täydennys- kuin uudelleen koulutukseenkin liittyvissä opinnoissa. Näin ollen yksi opiskelija saattaa käyttää tulkkia yli 10 vuoden ajan edetessään lukion kautta jatko-opintoihin. Tämä heijastaa vaatimuksia myös tulkin ammattitaitoon ja sen kehittämiseen. Heiltä edellytetäänkin jatkuvaa lisäopiskelua ja valmentautumista uusien sisältöalueiden hallintaan. Vaikka tulkin rooli on myös opetustulkkauksessa viestinnällinen, tulkki voi hyödyntää monikulttuurista osaamistaan ja toimia esimerkiksi opiskelutilanteissa kuulevien ja kuuron opiskelijan yhteistyön tukijana ja opastajana. (Pieni opas opiskelutulkin kanssa työskentelevälle opettajalle 2006, 3-4.) Opiskelutulkki kääntää kuulemansa puheen suomalaiselle viittomakielelle ja kuuron viittomisen suomen kielelle. Kulttuurivälittäjän ja sosiaalisten suhteiden edistäjän rooleista tulkin työ saa uusia ulottuvuuksia. Tulkki ei kuitenkaan ole tukihenkilö eikä avustaja, vaan toimii ensisijaisesti kielenkääntäjänä, myös vapaa-ajallaan tilanteissa. Tulkki on kaikkien oikeus – on tärkeää, että kuuro

opiskelija saa tietää, mitä kuuleva opettaja ja luokkatoverit puhuvat, mutta yhtä tärkeää on muiden tietää, mitä kuuro opiskelija haluaa sanoa. Tulkki sitoo ehdoton vaitiolovelvollisuus: hän ei saa kertoa kuuroa koskevia asioita kenellekään ilman kuuron lupaa. Vaitiolovelvollisuus koskee myös niitä tietoja, jotka tulkki saa opettajilta tai muulta henkilökunnalta. Tulkki voi luonnollisestikin neuvotella oppilaitoksessa opetuksen järjestelyistä ja niiden vaikutuksesta tulkin työhön ja työolosuhteisiin. (Emt. 4.)

Tulkkien saatavuutta on viime vuosina pyritty parantamaan etätulkkausten avulla. **Etätulkkaus** tarkoittaa tilannetta, jossa tulkki on yhteydessä asiakkaaseen esimerkiksi kuva- ja/tai ääniyhteyksien välityksellä. Etätulkkaus voidaan toteuttaa videoneuvottelulaitteilla, kuvapuhelimen tai laajakaistayhteyden ja web-kameran kautta. Asiakkaiden kannalta etätulkkaus on joustavaa sekä riippumattomuutta ja tasa-arvoa lisäävää, koska se mahdollistaa tulkkauspalveluiden käyttämisen äkillisissäkin tilanteissa ja myös esimerkiksi loma-aikoina, viikonloppuisin ja iltaisin. Mobiilitulkkaus eli videopuhelimen (esim. videoyhteydellä varustettu matkapuhelin), kämmen-tietokoneen, kannettavan tietokoneen tai muun langattoman ja liikuteltavan päätelaitteen välityksellä tapahtuva tulkkaus lisää asiakaskunnan mahdollisuuksia spontaanin osallistumisen eri tilanteisiin. Tulkin työnteon näkökulmasta etätulkkaus on selkeä parannus tulkin työoloihin. Työtä saattaa helpottaa jo matkustamisen poisjäänti sekä omalta työpisteeltä työskentely. Haasteellisuutta työhön tuo teknologian käytön opettelu sekä tulkkaustilanteiden luonteen muuttuminen välittömämmiksi. Ennakkovalmistautumiseen ei etätulkkaustilanteessa ole niin paljon aikaa kuin yleensä. (Marjanen & Tainio 2004, 9-14; Oikeustulkkausten selvityshanke 2008, 27; Veitonen 2006, 250-251.) Sosiaali- ja terveysministeriön ja Eteva-kuntayhtymän yhteinen Etätulkki.fi-hanke on kehittänyt etätulkkauspalvelua vuodesta 2007 saakka. Tarkoituksena syksyllä 2009 päättyneessä hankkeessa oli luoda valtakunnallinen palvelujärjestelmä viittomakielen etätulkkausta varten. (Etätulkki.fi 2009). Palvelujärjestelmä on tarkoitus laajentaa koskemaan myös puhuttuja kieliä (Yhteispalvelun laajentamishanke 2009, 3).

Viittomakielentulkkit tuottavat **tulkkauspalveluita**, joko itsenäisinä ammatinharjoittajina tai palkkatyössä kunnallisissa tai yksityisissä tulk-

kikeskuksissa tai osuuskunnissa. Tulkkauspalvelu jakautuu vielä nykyisen kuntien järjestämisvastuun aikana neljään eri vaiheeseen, joita ovat asiakkaan palveluun hakeutuminen ja palvelupäätöksen saaminen (kunnat), palvelun tilaaminen palveluntuottajalta (itsenäiseltä tulkilta tai tulkkikeskuksesta), tulkkaustahtuma sekä muun muassa raportointi ja laskutus palvelun jälkitoimina (Heiskala 2008, 8). Tällä hetkellä kunta vielä järjestää tulkkauspalvelun, mutta vuoden 2010 alusta järjestämisvastuu siirtyy Kansaneläkelaitokselle (ks. luku 3). **Tulkkivälitys** tarkoittaa prosessia, jossa esimerkiksi tulkkivälityskeskus asiakkaan tilauksen perusteella etsii sopivan tulkin ja tiedottaa palveluntuottajasta asiakkaalle. Välitystoiminta sisältää seuraavat vaiheet: 1) asiakkaan tekemä tilaus, 2) tilauksen vastaanotto ja käsittely, 3) tilauksen välittäminen palveluntuottajalle, 4) tilauksen etenemisestä tiedottaminen asiakkaalle, 4) raportointi ja laskutus. (Heiskala 2008, 13.)

3

LAINSÄÄDÄNTÖ JA MUUT RAAMIT

Osallisuuden kannalta viittomakielen tunnustamisella on keskeinen merkitys. Viittomakieliset muodostavat kulttuurisen yhteisön, joka tukee oman elämän hallinnalle välttämätöntä henkistä kasvua. Oikeus käyttää omaa kieltään on edellytyksenä itsenäiselle suoriutumiselle, mikä edelleen mahdollistaa päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen ja takaa mahdollisuuden osallistua. Erilaisista syistä aiheutuvat kielellisen kommunikaation ongelmat ovat yhteiskunnan eriarvoisuutta luova tekijä. Tämän vuoksi tulkkaus, kommunikaation apuvälineet ja tiedonsaanti ovat esimerkiksi kielelliseen vähemmistökuultuurin kuuluville henkilöille välttämättömiä yhdenvertaisuuden osatekijöitä. Kommunikaatioon liittyvien ongelmien poistaminen on osa ympäristön esteettömyyttä ja saavutettavuutta. (Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006, 10.) Viittomakielialan toimijoiden työn ja palveluiden järjestämisen taustalla on vahva lainsäädännöllinen perusta. Erilaisten lakien kautta viittomakielisten asema ja mahdollisuudet täysipainoisen elämän rakentamiseen on turvattu.

3.1 Nykytila

Oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi on yksi ihmisen perusoikeuksista. Niin saamelaisilla alkuperäiskansana, romaneilla sekä muilla vähemmistöryhmillä, joihin myös viittomakieliset voidaan lukea, on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Viittomakieliset kuurot muodostavat oman kieli- ja kulttuuriryhmän samalla tavalla kuin saamelaiset tai romanit. Heidän äidin- tai ensikielensä on viittomakieli, joten suomen tai ruotsin kieli on heille vieras kieli (Vivolin-Karen 2009, 4.) Kieli vaikuttaa kokemuksiin, tulkintoihin ja minuuteen. Kielen merkitys usein korostuu kuuluttaessa johonkin kielelliseen vähemmistöön. Suomalainen viittomakieli on vahvistanut asemaansa yhteiskunnassa johtuen sen vuonna

1995 saamasta kotimaisen vähemmistökielen lainsäädännöllisestä asemasta (Sivunen 2008, 94). Viittomakieltä käyttävien oikeudet turvataan lailla ja tulkkaus- ja kääntämisen palvelut ovat viittomakieltä käyttävälle subjektiivinen oikeus (Perustuslaki 1999/731, 17§). Lisäksi hallintolain (2003/434) 9. pykälän mukaan asiakkaalla on oikeus käyttää omaa kieltään viranomaisessa asioidessaan. Se tarkoittaa, että viranomaisen on järjestettävä tulkkaus ja kääntäminen viranomaisasioissa, jos ymmärretyksi tuleminen on erilaisten kielellisten taustojen vuoksi mahdotonta. Tulkkaus mahdollistaa omalla kielellä osallistumisen asioiden hoitamiseen ja käsitteilyyn, opiskeluun ja kulttuurien väliseen kommunikointiin (Oikeustulkkauskunnan selvityshanke 2008, 11). Vaikka viittomakielen asema on tunnustettu, on myös todettu, että kotimaiset vähemmistökielet usein tarvitsisivat yhteiskunnallista tukea ja panostusta esimerkiksi taiteen, koulutuksen sekä kielen ja kulttuurin tutkimuksen osa-alueilla. Kaiken kaikkiaan pienten kielten ja kulttuurien asema on sidoksissa taloudellisiin ja koulutuksellisiin resursseihin. Projektiluonteinen tai kausittainen tuki esimerkiksi koulutusohjelmille ja projekteille asettaa vähemmistökielet eri asemaan valtakielten rinnalla. (Sivunen 2008, 93-94.)

Vuoden 2009 loppuun saakka laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) määrittelee tulkkauspalveluiden järjestämisen. Järjestämisvastuu on ollut kunnilla, jotka ovat huolehtineet palveluiden järjestämisestä kunnan ja asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Tulkkauspalvelut ulottuvat työssä käymiseen, opiskeluun, asioimiseen, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, virkistykseen tai muuhun vastaavaan syyhyn perustuvaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä tapahtuvaan tulkkaukseen. Palvelun järjestämisessä on korostettu asiakaslähtöisyyttä; tulkin tarpeen syytä ei tarkemmin eritellä. Tämän on nähty vahvistavan myös elämänhallinnan ja omatoimisuuden tukemista lain tulkinnessa. Tulkkauspalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään vaikeasti kuulovammaista, kuulo- ja näkövammaista tai puhevammaista henkilöä. Tulkkauspalveluja on vaikeasti kuulo- ja näkövammaisen henkilön mahdollista saada vähintään 360 tuntia ja muiden 180 tuntia vuoden aikana. Opiskelutulkkauspalveluun on oikeus siinä laajuudessaan kuin henkilö välttämättä tarvitsee opinnoista selviytymiseksi (8a§). Lais-

sa mainitut tuntimäärät nousivat vuoden 2007 alusta lukien. Kuntien palvelukäytännöt ovat poikenneet toisistaan. Joissakin kunnissa tulkkauspalvelut on tuotettu siten, että asiakkaan saaman kirjallisen palvelupäätöksen jälkeen asiakkaan vastuulla on ollut tulkin hankkiminen markkinoilta esimerkiksi freelancer-tulkeilta tai yksityisiltä tai kolmannen sektorin tulkki-keskuksilta. Tulkki on laskuttanut palvelusta kuntaa. Joillakin kunnilla on ollut palveluksessaan tulkkeja, jotka ovat hoitaneet sekä tulkkauksia että tulkkauksien välitystä. (HE 220/2009 vp, 9-10.) Vuonna 2008 vammaisten tulkkauspalvelujen käyttäjiä oli 4024. Vuodesta 2006 käyttäjämäärissä on ollut hienoista kasvua koko ajan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, SOTKA-tietokanta.) Suomen viittomakielisiä henkilöitä on arvion mukaan vuonna 2007 ollut 5000 (Oikeustulkkauksen selvityshanke 2008, 7).

Eri selvitysten mukaan käyttäjät eivät kuitenkaan aina ole käyttäneet palvelua niin paljon kuin heillä olisi mahdollisuus. Asiakkaiden kokemukset tulkin vaikeasta saatavuudesta ovat osaltaan saattaneet supistaa myös tulkkauspalvelujen kysyntää (Marjanen & Tainio 2004, 14). Tulkkipula on koettu ongelmaksi ja se on sotinut viittomakielisen yhteisön oikeuksia vastaan. Subjektiivinen oikeus tulkkauspalveluihin on toteutunut kunnissa vaihtelevasti ja palvelun saatavuudessa on selvitysten mukaan ollut kunkohtaisia eroja. Joissakin kunnissa tilanne on ihan hyvä, mutta on myös alueita, joilla tulkkausresurssit ovat vähäiset. Pienemmissä kunnissa ei välttämättä ole yhtään viittomakielentulkkia, ja lähin tulkkikeskus saattaa olla kymmenien kilometrien päässä. Ongelma on korostunut harvaan asutuilla seuduilla, jossa tulkkien toimialue on laaja ja heidän työajastaan hyvin suuri osa on mennyt tulkkauspaikalle matkustamiseen. Tulkkien saanti on ollut vaikeaa etenkin iltaisin, viikonloppuisin ja äkillisessä tilanteessa. (Marjanen & Tainio 2004, 14.) Monissa kunnissa erityispalvelujen osaaminen ei ole ollut sillä tasolla, jota tulkkauspalvelun laadukas järjestäminen edellyttäisi eikä tulkkeja ei valmistu vuositasolla riittävästi tyydyttämään tarvetta. Tämän on osittain nähty johtuvan tulkkikoulutuksen korkeakoulu- luonteesta: toisen asteen opintojen päättymisen jälkeen opintoihin tulee usein väli vuosia eri syistä ja uusien tulkkien valmistuminen siirtyy. (Mäkelä 2006, 45; Heiskala 2008, 3; Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006, 10.) Käytännössä myös viittomakieltä käyttävien keskuu-

nessa on olemassa eriarvoisuutta luovia tekijöitä. Suuri ongelma on ollut vielä 2000-luvullakin se, että työmarkkinoille tulevat ammattitaitoiset tulkit eivät ole sijoittuneet tasaisesti eri puolille maata. Esimerkiksi ammattitaitoisten kuurosokeiden tulkkien saannin turvaaminen nähtiin tärkeänä, jotta kuurosokeiden syrjäytymisvaara vähenisi ja heidän tasavertainen osallistumisensa yhteiskunnassa olisi mahdollista. (Päivänsalo 2002, 57-58.)

Viittomakielisten aseman parantamiseen sekä tulkkauspalveluiden kehittämiseen tähtäviä muutoksia on ollut vireillä jo pidempään (ks. esim. Rautavaara 2003; Heiskala 2008). Koko toimialaa uudelleen suuntaava muutos on tulkkauspalveluiden järjestämisvastuun siirto kunnilta Kansaneläkelaitokselle. Vuoden 2010 alusta Kela vastaa tulkkauspalvelun järjestämisestä. Muutoksen myötä tulkkauspalveluiden järjestäminen sisältynee lakiin vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta. (HE 220/2009 vp.) Tulkkauspalvelun organisoimisen kuntaa suuremmalla väestöpohjalla on todettu tuovan vahvuutta palvelun järjestämiseen. Useilla alueilla Suomessa on jo ennen lakimuutosta palvelun tuotantorakenteiden monipuolistamisen todettu parantavan tulkkauspalveluiden saatavuutta myös pienemmissä kunnissa. (Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006, 10; Rautavaara 2003, 17-18.) Sekä asiakkaan että kunnan, palvelun järjestäjän näkökulmasta on tilausprosessista tullut avoimempi ja läpinäkyvämpi ja myös palvelun laatu on noussut. Keskitetty palvelun tuottajan hankinta sekä välitys ovat myös lisänneet palvelun kysyntää. Viittomakielen tulkin näkökulmasta parannusta on saatu työehtoihin; tulkkien työoikeudellinen asema on selkiytynyt. Aiemmin yleisen freelance-kulttuurin sijaan tulkit ovat vakituisessa tai tuntiperusteisessa työsuhteessa alan yritykseen. Kun työsuhteasiat ovat kunnossa, pystytään keskittymään entistä enemmän työn tehokkaaseen suorittamiseen ja laadun kehittämiseen. Uusi tapa organisoida palvelua on lisännyt mahdollisuuksia yrittämiseen, alalle onkin syntynyt lukuisia uusia yrityksiä. (Heiskala 2008, 4.)

3.2 Lakiehdotuksen sisältö lyhyesti

Hallituksen esityksessä (HE 220/2009 vp) ehdotetaan säädettäväksi laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista, joka astuu voimaan 1. tam-

mikuuta 2010. Lain myötä Kansaneläkelaitos huolehtii palvelun järjestämisestä joko itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Palveluun kuuluu tulkkauksen järjestämisen lisäksi siitä aiheutuvat oheiskustannukset sekä etätulkkauksessa tarvittavat välineet ja laitteet. Tulkkauspalvelun asiakaskuntaan kuuluvat henkilöt voivat saada palvelua työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen ja virkistykseen. (Emt. 1.) Tulkkauspalvelun sisällöt ja tuntimäärät eivät uuden lain myötä muutu (ks. s.10), mutta lakiesityksessä ehdotetaan säädettäväksi säännös siitä, että palvelua voidaan järjestää enemmän kuin mitä vähimmäistuntimäärät edellyttävät, yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Lisäksi erillisenä säännöksenä lakiin ehdotetaan oikeutta tulkkauspalveluun ulkomaanmatkoilla. (Emt. 15-18.) Lakiesitys ottaa kantaa myös haasteellisiin tulkkaustilanteisiin. Uudessa laissa määritellään, että ajallisesti pitkäkestoisissa tai sisällöllisesti vaativissa (esimerkiksi oikeustulkkaus) tilanteissa voidaan palvelu järjestää siten, että käytettävissä on kaksi tai useampia tulkkeja. (Emt. 31-32.)

Tulkkauspalvelu haetaan jatkossa Kansaneläkelaitokselta, joka tekee asiasta päätöksen. Kela vastaa tulkkienvälitystoiminnasta sekä tulkkauspalvelun hankkimisesta. Palvelun käyttäjän näkökulmasta tilanne helpottuu; kaikki tulkkausta käyttävät tulevat automaattisesti tulkkienvälityksen piiriin eikä tulkkia enää tarvitse etsiä omatoimisesti. Omatoimisen palveluntuottajan etsimisen poisjääminen rajoittaa jatkossa jonkun verran asiakkaan mahdollisuutta tulkin valikoimiseen, koska Kela kilpailuttaa palveluntuottajat ja asettaa kilpailutuksessa menestyneet tuottajat etusijalle. Myös välitystoiminta kilpailutetaan. Pääsääntöisesti kilpailutuksen ja keskitetyn palveluntuottamisen myötä toiminta kuitenkin todennäköisesti ammatti- maistuu ja palvelun laatu tasapuolistuu. Vuodesta 2010 Kela vastaa myös etätulkkauksen ja sen mahdollistavien välineiden ja laitteiden hankinnasta. (HE 220/2009 vp, 30-31.) Kansaneläkelaitoksen roolin myötä tulkkauspalvelu järjestetään jatkossa yhteneväisin perustein ja käytännöin valtakunnallisesti. Keskittämisellä pyritään lisäämään tehokkuutta, kattavuutta ja yhdenvertaisuutta. Lisäksi palvelun tasapuolisempi kehittäminen ja seuranta-, tilastointi- ja arviointijärjestelmän käyttöönotto mahdollistuvat. (Emt. 15.)

3.3 Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä, tulkkirekisteri ja tulkkien ammattieettinen ohjeistus

Viittomakielentulkkien toimintaa valvoo erityinen Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä. Sen taustalla ovat alan keskeiset järjestöt (Kuurojen Liitto ry, Kuuloliitto ry, Suomen Kuurosokeat ry, Suomen Viittomakielen Tulkit ry). Nämä tahot pitävät yllä Tulkkirekisteriä, johon kerätään kootusti tiedot koulutustuneista tulkeista. Valmistuvat tulkit hakevat kirjallisesti tulkkirekisteriin liittymistä ja sitoutuvat noudattamaan tulkkirekisterin sääntöjä sekä viittomakielen tulkin ammattisäännöstöä. Kaikki rekisterissä olevat tulkit noudattavat samaa ammattisäännöstöä koulutustaustasta riippumatta. Tulkkirekisteriin anovalla tulee olla suoritettuna järjestöjen hyväksymä koulutus ja tulkkirekisterikoe, jonka järjestöt ovat yhdessä hyväksyneet. Tulkkirekisteri palvelee asiakaskuntaa valvomalla tulkkien toiminnan ammattitaitoa ja eettisen tulkkauspalvelun saatavuutta. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän lausunto Timo Heiskalan asiantuntijalausuntoon liittyen 2008.)

Viittomakielen tulkkien työtä työelämässä määrittää hyvin pitkälti viittomakielen tulkkien ammattisäännöstö (liite 1). Ammattisäännöstö on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän kokouksessa 3.10.1996 ja se on päivitetty 20.9.1999. Tulkin työ on mitä suurimmassa määrin eettistä toimintaa edellyttävää. Eettisessä ohjeistuksessa korostetaan ehdotonta vaitiolovelvollisuutta, pätevyiden ja jääviiden arvioimisen tärkeyttä, puolueettomuutta, jatkuvaa kehittävää työtettä sekä väärinkäytösten ja roolisekaannusten välttämistä. Laadukkaan tulkkauspalvelun takaamiseksi tulkit odotetaan, että hän varmistuu ennen tulkkauksilannetta kuuluvuuden ja näkyvyyden riittävydestä, ergonomisista työoloista, tauotuksista, työsopimuksen tekemisestä tilaajan kanssa, palkkauksesta, työajan pituudesta (tulkin aktiivinen tulkkausaika on enintään kuusi tuntia päivässä), simultaanitulkkauksessa tarvitaan aina yli kahden tunnin tulkkauksilanteissa kaksi tulkkia. (Suomen viittomakielen tulkit ry 2009.)

4

TULKKIEN TYÖOLOT, TOIMINTAYMPÄRISTÖT JA NIIDEN MUUTOKSET

Viittomakielen tulkin ammatti on vielä nuori. Tulkit ovat kääntämisen ja tulkkauksen sekä kielen ja kulttuurin asiantuntijoita, jotka työskentelevät suomenkielisten ja viittomakielisten henkilöiden tulkkeina tilanteissa, joissa ihmiset eivät osaa samaa kieltä. Tulkkien tehtävänä on kuuntelemalla tai seuraamalla etsiä kielestä merkityksiä, jotka tulkataan kohdekielelle. (Laine 2006, 144.) Näin ollen tulkkaus ei ole kääntämistä sanasta sanaan (Nuolijärvi 2006, 16), vaan tulkki prosessoi ja analysoi lähdekieltä jatkuvasti ymmärtääkseen ja pystyäkseen tuottamaan sitä omin sanoin kohdekielellä (Laine 2006, 144).

Tulkit voivat työskennellä viittomakielen tulkikeskuksissa tai opiskelutulkkina eriasteisissa oppilaitoksissa esikoulusta yliopistoon. Viittomakielentulkki voi työskennellä myös freelancerina, yrittäjänä tai esimerkiksi osuuskunnan, järjestön tai muun työnantajan palveluksessa. (Mäkelä 2006, 21.) Tulkit ovat perinteisesti työskennelleet lyhytkestoisissa työsuhteissa siten, että jokainen tulkkaustilanne on muodostanut lyhyen työsuhteen kyseisen asiakkaan kotikuntaan. Ilman vakituista toimeksiantosopimusta tulkin työöikeudellinen asema on kuitenkin varsin epäselvä: kunnat tulkitsevat usein asiakkaan olevan tulkin työnantaja ja sillä perusteella saattavat esimerkiksi kieltäytyä vaikkapa iltalisien tai lomakorvauksen maksamisesta tulkille. Samalla tulkkauspalvelun luonne subjektiivisina oikeutena sekä kuntien järjestämisvelvollisuutena on ristiriidassa asiakkaan työnantajastatuksen kanssa. Selkeä ja turvattu asema on ollut vain niillä tulkeilla, jotka ovat työllistyneet yksityisiin tai kunnallisiin tulkikeskuksiin. (Roslöf & Rissanen 2008, 3; Lappi 2003, 16-17.) Epävakaat työolot, määräaikaiset työsuhteet, freelancer-pohjalta työskenteleminen ja epävarmuus

den kokeminen ovat tyypillisiä piirteitä ”uudelle työlle”. Tulkkien ammattikunta on myös historiallisesti uusi, mutta sen lisäksi työnkuvia määrittelee poikkeuksetta myös prekaarisuus (ks. esim. Julkunen 2007, 30-32). Leimallisesti työsuhteiden epätyypillisuus on nuorten, koulutettujen naisten sekä julkisen sektorin haasteena. Nämä liittyvät vahvasti myös viittomakielentulkkausalaan. 2000-luvun alussa epävakaisuus ei ole täyttänyt korkeakoulutettujen viittomakielentulkkien vaatimuksia ja alalta pako on ollut suurta (Mikkonen 2003, 5).

Tulkkauspalvelun valtiollistamisen myötä myös viittomakielentulkkien työmarkkinatilanteen odotetaan muuttuvan. Kilpailutuksen ja keskitetyn palvelun tuottamisen lisäksi tulkkien työ muuttuu freelancer-pohjaisesta työstä enemmän isommassa yrityksessä työskentelyksi. Joka tapauksessa freelance-tulkkinä pelkän verokortin varassa työskentely ei jatkossa ole mahdollista. Tulkin on jatkossa työskenneltävä yksiselitteisesti joko työntekijän tai yrittäjän roolissa (Lappi 2003, 18). Suosituksena on, että keikkatyötä ei tehtäisi vaan toimivapauden ja työtehtävien valikoimisen tulisi tapahtua ensisijaisesti oman toiminimen alla (emt. 2003, 19). Tämä selkiyttää toimijoiden rooleja asiakkaan, kunnan, tulkin ja tulkkikeskusten välillä. Kokemukset kilpailutuksista ovat todentaneet, että kilpailutusten myötä freelancekulttuuri häviää ja tulkkien palkkatyö kilpailutetun tuottajan palveluksessa yleistyy (Heiskala 2008, 22). Vaikka tulkkien työoloissa on jo nyt tapahtunut paljon positiivisia muutoksia (esimerkiksi tulkkauspalveluiden järjestäminen ostopalvelusopimuksin yksityisiltä tulkkausyrityksiltä) tulkkauspalveluiden valtiollistaminen tuottaa järjestelmään oletettavasti lisää selkeyttä. Samalla alan vaihtohalukkuus toivon mukaan vähenee ja yrittäjyys tulee houkuttelevaksi vaihtoehdoksi työelämään siirtyneille tulkeille. (Roslöf & Rissanen 2008, 4.) Työolot, palkkaus, puutteellinen ammattitaito, puutteellinen koulutus sekä erinäiset henkilökohtaiset syyt ovat vuosituhanen vaihteessa olleet usein vaikuttamassa alan vaihtoon. Vuonna 2003 arvioitiin, että noin puolet valmistuneista tulkeista toimi päätoimisesti tulkin työssä, vuonna 2007 arvio oli noin 60 prosenttia (Mikkonen 2003, 5; Rissanen & Mikkonen 2007, 4.) Työoloihin liittyvistä syistä kesätyöttömyys, työn ilta- ja viikonloppupainotteisuus sekä työaikojen epäsäännöllisyys, työyhteisön ja fyysisen työpaikan puute, työn

yksinäisyys, pelko töiden riittävydestä, toive varmemmasta tulevaisuudesta sekä ammatin heikko arvostus ovat saaneet monet tulkit kokemaan alan ongelmalliseksi. Yksinäisyys, yhteiskunnallisiin asioihin liittyvät ongelmat (palkkaus, sosiaaliturva, epävarmuus), hankalat työolosuhteet ja osaamiseen liittyvät ongelmat ovat yleisiä. Negatiiviset kokemukset työstä korostuvat nuoremmilla, asioimis- ja opiskelutulkeilla, epätyypillisissä työsuhteissa olevilla sekä kunnan tai osuuskunnan palveluksessa toimivilla. (Rinne 2003, 55-56.)

Viittomakielentulkkin työn tilanne on sikäli mielenkiintoinen yleisessä työelämän muutostarkastelussa, että tulkkaus on perinteisesti perustunut määräaikaisille ja keikkaluontoisille työsuhteille, toisin kuin muut, historiallisesti vanhemmat ammattialat. Tämä epäkohta on ollut kehittämisen kohteena ja nykyään tilanne on parantunut monilta osin. Toimet kunnallisiin tai yksityisiin tulkkikeskuksiin ovat lisääntyneet ja tulkkauspalvelujen siirto valtiolle todennäköisesti kehittää tulkkien työoloja entisestään. Työelämän huonontuminen, sikäli kuin sitä on julkisessa keskustelussa tuotu esille pätkätöiden ja muiden epätyypillisten töiden muodossa (Julkunen 2007, 28), ei sinänsä siis nykyisellään koske viittomakielentulkkausala. Alalla on tehty aktiivista kehittämistyötä tulkkien työolojen parantamiseksi. Yksi keskeinen kehittämisprojekti on ollut HUMAKin yhdessä kuulovammaisjärjestöjen kanssa toteuttama Viittomakielentulkkien työelämä-projekti 2001-2003. Hankkeen yhtenä päätavoitteista oli kouluttaa ja tiedottaa ammattiin liittyvistä asioista sekä edistää työssä jaksamista. (Mikkonen 2003.)

Monia haasteita ja kehittämisen paikkoja alalla toki edelleen on. Oman haasteensa tulkkien työhön tuo Roslöfin ja Rissanen (2008, 4) mukaan lakimuutosten (mm. tuntimäärien nosto) lisäksi myös se, että viittomakielisten yhteisö on jatkuvasti kehittynyt. Tulkkitoiminta on mahdollistanut viittomakielisten kansalaisten osallistumismahdollisuuksia, mikä on puolestaan lisännyt tulkkien osaamista haastavia uudenlaisia työtehtäviä esimerkiksi viittomakielisten työpaikoilla. Elinikäisen oppimisen periaate koskee myös viittomakielisiä kansalaisia ja heidän tulkkejaan. (Rissanen & Mikkonen 2007, 21) Myös uudet teknologiset ratkaisut ja palvelut vaativat tulkeilta osaamisen päivitystä. Etätulkkaus esimerkiksi kuvapuhelimi-

en avulla on tästä hyvä esimerkki. Nämä kaikki tuottavat painetta tulkkauksen määrälliseen ja laadulliseen kysyntään. Osittain kysyntää nostaa palvelujärjestelmän toimivuus ja asiantuntevien tulkkien saatavuus, osittain se, että paritulkkaus on yleistynyt. Paritulkkaus voi parantaa tulkkauksen laatua ja laadun arviointia. Asiakkaan saaman palvelun laatu paranee kun tulkkaustilanteen yhtämittäinen kesto voi olla pidempi. Lisäksi tukitulkkin läsnäolo vähentää työn kuormittavuustekijöitä, koska tukitulkin on mahdollista auttaa tulkkauksessa. (Laine 2006, 161.) Kyse on siten myös viittomakielentulkkin työhyvinvoinnista ja työssä jaksamisesta. Tulkkaustarpeen ennakoidaan kasvavan myös muun muassa väestön ikääntymisen, kansainvälisten sitoumusten, oikeuden omaan kieleen opetuksen piirissä, oppilasryhmien integrointien, kuulo- ja/tai näkövammaisten ryhmän ikääntymisen, palvelujen lisääntymisen ja laadukkuuden sekä teknologisen kehityksen myötä. Nämä tekijät muuttavat samalla tulkkien työ- ja toimintaympäristöä (Mäkelä 2006, 41-42). Tulevaisuuden tärkeimpänä haasteena onkin, miten turvata sellainen tulkkauspalvelujen laatu, joka takaa erilaisten ja eri-ikäisten viittomakielisten tasavertaisen, esteettömän osallistumisen yhteiskuntaan. Asiakaskunta vaatii tulkeilta yhä korkeampaa tulkkauksen laatua ja alan hallintaa. (Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuyksikköarviointi vuonna 2010 alkavalle toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuyksiköksi 2008, 2-3.) Varsinaisen tulkkauksen ja/tai opettamisen lisäksi ammattiin liittyvät koulutus- ja esimiestehtävät, osallistuminen ammattiyhdistyksen toimintaan, politiikkaan ja yhä moninaisempaan vapaa-ajan toimintaan lisäävät tulkkien kohdalla paineita oman ammattitaidon syventämiseen, erikoistumiseen ja ylipäätään itsensä jatkuvaan kehittämiseen. (Rissanen & Mikkonen 2007. 38)

5

VIITTOMAKIELENTULKKIEKIN KOULUTUS JA OSAAMINEN

Humanistisen ja kasvatustalan tutkintoihin johtavat koulutusohjelmat on suunniteltu tuottamaan osaamista, joka soveltuu hyvin moniammatillisiin ja laaja-alaisiin työtehtäviin. Tutkinnon suorittaneet toimivat sekä julkisen että kolmannen sektorin palveluksessa, mutta myös yritysten palveluksessa ja yrittäjinä. Kasvatuksen ja ohjauksen ammattien sekä tulkkauksen toimintaympäristöt ovat laajentuneet viime vuosina nopeasti. Humanistisen ja kasvatustalan tutkinnon suorittaneet toimivat vakiintuneissa kasvatuksen, ohjauksen tai tulkkauksen viroissa ja toimissa. (Mäkelä 2006, 4.) Koulutuksen piirissä kohdataan jatkuvasti dilemma siitä, koulutetaanko osajia työelämään laaja-alaisesti vai spesifimmin. Yleinen käytäntö lienee se, että koulutus tuottaa ensisijaisesti vahvaa alan ja ammatin perusosaamista, jotka edistävät työelämään sijoittumisen laajoja mahdollisuuksia. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma (Koulutus ja tutkimus 2007-2012, 13) edellyttääkin, että ammatillisesti painottuneen korkeakoulutuksen tulee tuottaa vahvan ammatillisen perusosaamisen lisäksi universaalia osaamista erilaisten työtehtävien ja –paikkojen tarpeisiin. Lisäksi opiskelunvalmiuksia pitäisi kehittää niin, että aikuiskoulutukseen osallistuminen on työelämässä mahdollista. Oppijan ja työntekijän omalle vastuulle jää siis erityisosaamisen sekä lisä- ja täydennyskoulutuksen hankkiminen. Tämä linjaus ohjaa kaikkien kouluttajien toimintaa myös viittomakielentulkkausten alalla. Asiantuntijaksi kehittymisen prosessi on elinikäinen ja tarkoittaa usein ammattikorkeakoulun perustutkinnon osalta sitä, että tavoitteena on saavuttaa vahva perustaso, jota työelämään siirtymisen myötä laajennetaan, täsmennetään ja rakennetaan jatkuvasti erilaisen lisä- ja täydennyskoulutuksen muodossa. (Roslöf & Rissanen 2008, 5.)

Viittomakielentulkkin koulutus sisältyy humanistiseen ja kasvatustaloon. Koulutuksen ennakkointiselvityksissä todetaan, että tulevaisuudessa koko

humanistisen ja kasvatusalan koulutuksen ennakoitu aloittajatarve on jonkin verran pienempi kuin nykyinen aloittajamäärä. Sen sijaan alan sisällä nuoriso- ja vapaa-ajanhjauksen sekä viittomakielisen ohjauksen ammatillisen peruskoulutuksen aloittajatarve vastaa nykytilannetta. Näiden koulutusalojen korkeakoulutarve on kuitenkin stabiili: ammattikorkeakoulutuksessa kansalaistoiminnan ja nuorisotyön sekä viittomakielentulkin koulutuksen aloittajatarve kasvaa hieman tai pysyy nykytasolla (Hanhijoki, Katajisto, Kimari & Savioja 2009, 9, 138.) Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielialan yksikön ytimessä ovat valtakunnallinen koulutus-tehtävä, monikielisyys, kansainvälisyys, tiivis työelämäyhteys ja verkosto-mainen toimintatapa. HUMAKin vision mukaan opiskelija on valmistutuaan kielen ja kulttuurin asiantuntija sekä tulkkauksen ja viestinnän ammatillainen, mutta myös oman alansa yhteiskunnallinen vaikuttaja ja aktiivinen kansalaisyhteiskunnan kehittäjä. Yhteiskunta ja viittomakielinen yhteisö ovat kehittyneet nopeasti tulkkauspalvelun 30-vuotisen historian aikana ja työelämän muutos on tuonut jatkuvasti lisää haasteita koulutukseen. Koulutukseen on lisätty muun muassa eri asiakaskuntien erityisosaamista vaativia tulkkaus- ja kommunikaatiotapoja sekä etä- ja mobiilitulkkausopintoja. Viimeisimmäksi mukaan ovat tulleet yritys-, johtajuus- ja toimintaympäristöjen muutokseen liittyvät opinnot, joita voi opiskella ylemmissä AMK-tutkinnoissa. (Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuysikköarviointi vuonna 2010 alkavalle toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuysikköksi 2008, 1.) Taulukossa 2 on nähtävissä viittomakielentulkkitutkintokoulutuksen historia.

TAULUKKO 2. Viittomakielentulkkipäätöksien historia.

Vuosi	Koulutus	Sisältö
1978	Kuurojen Liiton lyhytkoulutus henkilöille, joilla jo riittävä viittomakielen taito	Asioimistulkkausperusteet ja työelämässä harjoittelu
1983	Kansanopiston vuoden mittainen ammattisivistävä viittomakielialan koulutus (Kuopio Pohjois-Savon opisto, Turku Turun kristillinen opisto)	Viittomakielen tulkkaus ja asioimistulkkaus (Turku) ja viittomakielen opetus (Kuopio)
1986	Kansanopistojen koulutus laajenee 2- vuotiseksi ammatilliseksi tulkkipäätöksiksi	Yksivuotiset viittomakielen tulkki- ja opettajakoulutukset yhdistetään, viittomakielen opetusta lisätään
1988	Koulutus muuttuu kolmivuotiseksi opistoasteen ammatilliseksi koulutukseksi	Koulutukseen lisätään uudet asiakasryhmät: kuurosokeat, huonokuuloiset ja kuuroutuneet sekä heidän erilaiset kommunikaatio- ja tulkkaustapansa
1998	Koulutus korkeakoulutasolle: Kuopio Humanistinen ammattikorkeakoulu, Turku Diakonia-ammattikorkeakoulu, aluksi 140 ov.	Koulutuksen yhteiskunnallinen merkitys lisäätty laajemman työelämäyhteistyön kautta.
2001	Humanistinen ammattikorkeakoulu laajentaa koulutuksen myös Helsinkiin	
2003	Koulutuksesta 160 ov. laajuinen	Neljän vuoden koulutukseen lisätään viittomakielen opintoja ja tulkkausperusteita
2005	Siirtyminen ECTS-järjestelmään; koulutuksesta 240 op koulutus	
2009	Ylemmät tutkinnot: Degree Program in Sign Language Interpreting (EUMASLI) Viittomakielialan tulkkitoiminnan tutkinto	Englanninkielinen eurooppalainen viittomakielialan maisteritutkinto (MA) Viittomakielialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto (YAMK)

(Lähde: Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuysikköarviointi vuonna 2010 alkavalle toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuysikköksi 2008, 2)

Tällä hetkellä viittomakielen tulkkeja koulutetaan Diakissa Turun toimipaikassa ja HUMAKissa Kuopion ja Helsingin kampuksilla. Valmistuneiden tulkkiensa työelämään sijoittumisen kannalta tämä koulutuspaikkajako on alueellisesti ollut toimiva. Tulkkauspalvelun maksajatahona on nykyisellään pääasiassa kuntien sosiaalitoimi, ja tulkkauspalvelun on katettava sekä valtakunnallinen että paikallinen tarve. Viittomakielentulkkiensa koulutuksen sijoittuminen kolmelle eri paikkakunnalle edistää palvelujen alueel-

lista saatavuutta, joka kuntien on taattava. Opiskelijat rekrytoituvat alueellisesti ja myös työllistyvät ja pysyvät alalla alueellisesti. (Rissanen & Mikkonen 2007, 23-24.) Suomessa viittomakielentulkkien koulutus antaa kaikille koulutuksen läpäisseille valmiudet toimia tulkkeina, mutta sen lisäksi opiskelijat voivat hankkia koulutuksen aikana myös viittomakommunikation opettamisen valmiudet. Koulutus valmistaa siis laaja-alaiseen ammatillisuuteen ja viittomakielisten palvelujen tarjontaan lainsäätäjän kansalaisille takaamien oikeuksien toteuttamiseksi. Vuonna 2009 nuorten koulutukseen aloituspaikkoja koulutukseen oli 80, joista 48 sijoittui Humanistiseen ammattikorkeakouluun (Rissanen & Mikkonen 2007, 4; Opetusministeriö, AMKOTA-tietokanta 2009.) Nykyisellään viittomakielentulkkin koulutus on 240 opintopisteen laajuinen, nelivuotinen korkeakoulututkinto. Viittomakielialan ylempi ammattikorkeakoulututkintokoulutus (viittomakielentulkki (ylempi AMK)) aloitettiin HUMAKin ja Diakonia-ammattikorkeakoulu yhteistyönä syksyllä 2009. Tutkinto on laajuudeltaan 90 opintopistettä ja siihen ovat hakukelpoisia kaikki ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet tulkit, joilla on työkokemusta kolme vuotta. Koulutuksen aloitti syksyllä 2009 16 opiskelijaa. Tutkinto suoritetaan kahden ja puolen vuoden aikana ja sen tavoitteena on antaa viittomakielentulkeille valmiuksia viittomakielialan vaativiin kehittämis-, tutkimus-, ja johtotehtäviin uudistuvissa palvelurakenteissa. Koulutuksen tarkoituksena on myös varmistaa viittomakielentulkkien koulutuksellinen tasa-arvo moniammatillisissa työyhteisöissä. Humanistinen ammattikorkeakoulu on myös mukana toteuttamassa kansainvälistä ylempää ammattikorkeakoulututkintoa Degree Program in Sign Language Interpreting (EUMASLI), joka alkoi tammikuussa 2009. HUMAKin yhteistyökumppaneina koulutusohjelman suunnittelussa ja toteuttamisessa ovat skotlantilainen Heriot-Watt University ja saksalainen Hochschule Magdeburg-Stendal. Koulutus sisältää syventäviä tulkkauksen ja kääntämisen opintoja, ns. kansainvälisen viittomisen opintoja sekä tutkimusopintoja. Tutkinto tähtää tulkin kielitaidon, tulkkaus-, kääntämis- sekä tutkimustaitojen syventämiseen kansainvälisessä kontekstissa. Molempien ylempien korkeakoulututkintojen tarkoituksena on osaltaan olla kehittämässä viittomakielentulkkin asemaa, arvostus-

ta työmarkkinoilla sekä parantaa tarjottujen palvelujen laatua (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2009.)

Tulkkien ammattitaito koostuu moniulotteisesta osaamisesta. Osaamisen ytimessä on vahva kielitaito, joka tarkoittaa viittomakielen tulkkien työkielten eli suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen hallintaa. Kielitaidon hallintaan sisältyy myös näkemys suomalaisen kulttuurin ja viittomakielisen yhteisön kulttuurien erityispiirteistä ja viestinnän tavoista. Kääntäminen ja tulkkauksen muodostavat osaamisessa toisen merkittävän kokonaisuuden ja tulkkauksilanneosaaminen kolmannen. Viittomakielentulkin työ on mitä suuremmassa määrin asiakaspalvelutyötä. Tulkkauksilanteiden suunnittelu-, koordinointi- ja toteuttamisen taidot edellyttävät tulkin työkäytänteiden hallitsemista. Eettisyys sekä oikeudenmukaisuus liittyvät myös vahvasti tulkin osaamisrepertuaariin. (Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuysikköarviointi vuonna 2010 alkavalle toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuysikköksi 2008, 10) Taulukossa 3 on esitetty jaottelu viittomakielentulkin osaamisprofiilista työelämän, koulutajan sekä ammattikorkeakoulukentän näkökulmista käsin.

Kuten taulukosta 3 voidaan päätellä tulkkauksessa viestintätilanteet sisältävät monia aspekteja, joita tulkin pitää ottaa tilanteessa huomioon. Valtasuhteet osapuolten välillä, kulttuurierojen aiheuttamat erityisvaatimukset sekä tulkin rooli kolmantena osapuolena tekevät tulkin työstä haasteellisen. (Tommola 2006, 129.) Tulkin työlle asettuu korkeita vaatimuksia, mutta työntekijällä on itsellään vain pieni mahdollisuus vaikuttaa työhönsä sisältöön tai tilanteiden kulkuun. Ongelmia voivat aiheuttaa esimerkiksi tulkin tai asiakkaan kielellisten tuotto- ja vastaanottotaitojen puutteellisuus, puhujan aksentti, murre tai rekisteri, väsymys, aihetietämyksen puutteet tai paritulkkauksen ongelmat. Oman työn hallintaa edistävät selviytymisstrategiat, joiden avulla ratkaistaan ongelmia ja laadunnetaan tulkkauksia. Tulkkien selviytymiskeinoina on tunnistettu muun muassa metakielelliset taidot, tulkkaustyö ja poisjättäminen. Näiden lisäksi myös valmistautuminen, aihetietämys ja kokemus voidaan lukea onnistumisen kokemuksia lisääviksi elementeiksi tulkin työssä. (Laine 2006, 152-153) Metakielelliset taidot tarkoittavat tulkin kykyä arvioida omaa kielitaitoaan ja tuotosiaan. Tulkkaustyölin avulla tulkki voi puolestaan säädellä kuinka läheisesti

TAULUKKO 3. Viittomakielentulkin osaaminen.

Työelämän vaatimukset	Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit	Amk yleiset kompetenssit
Tulkin perustaidot tulkkauksielten taidot muiden puhuttujen ja viitottujen kielten taito asioimistulkkauk- opiskelutulkkauk-	Tulkin työkielten osaaminen omaa yleisen kielitieteellisen tajun käsitellä kieliä sekä hallitsee toimi- van kaksikielisyyden periaatteet hallitsee työkielensä ammattiin vaadittavalla tavalla hallitsee kulttuurien välistä viestintää ja tuntee suomenkielisen ja viittoma- kielisen kulttuurin erityispiirteet	Itsensä kehittäminen Kansainvälisyysosaaminen
Tulkkaukstopojen ja -tilanteiden hallinta konsekutiivi- ja simultaanitulkkauk- erilaiset asiomis- ja opiskelutilanteet eri alojen tuntemus: sosiaali- ja terveysala, opetustoimi, poliisi- ja oikeustoimi	Kääntämisen ja tulkkauksen osaaminen hallitsee kääntämisen ja tulkkami- sen prosessin sekä kääntämiseen ja tulkkaukseen liittyvät selviytymis- strategiat osaa soveltaa tietojaan ja taitojaan erilaisissa viestintä- ja tulkkauksi- lanteissa hallitsee skemaattisen ajattelun	Eettinen osaaminen
Tulkkaukspalveluiden järjestäminen ja tuottaminen erilaiset asiakkaat (kuurot, kuuroutu- neet, huonokuuloiset, kuurosokeat) eri kielet, erilaiset kommunikaati- tietävät erilaiset tulkkaukseen kuuluvat lisätoiminnot (opastus, kuvailu) erilaiset tulkkauksen menetelmät tulkkikeskustyö (välitys, raportointi) yrittäjyystaidot itsensä ja muiden johtaminen	Tulkkauksilanneosaaminen hallitsee ammattitaidon perustana olevat suunnittelu-, arviointi- ja sosiaaliset taidot sekä teknistaidolli- sen osaamisen hallitsee asiakaspalvelutaidot sekä tulkin työkäytänteet erilaisissa viittomakielentulkin toimintaympä- ristöissä ottaen huomioon erilaiset asiakkaat ja tulkkauksilanteet toimii ammattieettisten periaatteiden mukaisesti.	Kehittämistoiminnan osaaminen Organisaatio- ja yhteiskun- taosaaminen
Vuorovaikutusosaaminen hyvät viestintä- ja kommunikaatio- taidot sosiaaliset taidot		Viestintä- ja vuorovaikutus- osaaminen

(Lähde: Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuysikköarviointi vuonna 2010 alkaval-
le toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuysikköksi 2008, 10)

kohdekielinen tuotos vastaa lähdekielen rakennetta. Tulkin on mahdollista pyrkiä kielten rakenteelliseen samankaltaisuuteen tai tulkinnoos voi keskittyä viestin merkityksen välittämiseen. Poisjätöt tarkoittavat asioita, jotka joko vahingossa tai tiedostettuina valintoina jätetään pois tulkkauksesta. Valintana poisjätö voi edistää lähdekielen ja kohdekielen merkitysvastavuutta. (Emt. 153-154) Kielitaito ja tulkkauksen asiantuntijuus kehittyvät koulutuksen jälkeen työelämässä, koska kokemus, harjaannus ja oman suoriutumisen jatkuvat arviointi kehittävät työssä eteenpäin. Kehittyneet tulkkauksen asiantuntijat ovat kykeneväisiä suorittamaan erilaisia tehtäviä rinnakkain ja heillä on työkieliä ja käsiteltäviä sisältöjä koskevat tietorakenteet pitkälle kehittyneitä. Tämä mahdollistaa nopeamman ennakointikyvyn, päätöksentekokyvyn kuin mihin vasta työelämään siirtyneet aloittelijat pystyvät (Tommola 2006, 129-142.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus toteutettiin postikyselynä, jonka kohdejoukon muodostivat kaikki Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelmasta valmistuneet viittomakielentulkit (AMK). HUMAKin opiskelijarekisterin mukaan vuosina 2001-2008 koulutusohjelmasta oli valmistunut kaikkiaan 208 opiskelijaa. Määrään lisättiin vielä ne kolme aikuiskoulutuksen puolelta valmistunutta, jotka olivat valmistuneet 1998-2001 välisenä aikana. Tutkimuksen kohdejoukon muodosti siis 211 valmistunutta, joista tavoitettiin 200 valmistunutta. Näille valmistuneille lähetettiin kyselylomake postitse toukokuussa 2009. Vastauksia palautui kahden karhukierroksen jälkeen kaikkiaan 110 kappaletta, joten vastauksia saatiin takaisin 55 %. Vastausprosentti on kohtuullinen; vastauksien määrässä päästiin yli tavoitellun 50 prosentin. Alhaiset vastausprosentit eivät ole epätavallisia tämänkaltaisissa tutkimuksissa, joten määrään voi olla tyytyväinen.

Kyselylomakkeen ja mittariston laadinnassa pohjana käytettiin Arres-ton ja Määtän (2006) yhteisöpedagogien (AMK) ja kulttuurituottajien (AMK) työllistymistä arvioivaa lomaketta Kysymyspatteristoa muokattiin muun muassa Koulutuksen tutkimuslaitoksen lomakepohjien sekä HUMAKista valmistuneiden yhteisöpedagogien (AMK) työmarkkina- ja uratilanteita tarkastelevien selvitysten lomakkeiden perusteella. Valmis lomake sisälsi sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Koulutuksen tutkimuslaitoksen lomakepohjista käytettiin mittareita 13, 21, 28, 33, 34, 40 ja 48. Kysymyksiä muokattiin viittomakielialan näkökulmiin sopiviksi kuitenkin niin, että vertailumahdollisuus esimerkiksi Vuorisén ja Valkosen (2007) tutkimuksessa tarkasteltuihin koulutusaloihin säilyi. Kyselylomake on nähtävissä liitteessä 2.

6.1 Aineiston analysointi ja käytetyt tutkimusmenetelmät

Selvityksen aineisto käsiteltiin SPSS Statistics 17.0-ohjelmalla. Aineistoa kuvattiin frekvenssijakaumilla sekä keskiluvuista keskiarvon ja keskihajonnan avulla. Raportissa keskiarvosta käytetään lyhennettä ka ja keskihajonasta kh. Aineiston kuvailussa hyödynnettiin havainnollistavia kuvioita ja taulukointia. Kuviot on luotu Microsoft Excel 2007- ja SPSS-ohjelmilla. Tilastollisten testien avulla tarkasteltiin muuttujien välisiä yhteyksiä sekä ryhmien välisiä eroja. Käytettyjä menetelmiä olivat kahden luokittlevan muuttujan tapauksissa ristiintaulukointi ja khiin neliö-testi sekä luokittlevien ja vähintään välimatka-asteikollisten muuttujien tapauksessa riippumattomien otosten t-testi. Ryhmien välisten erojen tarkastelussa aineiston koko ($n = 110$) rajoitti joissakin kohdin tulosten tarkastelua. Esimerkiksi khiin neliö-testin käyttöehdot edellyttävät, että ristiintaulukon soluissa pitää olla riittävä määrä odotettuja havaintoja (teoreettinen ja tilastotieteen käsite, joka kuvaa havaintojen määrää silloin, kun ryhmien välillä ei ole olenkaan eroa). Ristiintaulukon soluissa saa odotettujen havaintojen määrä olla alle 5 korkeintaan 20 prosentissa soluista. (Heikkilä 2005, 212.) Raportoinnin yhteydessä mainitaan käyttämällä ilmaisua ”khiin neliö-testin käyttöehdot ylittyivät”, mikäli havaintojen pienuus rajoittaa tulosten tulkintaa.

Erojen ja muutosten suuruuden toteamisessa käytetään tilastollista merkitsevyyttä (p). Taulukossa 4 on kuvattu tilastollisen merkitsevyyden raja-arvot.

TAULUKKO 4. Tilastollisen merkitsevyyden raja-arvot.

Tilastollisesti erittäin merkitsevä	$p \leq 0.001$
Tilastollisesti merkitsevä	$0.001 < p \leq 0.01$
Tilastollisesti melkein merkitsevä	$0.01 < p \leq 0.05$
Tilastollisesti suuntaa antava	$0.05 < p \leq 0.1$

Tämän selvityksen raportoinnissa käytetään erojen tulkittamisessa merkitsevyytensä 0.05 (5 %), mikä SPSS-ohjelmassa on oletuksena. Jos tilastollinen merkitsevyys (p) on alle 0.05, ryhmien välisiä eroja voidaan aineis-

tossa tulkita olevan (Heikkilä 2005, 194-195). Päähuomio tässä selvityksessä kiinnittyi nuorten koulutuksesta valmistuneiden ja aikuiskoulutuksesta valmistuneiden työelämään sijoittumiseen liittyvien erojen tarkasteluun. Nuorten ja aikuisten välisten erojen esiin tuominen työmarkkinoihin tai koulutuskokemuksiin liittyen voi olla merkityksellistä kouluttajan kannalta. Nuorten ja aikuisten koulutuksen erojen selvittäminen noudattaa tässä selvityksessä linjaa, joka on nähtävissä HUMAKin aiemmissa seurantalutkimuksissa (Arresto & Määttä 2006; Kalhama 2006; Nikoskinen 2008a; Nikoskinen 2008b). Ryhmien välisiä eroja tarkasteltiin pääasiassa nuorten koulutuksesta ja aikuiskoulutuksesta valmistuneiden osalta, mutta muitakin taustamuuttujia (esimerkiksi kampus, asuinalue HUMAKista valmistumisen jälkeen, työpaikan sijainti) käytettiin vertailun pohjana joissakin tarkasteluissa.

6.2 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot ja aineiston kohderyhmävastaavuus

Kaikki viittomakielentulkkien työmarkkinakyselyyn osallistuneet olivat naisia. Vuoden 2008 loppuun mennessä HUMAKin viittomakielentulkkin koulutusohjelmasta valmistuneita on AMKOTA-tietojen mukaan ollut kaikkiaan 211, joista naisia 98.6 % (208) ja miehiä 1.4 % (3). Vastanneiden joukko on siis sukupuolijakaumaltaan kohderyhmän kaltainen, koska miehiä koulutusohjelmasta on valmistunut ylipäätänsä vain 3. Naisvaltaisuus on viittomakielialan yleinen ominaispiirre. Nuorten koulutuksesta valmistuneita tässä aineistossa oli 74.5 % (82) ja aikuisten koulutuksesta valmistuneita 25.5 % (28). Tämä jakauma suhteutettuna tilanteeseen kaikkien HUMAKista vuoteen 2008 mennessä valmistuneiden joukkoon osoittaa, että nuorten koulutuksesta valmistuneet vastaajat ovat hieman yliedustettuina tässä aineistossa. Kaikista tutkinnon suorittaneista nuorten koulutuksessa on opiskellut 69.7 % ja aikuiskoulutuksessa 30.3 % valmistuneista. (Opetusministeriö, AMKOTA-tietokanta 2009)

Suurin osa kyselyyn vastanneista oli aloittanut opintonsa vuonna 2001-2004. Vastaajista noin kymmenen prosenttia oli aloittanut opinnot HUMAKin ensimmäisenä toimintavuonna 1998. Opinnot oli pääsääntöisesti

saatu päätökseen vuosien 2005-2008 aikana (taulukko 5). Viittomakielentulkin koulutusohjelma oli vuoteen 2003 saakka laajuudeltaan 140 opintoviikkoa, jolloin opintojen kesto oli noin 3.5 vuotta. Vuodesta 2003 lähtien tutkinnot ovat olleet lähtökohtaisesti 160 opintoviikon/ 240 opintopisteen laajuisia, noin neljä vuotta kestäviä kokonaisuuksia. Aikuiskoulutuksen laajuus on 60-120 opintopistettä riippuen opiskelijan pohjakoulutuksen laajuudesta. (Opinto-opas 2002-2003; Opinto-opas 2003-2004; Humanistinen ammattikorkeakoulu 2009.)

TAULUKKO 5. Kyselyyn osallistuneiden opintojen aloitus- ja päätösvuosi.

	Opintojen aloitusvuosi		Opintojen päättämivuosi	
	N	%	N	%
1998	11	10.1		
1999	9	8.3		
2000	6	5.5		
2001	16	14.7	11	10
2002	22	20.2	10	9.1
2003	20	18.3	12	10.9
2004	15	13.8	3	2.7
2005	6	5.5	16	14.5
2006	3	2.8	16	14.5
2007	1	.9	21	19.1
2008			21	19.1
Yhteensä	109	100.0	110	100.0

Viittomakielentulkin koulutusta tarjotaan HUMAKissa Kuopion ja Helsingin kampuksilla. Vastaajia osallistui kyselyyn mukavasti molemmilta kampuksilta, joskin Kuopiosta valmistuneita vastaajien joukossa oli noin 13 prosenttiyksikköä enemmän. Helsingin kampukselta on HUMAKin tietokannan mukaan valmistunut vuoden 2008 loppuun mennessä kaikkiaan 83 viittomakielentulkkiä. Tähän kyselyyn heistä osallistui noin 57 prosenttia. Kuopion kampukselta on valmistunut 128 tulkkiä, joista tähän työmarkkinakyselyyn osallistui 48 prosenttia

Nuorten koulutuksesta ja aikuiskoulutuksesta valmistuneiden vastaajien osuudet kampuksittain on esitetty taulukossa 6.

TAULUKKO 6. Nuorten ja aikuisten osuudet kampuksittain.

	Helsinki		Kuopio	
	N	%	N	%
Nuoret	32	68.1	50	80.6
Aikuiset	15	31.9	12	19.4
Yhteensä	47	100.0	62	100.0

Vastaajat olivat keski-ikältään 31-vuotiaita ($kh = 6.81$, $n = 110$). Nuorten keski-ikä oli 29 vuotta ($kh = 3.87$, $n = 82$) ja aikuisten 39 vuotta ($kh = 7.33$, $n = 28$). Pohjakoulutuksista vastanneet olivat yleisimmin tulleet HUMAKiin lukiota (68.2 % $n = 110$). Lisäksi 14 prosentilla oli lukion tai yliopistolastutuksen ohella jokin muu tutkinto pohjakoulutuksena. Opistoasteen pohjakoulutukseen ilmoitti 11.8 % ($n = 110$). Opistotason tutkintoja oli kuitenkin jonkin muun koulutuksen lisänä samansuuruisella joukolla vastaajia (11.8 % $n = 110$). Nuorten koulutuksesta valmistuneilla lukio oli yleisin (84.1 % $n = 82$), aikuiskoulutuksessa opiskelleet tulivat HUMAKiin suurimmaksi osaksi opistoasteelta (35.7 % $n = 28$). Aikuisten joukossa oli myös paljon niitä, joilla taustalla oli sekä lukio että opisto (28.6 % $n = 28$). Noin 21 prosentilla aikuisista pohjakoulutuksena oli lukio. Pelkän ammatillisen koulutuksen siivin HUMAKin viittomakielen tulkinn koulutukseen oli tullut vain 2.7 % ($n = 110$), mutta reilulla kaudella (6) prosentilla oli ammatillista koulutusta muun koulutuksen lisäksi. Taulukon 7 avulla tilannetta verrataan esimerkinomaisesti vuosina 2008 ja 2002 opintonsa aloittaneiden pohjakoulutuksiin.

TAULUKKO 7. Vuonna 2002 ja 2008 HUMAKissa opintonsa aloittaneiden viittomakielentulkkiopiskelijoiden pohjakoulutukset.

	2008	2002
Lukio	84.2	80.9
Opisto	0	7.4
Ammatillinen perustutkinto	15.8	11.8
Muu	0	0
Yhteensä	100.0	100.0

(Lähde: Opetusministeriö, AMKOTA 2009)

Kuten taulukosta 7 nähdään, tämän selvityksen aineistossa lukiosta valmistuneet ovat jonkin verran aliedustettuina. Samoin ammatillisen väylän kautta tulleita tässä aineistossa on vähemmän kuin mitä tulkkiopiskelijoiden koulutuksessa on ollut. Opistoasteen taustan omaavia aineistossa on sen sijaan jonkin verran enemmän. Erilaisia ammatillisia tutkintoja valmistuneilla tulkeilla oli taustallaan monenlaisia. Tulkeilla on muun muassa pukineiden valmistajan, mielisairaanhoitajan, kokin, hammashoitajan, hiusmuotoilijan ja nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan ammatteja. Opistoasteen tutkinnot olivat taustoiltaan melko vahvasti viittomakielialaan liittyviä: suurimmalla osalla taustalla oli viittomakielentulkin (19) koulutus. Yksi vastaaja ilmoitti viittomakielentulkin koulutuksen lisäksi askarteluohjaajan koulutuksen. Muita mainittuja tutkintoja olivat koulunkäyntiavustaja, hammasteknikko, nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja, sairaanhoitaja, terveydenhoitaja ja merkanti.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Koulutuksen palveluympäristö

Viittomakielentulkiksi (AMK) voi Suomessa HUMAKin lisäksi opiskella Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Diak tarjoaa opetusta Turussa, HUMAK Kuopiossa ja Helsingissä. Koulutuksen vaikuttavuuden arvioinnissa tärkeää on myös tarkastella sitä, kuinka hyvin oppilaitos palvelee työelämää maakunnallisesti ja valtakunnallisesti. Ammattikorkeakoululaissa (351/2003; 564/2009 tulee voimaan 1.1.2010 4-5 §) todetaan muun muassa, että ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin työelämän vaatimusten pohjalta. Aluekehitys ja elinkeinoelämän kanssa yhteistyössä oleminen ovat siten tärkeitä. Alueellisten ja paikallisten työelämän tarpeisiin vastaaminen sekä käytäntöjen kehittäminen toteutuu myös työmarkkinoille valmistuvien viittomakielentulkkien (AMK) työpanoksen muodossa. Koulutuksen palveluympäristön käsite kuvaa tässä siis sitä, mitä alueita HUMAKin viittomakielialan kampukset Kuopio ja Helsinki erityisesti palvelevat. Aikaisemmissa HUMAKin muita koulutusohjelmia tutkittaessa on todettu, että HUMAK on kouluttajana alueellinen toimija (Arresto & Määttä 2006, 19; Nikoskinen 2008a, 34; Nikoskinen 2008b, 31).

Kyselyyn osallistuneita oli aika tasaisesti molemmilta viittomakielentulkkin koulutusta tarjoavilta kampuksilta. Uusimaa ja Pohjois-Savo kampusten sijaintimaakuntina ovat koulutukseen tulijoiden kotimaakuntina selvästi muita maakuntia useammin. Helsingin kampuksella opintonsa suorittaneista suurin osa oli kotoisin Uudeltamaalta, Varsinais-Suomesta ja Hämeestä tulleita oli muutamia. Samoin Kuopion kampuksen valmistuneista suurin osa oli Savon ja Pohjois-Karjalan alueelta (Pohjois-Savo 19, Etelä-Savo 8, Pohjois-Karjala 4). Kuopion kampus vastaanotti opiskelijoita muutamia myös Uudenmaan, Keski-Suomen, Pohjanmaan, Kai-

nuun sekä Kaakkois-Suomen alueilta. Opiskelijat hakeutuvat siis opiskelemaan viittomakielentulkiksi kampusten lähialueilta (taulukko 8). Kerätyn aineiston perusteella Kuopion kampuksen rekrytointialueeksi määrittyy siten ensisijaisesti Pohjois-Savo.

TAULUKKO 8. Vastanneiden kotimaakunta ennen opintojen aloittamista kampuksittain.

Asuinmaakunta	Helsinki	Kuopio	Kaikki
Uusimaa	31	4	35
Varsinais-Suomi	4	0	4
Häme	5	1	6
Satakunta	1	0	1
Pirkanmaa	0	4	4
Savo ja Pohjois-Karjala	1	31	32
Keski-Suomi	1	4	5
Pohjanmaa	1	5	6
Kainuu	0	5	5
Pohjois-Pohjanmaa	1	3	4
Kymenlaakso ja Etelä-Karjala	2	5	7
Kaikki	47	62	109

Ammattikorkeakoulujen on todettu aiemmissa tutkimuksissa olevan alueellisimpia kuin yliopistot (Virolainen & Valkonen 2002, 72). Usein ammattikorkeakoulut sekä rekrytoivat opiskelijansa että tuottavat valmiita ammattilaisia nimenomaan lähialueilta lähialueille. Tilanne on sama HUMAKissa yleensä ja myös viittomakielentulkin koulutusohjelmassa. Taulukko 9 osoittaa Helsingin ja Kuopion kampuksilta valmistuneiden opiskelijoiden kotimaakunnat 5 kuukautta – 9 vuotta valmistumisen jälkeen. Helsinki tuottaa tulkkeja Uudenmaan työssäkäyntialueen tarpeisiin ja Kuopio eniten Savon ja Pohjois-Karjalan kysyntää vastaamaan. Suurin osa Kuopiosta valmistuneista on jäänyt nimenomaan Kuopion maakuntaan, Pohjois-Savoon (19). Etelä-Savoon oli sijoittunut kaksi (2) valmistunutta ja Pohjois-Karjalaan neljä (4). Helsingin kampus profiloituu vahvasti vain

Uudenmaan alueelle; vain yksittäisiä tulkkeja on lähtenyt opintojen jälkeen muualle töihin.

TAULUKKO 9. Vastanneiden asuinalue keväällä 2009 kampuksittain.

Asuinmaakunta	Helsinki	Kuopio	Kaikki
Uusimaa	33	6	36
Varsinais-Suomi	5	1	6
Häme	2	1	3
Satakunta	0	0	0
Pirkanmaa	2	6	8
Savo ja Pohjois-Karjala	0	25	25
Keski-Suomi	1	10	11
Pohjanmaa	0	4	4
Kainuu	0	1	1
Pohjois-Pohjanmaa	1	7	8
Lappi	2	1	3
Kyrmälä ja Etelä-Karjala	1	0	1
Kaikki	47	62	109

Helsinki, Kuopio sekä Diakonia-ammattikorkeakoulun Turku ovat viittomakielialan osaamiskeskittymiä. Uudenmaan, Pohjois-Savon sekä myös Varsinais-Suomen osalta tulkkauspalvelujen alueellinen saatavuus on erinomaista. Helsingistä valmistuneista tulkeista 70 % jäi Uudenmaan alueelle töihin, 11 % valmistuneista siirtyi Varsinais-Suomeen. Muut maakunnat saivat vain yksittäisiä tulkkeja työvoimaksi Helsingin kampukselta. Sen sijaan Kuopion kampuksen palvelualue vaikuttaa pelkkää Pohjois-Savoa laajemmalla. Savon ja Pohjois-Karjalan alueelle on Kuopion kampuksen valmistuneista jäänyt työskentelemään 40 %. Myös Keski-Suomi saa kampukselta enemmän valmistuneita tulkkeja kuin mitä maakunta lähettää sinne opiskelijoita (taulukko 10); 16 % Kuopiosta valmistuneista on sijoittunut valmistumisen jälkeen Keski-Suomeen. Myös Uusimaa, Pirkanmaa (9.7 %) ja yllättävästi lisäksi Pohjois-Pohjanmaa (11.3 %) ovat Kuopion osalta työvoiman saajia. Taulukkoon 8 on yhdistetty rekrytointi- ja työelämään sijoittumisalueet. Kun kampuksille hakeutuneiden opiskelijoi-

den ja valmistuneiden tulkkien suhdetta vertaillaan maakunnittain, Uusimaa, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Keski-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi ovat työvoiman nettosaajia. Liikkuvuutta maakunnasta pois tapahtuu Hämeen, Savon ja Pohjois-Karjalan, Pohjanmaan, Kainuun alueilta.

TAULUKKO 10. Kampusille hakeutuneet opiskelijat (O) ja valmistuneet viittomakielentulkkit (V) maakunnittain.

	Helsinki		Kuopio		Kaikki	
	O	V	O	V	O	V
Uusimaa	31	33	4	6	35	39
Varsinais-Suomi	4	5	0	1	4	6
Häme	5	2	1	1	6	3
Satakunta	1	0	0	0	1	1
Pirkanmaa	0	2	4	6	4	8
Savo ja Pohjois-Karjala	1	0	31	25	32	25
Keski-Suomi	1	1	4	10	5	11
Pohjanmaa	1	0	5	4	6	4
Kainuu	0	0	5	1	5	1
Pohjois-Pohjanmaa	1	1	3	7	4	8
Lappi	0	2	0	1	0	3
Kymenlaakso ja Etelä-Karjala	2	1	5	0	7	1
Kaikki	47	47	62	62	109	109

Valmistuneet tulkkit levittäytyvät valtakunnallisesti suhteellisen kattavasti Lappia myöten. On selvää, että alueina kampusympäristöt nousevat selkeimpinä maakuntina esiin tulkkien työelämään sijoittumisalueina, mutta jonkin verran alueellista liikkuvuutta tapahtuu tämän aineiston perusteella. Viittomakielentulkkiopiskelijat ovat hyvin alueellisia: opiskelijat ovat lähtöisin samoista maakunnista kuin mihin opintojen jälkeen pääosin sijoittuvat. Vain Kainuun sekä Kaakkois-Suomen alueelta lähtöisin olevat opiskelijat eivät olleet palanneet kotimaakuntiinsa töihin. Maakuntatason tarkastelussa Uusimaa sekä Savon ja Pohjois-Karjalan alueet profiloituvat suihkukaivoiksi: HUMAKin viittomakielentulkkipiirien ympäristöstä tulevat ovat kotiseutu-uskollisia, he tulevat opiskelemaan kotimaakunnas-

ta ja jäävät samalle alueelle töihin. Toisaalta nämä kaksi aluetta toimivat hieman myös työntöpumpun tavoin. Esimerkiksi koti- ja koulutuspaikkana toimiva Uusimaa lähettää valmistuneita myös muualle Suomeen. Työn perässä tulkit ovat muuttaneet Uudeltamaalta Varsinais-Suomeen, Pirkanmaalle, Kaakkois-Suomeen sekä yllättävästi myös Lappiin kolmen (3) valmistuneen voimin. Savo ja Pohjois-Karjala on lähettänyt valmistuneita Uudellemaalle, Pirkanmaalle, Keski-Suomeen ja Pohjanmaan alueelle. Muut maakunnat toimivat pääosin rikastamoiden tavoin; niiden alueella ei ole viittomakielentulkin koulutusta, mutta valmistuneet ovat kuitenkin palanneet kotimaakuntaan opintojen jälkeen. (ks. Virolainen & Valkonen 2002, 72.) Usein on niin, että mitä pienemmästä opiskelupaikkakunnasta on kysymys, sitä herkemmin alueelta myös muutetaan pois (Työvoiman alueellisen liikkuvuuden esteet ja kannustimet 2008, 44). Nuorten koulutuksesta valmistuneet ja aikuiskoulutuksesta valmistuneet eroavat toisistaan alueellisen liikkuvuuden mukaan merkitsevästi ($\chi^2 = 14.692$, $df = 4$, $p = .005$). Viittomakielialalla jo työtä tehneistä, ammattikorkeakoulutasoiseen tulkikoulutukseen hakeutuneista joka toinen jatkaa työtään ennen opintoja olevassa kotimaakunnassa. Tämä on ymmärrettävää aikuiskoulutuksen rakenteen myötä. Opintojen aikana koulutuspaikkakunnalle kiinnittyviä ei aikuiskoulutuksesta valmistuneissa ollut yhtään, kun nuorista kouluttajamaakuntaan sijoittui reilu 10 prosenttia. Liikkuvia oli selvästi enemmän nuorten koulutuksesta valmistuneissa, mikä on yleisesti tyypillistä opiskeluaikaisen muuttokäyttäytymisessä (Työvoiman alueellisen liikkuvuuden esteet ja kannustimet 2008, 97). Muuttaminen voidaan nähdä erityisesti nuorten kohdalla investointina yksilön hyvinvointiin. Nuorten voidaan ajatella hyötyvät periaatteellisesti enemmän muuttamisesta kuin vanhemmat samalla kun erilaiset siteet ja muut muuttamisen kustannukset ovat pienemmät. Työttömyys edistää muuttoliikettä siksi, että taloudelliset kannustimet ovat usein työllisiä suuremmat. Sekä nuorilla että työttömillä työn etsintä on aktiivisempaa ja työn vastaanottamisen kynnyksipalkka on pienempi kuin työllisillä. Työttömyyden ja muuttamisen syy-seuraussuhde ei kuitenkaan ole suoraviivainen. usein muuttamisen todennäköisyys kasvaa työttömyyden keston myötä, koska kotiseudun tarjonta katso-

taan ensin läpi. Toisaalta työn etsintähalukkuuskin voi laantua työttömyyden pitkittyessä. (Emt. 32-33)

Muuttamista määrittää siis hyvin pitkälle työnsaanti, joten erityisesti kotiseutu-uskollisuus, kotimaakuntaan palaajien sekä liikkujien muutokäyttäytyminen on tulkkien näkökulmasta perusteltu. Paitsi että viittomakielentulkeille on paljon töitä saatavilla koulutuspaikkakunnilla, myös muut maakunnat tarjoavat tulkeille töitä. Alueellisuus korostuu tässä tarkastelussa, sillä nuorten koulutuksessa opiskelleista kotiseutu-uskollisia oli suurin osa ja aikuiskoulutuksen puolellakin paljon. Työn perässä muuttajia oli viittomakielentulkkiaineistossa verrattain vähän. Osin tämä johtuu ehkä alan hyvästä työllistymistilanteesta sekä osin siitä, että kotiseutu-kiinnittyneisyys on omiaan vähentämään alueellista liikkuvuutta ja muuttoalettiutta. Ammattikorkeakoulut kouluttavat usein oman alueen nuoria omiin työtarpeisiin. Ne jotka ovat aikaisemmin muuttaneet, todennäköisemmin muuttavat myös uudelleen. (Emt. 44, 98.) Paikoillaan pysyminen ja kotiseudulle palaaminen on tulkeilla kaiken kaikkiaan yleistä. Uudenaan merkitys HUMAKin viittomakielentulkki-koulutuksen palvelualueella on suuri myös siksi, että suurin osa kuuroista asuu Helsingin ja Turun vaikutusalueilla (Rissanen & Mikkonen 2007, 23-24).

7.2 Viittomakielentulkki kouluttautuminen HUMAKista valmistumisen jälkeen

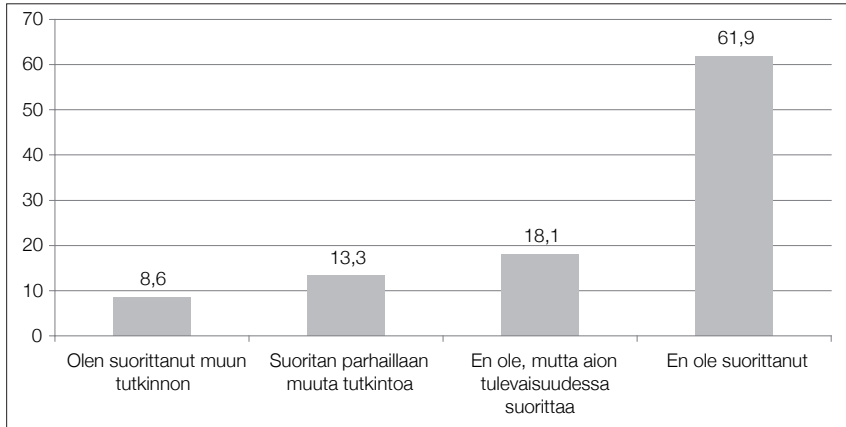
Keväällä 2009, kun viittomakielentulkkeja kyselyllä lähestyttiin, valmistumisesta oli kulunut 5kk – 9 vuotta. Erityisesti pidempään työelämässä mukana olleet, mutta myös vastavalmistuneet kohtaavat useimmiten työuran lisäksi myös koulutusuran. Työn ohessa oppiminen, koulutuksiin osallistuminen ja uusien tutkintojen suorittaminen ovat osa nykyisiä koulutus- ja työmarkkinoita; niiden kautta työvoiman kysynnän ja tarjonnan koostamista pyritään jatkuvasti tasapainottamaan ja siten löytämään oikeat tekijät oikeille paikoille. Sekä erilaiset työelämän muutostekijät että ikärakenteen kehitys tuottavat haasteita aikuiskoulutuksen kehittämiseksi. Työssäkäyvän väestön oikeudeksi ja osin ehkä myös velvollisuudeksi nähdään jatkuva osaamisen päivittäminen ja lisääminen. Muutostilanteissa tarvitaan

lisäksi osaamisen uudelleen suuntaamista. (Koulutus ja tutkimus 2007-2012, 34-35.) Työssäkäyvien ihmisten kouluttautuminen on useimmiten riippuvaista nimenomaan aikuisille suunnatuista koulutustuotteista, joiden suorittaminen työn ohessa on mahdollista. Koulutus nähdään tuottavuuden ylläpitämisen ja parantamisen moottorina. Koulutuksen merkitys nousee myös usein taloudellisen taantumien aikana, jolloin koulutuksen osatehtäväksi nousee tietynlainen marginalisaation hallinta (Suikkanen, Linnakangas, Martti & Karjalainen 2002, 88.)

Koulutusuralla tarkoitetaan tässä tarkastelussa sitä koulutustoimintaa, johon on osallistuttu HUMAKista valmistumisen jälkeen. Lomakkeessa vastaajilta kysyttiin osallistumisesta HUMAKin järjestämiin erikoistumisopintoihin, jo suoritetuista tutkinnoista, ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamissuunnitelmista, lisä- ja täydennyskoulutukseen osallistumisesta sekä niistä syistä, jotka ovat vastaajien kohdalla olleet vaikuttamassa joko koulutukseen osallistumiseen tai koulutusmahdollisuuksien sivuuttamiseen. Lisäksi tiedusteltiin, mitä aihe- ja teemakokonaisuuksia tulkit pitävät tarpeellisina.

Kuten kuviosta 1 voidaan huomata, kyselyyn osallistuneiden viittomakielentulkkiensa HUMAKin jälkeiseen uuteen tutkintoon johtavaan koulutukseen (mikä tahansa tutkintoon johtava koulutus) osallistuminen oli melko vähäistä. Osaltaan tilanteeseen voi tuki vaikuttaa seurannan kohteena olevan tulkkijoukon vielä lyhyet työurat. Vuoden 2008 loppuun mennessä valmistuneista tulkeista jopa 62 % ei ole suorittanut uutta tutkintoa HUMAKin jälkeen, eikä tällä mittarilla myöskään kertonut aikeistaan tutkinnon suorittamisesta.

Kuitenkin kaikkiaan 76 tulkki-vastaajaa (69 %) oli vastannut kysymykseen ”Jos suunnittelet ylempää korkeakoulututkintoa, milloin aiot hakeutua koulutukseen?”. Näistä lähes 60 % ei osannut kertoa tarkemmin mahdollista koulutukseen hakeutumisen ajankohtaa. Noin 15 prosenttia uskoi hakeutuvansa ylemmän korkeakoulutuksen pariin viiden vuoden sisällä ja 11 % harkitsi koulutusta joko vuoden tai kolmen vuoden sisällä. Pieni tutkinnonsuorittamisaktiivisuus sekä -halukkuus johtunee yhtäältä siitä, että vertikaaliseen kouluttautumiseen johtavaa koulutuspolkua ei viittomakielentulkkausallalla ole ennen HUMAKin EUMASLI- (alkanut tammikuus-

KUVIO 1. Valmistumisen jälkeinen tutkintojen suorittaminen viittomakielentulkeilla.

sa 2009) ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon (alkanut syksyllä 2009) johtavaa koulutusta ollut olemassa. Näin ollen kaikki tässä aineistossa näkyvät suoritettut tutkinnot kertovat osaltaan myös kouluttautumisesta uudelle alalle. Kaikkien valmistuneiden tulkkien osalta kyse ei välttämättä ole täydellisestä alan vaihdosta; uusi tutkinto joltain viittomakielen tulkkauksen lähialalta voi tukea ammatillista kehittymistä viittomakielen tulkinnon työssä. Tätä ajatusta tukevat tiedot niistä aloista, joita uusien opintojen myötä on suoritettu tai halutaan suorittaa.

Kaikki mitattu tutkinnon suorittamiseen liittyvä toiminta suuntautui vahvasti humanistiselle ja kasvatusalalle. Joitakin mainintoja saivat myös esimerkiksi sosiaali- ja terveysala, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala (taulukko 11).

TAULUKKO 11. Valmistuneiden tulkkiin uudet tutkinnot koulutusaloittain.

	Suoritettut tutkinnot	Parhailaan suoritettavat tutkinnot	Tulevaisuudessa suoritettavat tutkinnot	Yhteensä
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	2	8	9	19
Sosiaali- ja terveysala	2	3		5
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	1	0	1	2
Luonnonvara- ja ympäristöala	1	0	0	1

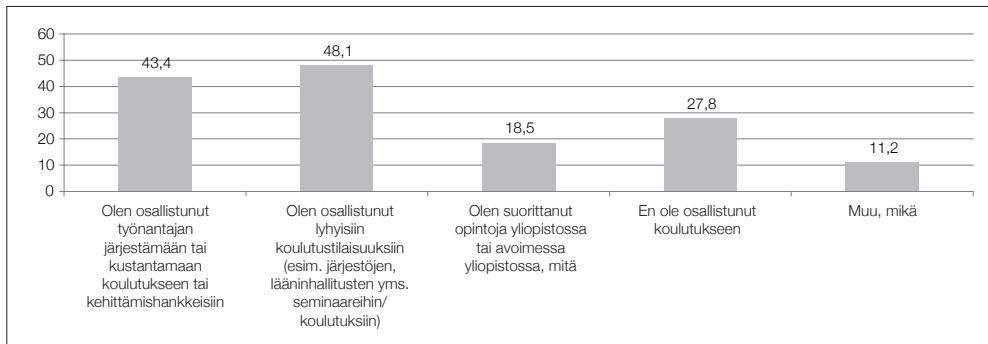
Tutkintoja on suoritettu, suoritetaan ja myös halutaan suorittaa eniten ylempinä korkeakoulututkintoina (taulukko 12). Suoritetuista tutkinnoista eniten oli yliopistotutkintoja. Niistä muutamasta vastaajasta, jotka ilmoittivat aikovansa suorittaa tulevaisuudessa jonkin tutkinnon, neljä (4) ilmoitti tavoitteekseen ylempään ammattikorkeakoulututkinnon ja viisi (5) yliopistotutkinnon. Yliopistoissa halutaan opiskella pääsääntöisesti kasvatustieteellisiä aineita.

TAULUKKO 12. Valmistuneiden tulkkiin uudet tutkinnot koulutustason mukaan.

	Suoritettut tutkinnot	Parhailaan suoritettavat tutkinnot	Tulevaisuudessa suoritettavat tutkinnot	Yhteensä
Yliopisto	4	6	5	15
Ylempi AMK	0	2	4	6
Ammattikorkeakoulu	1	3	0	4
Ammatti- ja erityisammattitutkinnot	2	0	0	0
Ammatillinen perustutkinto	0	0	1	2

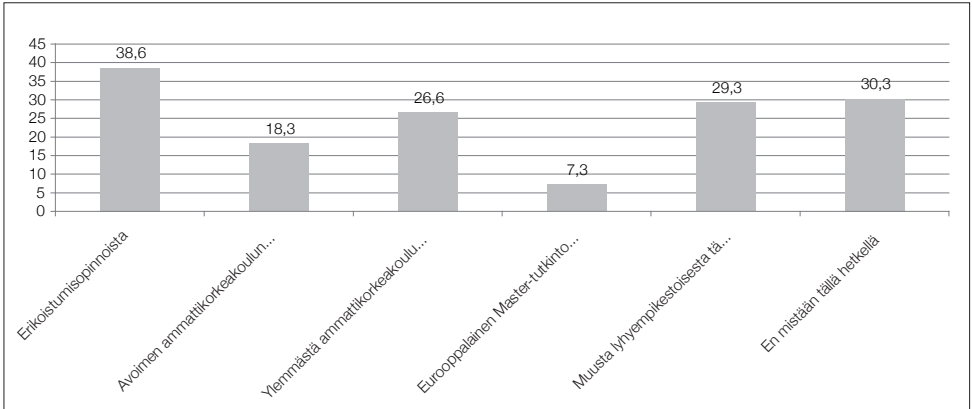
Jos osallistuminen tai osallistumishalukkuus tutkintoon johtavaan koulutukseen on tulkkiin keskuudessa ollut vähäistä, on aktiivisuus työhön tai ammattiin liittyvän täydennys- tai lisäkoulutuksen suhteen suurempaa (kuviot 2). Työnantajan toimesta koulutuksiin tai kehittämishankkeisiin ja muiden tahojen lyhyisiin koulutustilaisuuksiin oli osallistunut iso osa vastaajista. Avoimen yliopiston koulutustarjontaan oli ottanut vajaa neljän-

nes vastanneista. Hiukan vajaa 30 % kaikista vastanneista ei ollut osallistunut minkäänlaisiin lisä- ja täydennyskoulutuksiin. Annetuista vaihtoehdoista ammatillinen erikoistumiskoulutus ja työvoimakoulutus saivat vain yksittäisiä vastauksia.

KUVIO 2. HUMAKista valmistumisen jälkeinen lyhyempikestoinen lisä- ja täydennyskoulutus (vastaajien oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto).

Työnantajan maksamaan koulutukseen osallistuu Suomessa yli puolet palkansaajista tuoreen työolobarometrin ennakoititietojen mukaan. Osuus on kasvanut viime vuoteen verrattuna ja erityisesti naisten kohdalla koulutukseen osallistuminen on kasvanut voimakkaasti. Tämä johtuu julkisen sektorin aktiivisemmasta henkilöstön koulutuksesta sekä julkisen sektorin naisvaltaisuudesta. (Ylöstalo & Jukka 2009, 117.) Tulkkien osallistumisaktiivisuus on reilun 40 % osuudella jonkin verran pienempää kuin palkansaajien keskuudessa yleensä. Lyhytkestoisen lisä- ja täydennyskoulutuksen puitteissa oli kouluttauduttu muun muassa viittomakielialan osaamisalueilla ammatillisessa erikoistumiskoulutuksessa (2 mainintaa: kirjoitustulkkaukset, kuurosokeille opastus ja kuvailu) sekä avoimessa yliopistossa sekä yliopisto-opinnoin erityisesti viestintä- ja kielitieteellisen (6) ja pedagogisen osaamisen (10) kartuttamisessa. Muu, mikä –kohdassa mainittiin muun muassa yrittäjäkursseja (4) sekä mainintoja erimuotoisille kursseille osallistumisesta. HUMAKin tarjoamista jatko- ja täydennyskoulutuksista oli kiinnostunut 69,7 % vastanneista (kuvio 3).

KUVIO 3. Kiinnostus HUMAKin tarjoamia jatko- ja täydennyskoulutusopintoja kohtaan (vastaajien oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto).

Eniten mielenkiintoa osoitettiin erikoistumisopintoja kohtaa, noin 39 prosenttia vastaajista oli valinnut tämän vaihtoehdon vastausmahdollisuuksista. Erikoistumisopinnot ovat luonteeltaan melko lyhytkestoisia, ammattikorkeakoulututkintoa täydentäviä kokonaisuuksia. Ne on erityisesti suunniteltu suoritettavaksi työn ohessa. Tulkkeja kiinnostaa erikoistumisopinnojen lisäksi myös muut lyhympikestoiset koulutukset (29.3 %), mutta melko paljon kiinnostusta on osoitettu myös uudelle viittomakielialan ylemmälle ammattikorkeakoulututkinnolle (26.6 %). Lyhytkoulutuksen toivottiin käsittelevän viittomakieltä ja tulkkausta (7 mainintaa; tulkkauksen teoria, erikoisalot, asiakasyhteistyö, viittomakielen lingvistiikka, haptiikka, viittomakommunikaatio), kuurosokeiden kanssa työskenteilyä (6 mainintaa) sekä kirjoitustulkkausta (2 mainintaa). Yksittäisinä sisältöinä mainittiin pedagogiset opinnot ja johtaminen.

Vähiten vastanneita tulkkeja kiinnosti englanninkielinen EUMASLI-koulutus. Vajaa kolmannes ei tällä hetkellä ollut kiinnostunut mistään edellä mainituista koulutuksista. Nuoret olivat selvästi enemmän kiinnostuneita lyhyistä koulutusmahdollisuuksista HUMAKissa, kun taas aikuiskoulutuksesta valmistuneita kiinnosti ylemmät tutkinnot nuoria enemmän. Nuorten koulutuksesta valmistuneet ovat työurallaan vaiheessa, jossa kou-

luttautuminen kiinnostaa vähemmän kuin aikuisia; nuorista 54 % ilmoitti, etteivät he ole tällä hetkellä kiinnostuneita mistään HUMAKin tarjoamista koulutusmahdollisuuksista, aikuisista tätä mieltä oli kolmannes ($\chi^2=11.438$, $df=2$, $p=.003$).

Vastaajia pyydettiin myös avoimesti perustelemaan, mitkä asiat ovat vaikuttaneet jatko-opintojen suorittamiseen tai miksi koulutukseen ei ole osallistuttu. Kaikkiaan 102 vastaajaa antoi vastauksensa tähän kysymyseen. Vastausten lukemisen jälkeen aineistosta muodostettiin sieltä luontevasti esiin nousseita ryhmitteleviä kategorioita, joiden perusteena oli jokin vastauksia yhdistävä tekijä. Koska kysymys oli muotoiltu kaksijakoisesti, vastaukset sisälsivät sekä koulutuksen suorittamiseen tai suorittamatta jättämiseen liittyviä elementtejä. Monissa vastauksissa kerrottiin, miksi tähän mennessä lisäopintoja ei ole tehty mutta että tulevaisuudessa ne kyllä kiinnostavat. Tästä syystä jotkut vastaukset jakaantuivat aiheiltaan kahteen luokkaan. Taulukossa 13 on esitetty nimetyt luokat ja niiden suuruutta kuvaavat mainintojen määrät.

TAULUKKO 13. HUMAKista valmistumisen jälkeiseen koulutukseen osallistumisen tai osallistumattomuuden syyt.

Luokka	Mainintojen määrä
Koulutukseen kannustavat syyt	
Ammatillinen kehittyminen	43
Alan vaihto	23
Työhyvinvoinnin ylläpitäminen	8
Koulutukseen osallistumista ehkäisevät syyt	
Työ on opiskelua	28
Perhe- ja elämäntilanteeseen liittyvät syyt	9

Ammatillista kehittymistä kouluttautumisen motiivina korostettiin useassa vastauksessa. Toisaalta vastaajien kokemus on, että ammattiala vaatii jatkuvaa kouluttautumista, toisaalta kyse oli ennemminkin omasta, vapaaehtoisesta tartumisesta oman osaamisen laaduntamiseen. Viittomakielen-tulkki (AMK)-koulutusta haluttiin myös täydentää sen jälkeen kun työelämään oli valmistumisen jälkeen sijoituttu.

”Olen osallistunut ja aion jatkossa osallistua koulutuksiin ylläpitääkseni ammattitaitoani ja pysyäkseen ajan tasalla vk-alan tutkimustiedosta.” (nuorten koulutus)

”Halu korottaa omaa koulutustasoa, vahvistaa ammatillista osaamistani, turvata työllistymistä mielenkiintoisissa työtehtävissä.” (aikuiskoulutus)

”Valmistuin viime kesänä ja siitä lähtien olen tehnyt tulkin töitä -> en siis ole ehtinyt suorittaa lisäopintoja. Tulevaisuudessa haluan lisätä pedagogista osaamistani ja tietämystäni, joten haluan suorittaa jonkin tason tutkinnon kasvatustieteissä.” (nuorten koulutus)

”Haluan kehittyä työssäni. Nyt alkava ylempi AMK koulutus vastaa tällä hetkellä parhaiten ammatillisiin tarpeisiini.” (aikuiskoulutus)

Ammatillisen kehittymisen maininnat nousivat suurimmaksi ryhmäksi. Osaltaan tämä voi olla reagointia ammattialan työelämärankenteisiin ja työn vaatimuksiin; halu ja kiinnostus ammatilliseen kehittymiseen voi olla eräänlainen selviytymiskeino viittomakielentulkin työn haasteiden kohtaamisessa. Aikaisemmin on todettu että oman työn ihanteen ja mahdollisuudet sen toteuttamiseen todellisuudessa voivat olla esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla ristiriidassa keskenään (Kirpal 2004 Eteläpellon 2007, 116 mukaan). Tällainen ristiriita omassa ammatillisuudessa voi johtaa työidentiteettikriisiin, joka pyritään ratkaisemaan eri tavoilla. Näistä yksi on ammatilliseen kehittämiseen panostaminen, mikä voi lisätä työmotivaatiota, auttaa työssä jaksamista sekä rakentaa yhteisöllisyyttä koulutukseen osallistujien välille. (Emt 116-117.) Viittomakielentulkitkin toivat esille asioita kouluttautumisen merkityksestä oman kiinnostuneisuuden tyydyttämiseksi ja **työhyvinvoinnin ylläpitämiseksi:**

”Muodollinen pätevyys uusiin/laajempiin tehtäviin, kiinnostus oppimiseen/opiskeluun, opiskelun tarjoama mahdollisuus yhteis-reflektointiin kollegoiden kanssa.” (aikuiskoulutus)

”Halu kehittää ja vahvistaa taitoja ja oppia uutta, henkireikä työelämän kiivaaseen tahtiin.” (aikuiskoulutus)

Viittomakielentulkit toivat paljon esille myös ajatuksia kouluttautumises- ta joko parhaillaan tai tulevaisuudessa alan vaihtamisen vuoksi. **Alan vaihtamiseen liittyvään koulutukseen** on jo osallistunut tai aikoo tulevai- suudessa osallistua 23 vastaajaa. Alan vaihtamisen motiiveja tuotiin jon- kin verran esille, vaikka kysymyksessä ei niitä varsinaisesti tiedusteltukaan. Alan vaihtoja suunnitellaan pääasiassa oman kiinnostuksen tai viittoma- kielialan työtilanteiden takia. Viimeksi mainituista nostettiin esille muun muassa töiden riittämättömyys, vakituisten työsuhteiden puute, heikko palkkaus, henkilökohtainen jaksaminen, epävarmuuden tunne sekä yksi- näisyys:

”Työpaikkojen epävarmuus on suurin syy miksi harkitsen vahvasti alan vaihtoa. Vakituksia työpaikkoja ei minulle ole tällä hetkellä tiedossa omalla työalueellani ja yrittäjäksi en yksin haluaisi ryh- tyä. Myös työkavereiden/ kollegojen puuttuminen vaikuttaa tähän asiaan vahvasti. Yksin puurtaminen vaikeidenkin asioiden kes- kellä vie todella paljon voimavaroja. Työyhteisö olisi todella suuri plussa ja sen saaminen on epävarmaa tällä alalla. Siksi siis mah- dollinen alan vaihto olisi edessä.” (nuorten koulutus)

”Vaikuttamisen mahdollisuuksia vähän työn sisällöissä: tul- kin passiivinen rooli. Epävarmuus työnkuvasta: en pidä asioi- mistulkkauksesta; tilanteet, jotka koen liian haastaviksi tulka- ta/turhauttaviksi (esim. opiskelutulkkauksessa täysin vieras ala, joka ei kannusta, tulkkauksympäristö sellainen, johon ei voi vai- kuttaa, opiskelijan poissaolot, jatkuvat yllättävät muutokset,

juurettomuus...)jne. Epävarmuus omasta kielitaidosta.” (nuorten koulutus)

Yhteensä 28 maininnassa korostettiin työn tekemisen olevan parasta oppimista juuri tällä hetkellä. **Työ on opiskelua** -luokan maininnoissa esimerkiksi hiljan tapahtunut valmistuminen nähtiin koulutukseen osallistumista viivyttävänä tekijänä. Osittain kyse oli siitä, että työn käytäntöjen omaksumisen, tulkkausasiantuntijuuden rakentamisen sekä kielitaidon parantamisen nähtiin kehittyvän nimenomaan työtä tekemällä ja työelämään haluttiin keskittyä kunnolla. Toiseksi työelämään siirtyminen on hektistä aikaa, joten koulutukselle ei tässä koulutuksen ja työelämän nivelvaiheessa ole ollut aikaa. Muutamassa vastauksessa tuotiin esille se, että opinnot eivät kiinnosta juuri päättyneen ammattikorkeakouluopiskelun takia. Vaikka kaikki maininnat korostivat sitä, etteivät opinnot ole juuri nyt ajankohdaisia, vastauksissa suunniteltiin myös tulevaisuutta. Ammatillinen kehittyminen kiinnostaa kaikkia.

”Olen suorittanut sellaisia lyhyitä koulutuksia, jotka ovat sopineet elämäntilanteeseeni ja tarjonneet minulle ammatillisesti tärkeää tietoa. En ole vielä lähtenyt esim. korkeampaan amk-tutkintoon hakemaan, koska koen, että minun pitää nyt keskittyä perustyöni hoitamiseen ja siinä kehittymiseen.” (nuorten koulutus)

”Valmistuin vuosi sitten ja haluan nyt keskittyä työn tekoon. Sain tarpeekseni opiskelusta enkä halua palata opiskelijaksi ainakaan vielä, ehkä joskus myöhemmin täydennän ammattiosaimistani.” (nuorten koulutus)

”Hyvä työllistyminen ja tyytyväisyys ammatinvalintaan -> ei tarvetta opinnoille juuri nyt.” (nuorten koulutus)

Vastaushetkellä keväällä 2009 muutamat vastaajat kokivat, että lisä- ja täydennyskoulutukseen osallistuminen olisi liian raskasta työssä käymisen

ohessa. Lisäksi erilaiset **perhe- ja muut elämäntilanteeseen liittyvät syyt** olivat estäneet koulutukseen osallistumista.

Yhteensä 64 vastaajaa esitti mielipiteensä aiheista tai teemakokonaisuuksista, joita he pitivät täydennyskoulutuksen kannalta tarpeellisina. Selvästi eniten tuotiin esille tarpeita, jotka liittyivät viittomakielen kieli-taitoon, tulkkaukseen, erikoissanaston hallintaan sekä esimerkiksi kuurosokeille tulkkaukseen. Nämä maininnat nimesin **viittomakieleen ja tulkkaukseen liittyviksi opinnoiksi**. Läheisesti tulkkaukseen liittyen tuotiin esille **asiakaspalveluun**, asiakasryhmien kohtaamiseen sekä **ammattietiikkaan** (työn laatu, arviointi, ongelmatilanteiden ratkaisu) liittyvien koulutusten tarpeellisuus (11 mainintaa). Työssä tarvittavien **generalistitaitojen** (johtaminen, yrittäjäyys, markkinointi, lainsäädäntö, viittomakielialan uusin tutkimus) merkitykseen viitattiin 11 maininnassa ja **pedagogisten taitojen** ylläpitämiseen liittyvää koulutusta toivottiin kahdessa (2) maininnassa. Täydennyskoulutustarpeet on tarkemmin listattu liitteeseen 3.

7.3 Viittomakielentulkit työelämässä

7.3.1 Työssäkäynti ennen opintoja ja opintojen aikana

Valmistuneilta viittomakielentulkeilta kysyttiin heidän työkokemuksestaan ennen opintoja ja opintojen aikana. Työkokemuksen merkityksen ajatellaan olevan suuri tässä työelämään siirtymisen vaiheessa. On todettu esimerkiksi, että opiskeluaikainen työnteko kiinnittää vastavalmistuneet tehokkaasti työelämään usein ilman työmarkkinoiden ulkopuolisia katkoksia. Työkokemuksen laadulla viitataan oman koulutusalan työkokemukseen. Laatu vaikuttaa usein myös työelämään sijoittumiseen; pitkä opintojen aikainen työnteko jollakin muulla kuin omalla koulutusosalalla nostaa todennäköisyyttä työllistyä muun kuin koulutusalan asiantuntija-ammattiin. (Kanervo 2006, 192-194.)

Valmistumisvaiheessa jo oleva työkokemus pienentää työnantajan kustannuksia ja riskejä liittyen esimerkiksi perehdytykseen sekä tötaitojen tuoreuteen. Vaikka suoraa palkkavaikutusta ennen valmistumista kerätyllä työkokemuksella ei ole todettu olevan, voi työnantajan halukkuus maksaa näistä ajankohtaisista tiedoista ja taidoista näkyä palkassa neljä vuot-

ta valmistumisen jälkeen. (Kanervo 2006, 192.) Opintojen aikaista työskentelyä viittomakielen tulkkina sääntelee alan eettinen ohjeisto sekä usein myös tulkkiereksterikokeen suorittaminen. Viittomakielen tulkkina voi toimia vasta kun opiskelijalla on riittävät taidot suoriutua tehtävistä alan ammattisäännösten mukaisesti. (Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatu-tyksikköarviointi vuonna 2010 alkavalle toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuysiköksi 2008, 7.) HUMAKissa opiskelevat tulkit keräyttävät tulkkauskokemusta työoppimisten (nyk. harjoittelu), projektien sekä opinnäytetöiden muodossa. Lisäksi tulkkiopiskelijoilla on mahdollisuus työskennellä opintojen aikana Otto-oppimisympäristössä (TKI-HUMAK Otto) tulkkausharjoittelujen, viittomakielen tulkkausalan hanke-työn sekä asiantuntijapalveluiden tuottamisen sarjoilla.

Tämän selvityksen tulosten mukaan valmistuneet tulkit olivat tehneet paljon töitä jo ennen opintojen aloittamista HUMAKissa. Jonkinlaista työkokemusta ilmoitti omaavansa yhteensä 88 % vastanneista. Nuorista työkokemusta oli 84 prosentilla (n= 82), aikuisista kaikki omasivat jotakin työkokemusta ennen opintojen aloittamista. Vastaajia pyydettiin myös erittelemään ennen opintojen alkua tekemänsä työn luonnetta kolmesta näkökulmasta: alan työkokemus viittomakielen tulkkina, muu viittomakielialaan liittyvä työkokemus ja muu työkokemus. Viittomakielen tulkkina alan työkokemusta katsoi tehneensä 25.4 % vastaajista ja muuta viittomakielialaan liittyvää työtä 14.4 %. Kokonaan muiden toimialojen töitä oli tehnyt kuitenkin selvästi suurin osa vastaajista, kaikkiaan 70 % vastanneista. Valmistuneista tulkeista 12 % ilmoitti, ettei heillä ollut minkäänlaista työkokemusta ennen opintojen aloittamista. Opiskelemaan tullessaan opiskelijoilla on monipuolista työkokemusta työelämästä, kuten ammattikorkeakouluopiskelijoilla yleensäkin (Stenström, Laine & Valkonen 2005, 50). Niiden opiskelemaan tulevien osuus, jotka eivät olleet keränneet mitään työkokemusta, oli tulkkien joukossa hieman enemmän kuin tuottajien tai yhteisöpedagogien keskuudessa. Erot johtuvat siitä, että viittomakielentulkkaus on alana sen tyyppinen, että ennen opintojen aloittamista kertynyttä työkokemusta omalta koulutusaltalta ei juurikaan ole voinut kertyä muille kuin viittomakielentulkin opistoasteen läpikäyneille, aikuiskoulutukseen opiskelijoiksi tuleville henkilöille. Nuorten aikaisempi

työkokemus voi toki olla laajemmalta viittomakielialalta, esimerkiksi viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon pohjalta ja viittanee tässä muuhun viittomakielialaan liittyvään työhön. Nuorten koulutuksessa ja aikuiskoulutuksessa opiskelleiden vastaajien eroja tarkasteltiin vielä ristiintaulukoinnin avulla. Tätä varten työkokemus-muuttuja luokiteltiin uudelleen. Tässä tulkkaustyökokemus ja muuhun viittomakielialaan liittyvät työt luokiteltiin yhteen. Erot olivat selkeät ($\chi^2= 78.446$, $df= 3$, $p= .000$), vaikka khiin neliö-testin käyttöehdot hieman ylittyivätkin. Odotetuista frekvensseistä 25 prosenttia oli alle 5, kun käyttöehdot sallisivat 20 prosenttia. Eron toteamisessa hyödynnettiin prosenttiosuuksia ja tulkinnallista mielekkyyttä. Aikuiset (39 %) olivat tehneet huomattavasti enemmän tulkkaustyötä sekä muuta viittomakielialan työtä kuin nuoret (6 %), joiden ennen opintojen kertynyt ”alan työkokemus” oli muuta viittomakielialaan liittyvää työtä. Nuorista 74.4 % oli tehnyt muun alan töitä. Aikuiskoulutukseen osallistuneet olivat ymmärrettävästi ihmisiä, joiden työkokemustaustaan muiden alojen työt sisältyivät vain viittomakielentulkkaustyön ja viittomakielialaan liittyvän työn ohessa. Kokonaan ilman työkokemusta olevat olivat kaikki lukion tai ylioppilastutkinnon suorittaneita nuoria.

Ennen opintojen aloittamista viittomakielentulkin koulutusohjelmassa, vastaajat (aikuiset) olivat tehneet töitä viittomakielien tulkkina keskimäärin (ka) melkein yhdeksän (9) vuotta (8 vuotta 11 kuukautta). Muuta viittomakielialaan liittyvää työtä oli tehty keskimäärin viisi (5) vuotta viisi (5) kuukautta (nuoret 5 vuotta; aikuiset 5 vuotta 9 kuukautta). Kokonaan muiden alojen töitä oli tehty keskimäärin kolme (3) vuotta kolme (3) kuukautta (nuoret 3 vuotta; aikuiset 4 vuotta 9 kuukautta). Pienet erot aikuisten ja nuorten välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä ($t= -.232$, $df= 14$, $p= .820$, $t= -.988$, $df= 12.336$, $p= .342$). Muilla aloilla HUMAKissa eroja on ollut havaittavissa melko paljon, koska aikuiskoulutuksesta valmistuneilla on usein vuosia pidempi työkokemus kuin nuorilla. Tulkkien suhteen tilanne on kuitenkin vähän toisenlainen: tulkkikoulutukseen hakeutuessaan myös nuorten koulutukseen osallistuvilla on huomattavan paljon työkokemusta sekä muuhun viittomakielialaan liittyvästä työstä että muiden alojen työstä.

Valmistuneet olivat tehneet opintojensa aikana huomattavan paljon töitä; melkein 92 % vastaajista ilmoitti työskennelleensä HUMAKin opintojen aikana (nuoret 89 % $n= 82$, aikuiset 100 % $n= 28$). Tässä tarkasteltiin vain opintojen ohessa työskentelyä, eikä siihen laskettu mukaan kuuluvaksi opintoihin sisältyvää työoppimista (nyk. harjoittelu). Vastaajilta kysyttiin kuitenkin erikseen, tekivätkö he opintojen aikana alan työtehtäviä viittomakielentulkkiopiskelijan statuksella. Alan työtehtäviä viittomakielien tulkkinä kertoi tehneensä 28.1 % vastaajista (nuoret 7.3 % $n= 82$, aikuiset 89.3 % $n= 28$). Alan työtehtäviä tulkkiopiskelijana oli tehnyt reilu kolmannes kaikista vastaajista (36.2 %), jotka kaikki olivat nuorten koulutuksessa opiskelleita. Nuorten vastaajien joukosta töitä opintojen aikana tulkkiopiskelijana tehneiden osuus oli melkein puolet (48.8 % $n= 82$). Opiskelijan statuksella tulkkaustöiden tekeminen on mahdollista opintojen loppuvaiheessa, kun viittomakielentulkkiopiskelija on suorittanut tarvittavan opintomäärän sekä tulkkiereksterikokeen. Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä ylläpitää tällä hetkellä tulkkiereksteriä, jossa on tiedot kaikista eriasteisen koulutuksen saaneista tulkeista. (Rissanen & Mikkonen 2007, 22.) Tulkkaustyön tekemisen lisäksi vastaajilta kysyttiin, kuinka paljon he tekivät opintojen ohessa muuta viittomakielialaan liittyvää työtä. Näitä työtehtäviä oli tehnyt yhteensä 19 prosenttia vastanneista (nuoret 17.1 %, aikuiset 25 %). Muiden alojen töissä kyselyyn osallistuneista tulkeista oli käynyt opintojen aikana 47.1 % (nuoret 62.2 % $n= 82$, aikuiset 3.6 % $n= 28$). Opintojen aikainen työssäkäynti on siten viittomakielentulkeilla yleistä myös opintojen aikana. Opintojen aikainen työssäkäynti on nouseva suuntaus korkeakouluopiskelijoilla (vrt. esim. Stenström ym. 2005, 51, Vuorinen & Valkonen 2007, 37; Varamäki, Heikkilä & Taipalus 2007, 27).

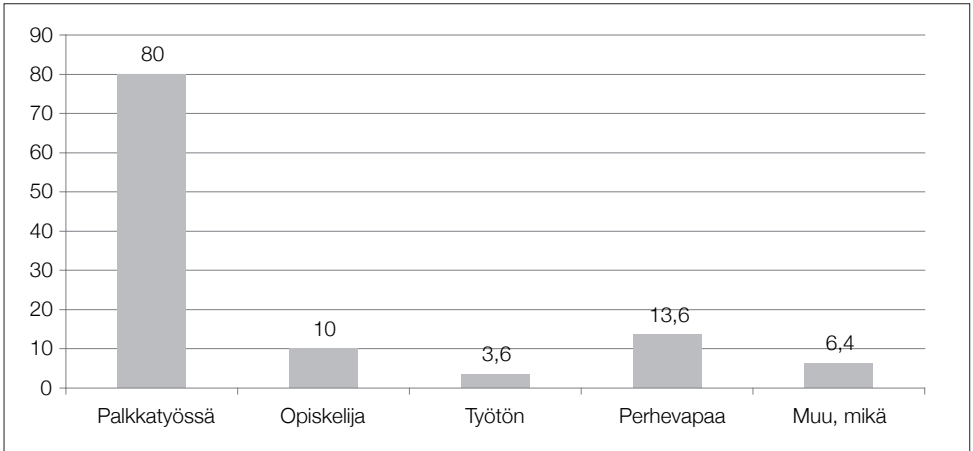
Aikuiset ja nuoret erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi ($\chi^2= 32.476$, $df= 3$, $p= .000$) opintojen aikaisten töiden alan mukaan. Vaikka nuorten koulutuksesta opiskelevat eivät alan erityispiirteistä johtuen usein voikaan tehdä viittomakielentulkin töitä itsenäisesti, työt opiskelijastatuksella esimerkiksi harjoittelun muodossa kokeneemman työntekijän tai mentorin ohjauksessa kerryttävät tulkki-alan kokemusta. Työkokemuksen merkitys ei viittomakielentulkkausalalla välttämättä niinkään liity työ-

elämään siirtymisen vaiheeseen liittyviin katkoksiin tai oman paikan etsimisen kitkaan, koska alalla työllistyminen on yleisesti sujuvaa ja tarkoituksemukaista. Sen sijaan opintojen ajalta kertynyt työkokemus voi edistää työelämään siirtymiseen ja haastavan ja itsenäisen työn aloittamiseen liittyvää kuormitusta. Oman alan työkokemuksen saaminen jo opintojen aikana on tärkeää myös siksi, että todennäköisyys valmistumisen jälkeiseen alanvaihtamiseen on suuri niillä, jotka pitkän opintojen aikaisen työkokemuksen siivittäminä ovat kiinnittyneet jonkin muun alan asiantuntija-ammattiin (Kanervo 2006, 194). Nuorten koulutuksessa opiskelleista vastaajista 28 prosenttia (n= 82) ilmoitti, että heillä on opintojen ajalta vain muun alan työkokemusta ja 11 prosenttia vastaajista ei ollut oman kokemuksensa mukaan opintojen aikana kerännyt työkokemusta miltyään alalta. Kaiken kaikkiaan opiskeluaikaisen työnteon merkitys on suuri, koska oman alan työkokemuksen on todettu olevan tärkeimpiä valmistumisen jälkeiseen työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä (Kanervo 2006, 192). Opintojen aikainen työssäkäynti on useilla aloilla ristiriitainen ilmiö. Useista todennetuistakin positiivisista vaikutuksista huolimatta, työssäkäyntiin liittyvä opintoaikojen pidentyminen on ollut huolen aiheena. Tulkkien työssäkäynti ei kuitenkaan näyttäisi vaikuttavan opintoaikoihin. Vuonna 2008 humanistisen ja kasvatustalan keskimääräinen opintojen suorittamisaika oli 3.6 vuotta. HUMAKissa tutkinnot suoritetaan koulutusallalla keskimääräisen mukaan. Viittomakielentulkin koulutusohjelmassa opinnot suoritetaan lähestulkoon täysin ”normiajassa”: vain 7 % nuorten koulutuksessa opiskelleista käytti vuonna 2007 opintoihin aikaa enemmän kuin 4 vuotta, vuonna 2008 määrä oli 18 %. (Opetusministeriö, AMKOTA-tietokanta 2009.)

7.3.2 Työelämään sijoittuminen

Keväällä 2009, kun valmistumisesta on kulunut aikaa vaihtelevasti 5 kuukautta – 9 vuotta, viittomakielentulkeista 80 % ilmoitti olevansa palkkatyössä. Kysymyksessä oli mahdollista valita useampia vaihtoehtoja, joten luvussa on mukana myös niitä, jotka olivat palkkatyö-vaihtoehdon lisäksi valinneet jonkin muun vaihtoehdoista. Pelkästään palkkatyössä ilmoitti olevansa 67.3 % vastanneista. Vain yksi (1) vastaaja ilmoitti olevansa opis-

kelija, mutta reilu 9 % ilmoitti yhtä aikaa opiskelevansa ja olevansa palkkatyössä. Perhevapaalla vastaajista oli 12.7 %. Näistä vajaa 2 % katsoi olevansa myös palkkatyössä. Lapsen syntymään ja hoitoon liittyvien etuuksien hyödyntämisen osuus korostuu lähes täysin naisvaltaisella alalla. Työttömänä oli 2.7 % vastaajista, yksi vastaaja oli valinnut työtön-vaihtoehdon lisäksi muitakin pääasiallisen toiminnan vaihtoehtoja. Työttömyys on tulkeilla selvästi pienempää kuin Suomessa samana poikkileikkausajankohdantana yleensä; työttömyysaste toukokuussa 2009 oli Tilastokeskuksen (Tilastokeskus, työvoimatilasto toukokuu 2009) mukaan 10.9 %. Luokkaan Muu itsensä sijoitti 6 (5.5%) vastaajaa ja lisäksi yksi (1) vastaaja oli valinnut muu-vaihtoehdon palkkatyön lisäksi. Kaikki nämä vastaajat määrittivät myös tarkemmin omaa toimintaansa kevään 2009 tilanteen mukaisena. Freelancerina toimi kolme (3), yrittäjänä kolme (3) ja vapaaehtoistyössä yksi (1) vastaaja. Kuviossa 4 on kuvattu viittomakielentulkkien pääasiallinen toiminta keväällä 2009.

KUVIO 4. Pääasiallinen toiminta vuoden 2008 loppuun mennessä valmistuneilla viittomakielentulkeilla.

HUMAKista valmistuneiden viittomakielentulkkiin työllistyminen palkkatyöhön vastaa yleisiä lukuja muillakin korkeakoulualoilla. Työllistymiseen eniten vaikuttava yksittäinen tekijä on suhdannetilanne valmistumishetkellä (Hämäläinen 2003, 38 Vuorisen & Valkosen 2007, 43 mukaan). Tähän tutkimukseen osallistuneiden viittomakielentulkkiin valmistuessa suhdannetilanne on ollut työllistymisen kannalta hyvä. Vasta vuoden 2008 lopussa tilanne alkoi nopeasti heikentyä esimerkiksi työllisyyden kehityksessä (Työllisyyskertomus 2008, 11-12). Toisaalta viittomakielien tulkkiin ammatin tuoreus sekä alan työvoimapula saattavat hyvinkin kantaa työllistymistä myös huonommassa taloudellisessa tilanteessa. Tulkkiin työllisyys nousee lähelle 86 prosenttia kun palkkatyön osuuteen lasketaan mukaan myös kaikki ne, jotka olivat sijoittaneet itsensä luokkaa muu ja jotka toimivat freelancereina ja yrittäjinä. Työelämään sijoittuminen on aikaisemminkin sujunut suotuisasti (Rissanen & Mikkonen 2007, 30). Viittomakielentulkkiin tilanne työelämään sijoittumisessa näyttää myös positiiviselta kun pääasiallisen toiminnan tilannetta verrataan HUMAKin humanistiselta ja kasvatusalalta valmistuneiden kokonaiskuvaan. Vuonna 2007 HUMAKin humanistiselta ja kasvatusalalta valmistuneista 57.3 % valmistuneista siirtyi heti työelämään, vuonna 2008 vastaava luku oli 59.5 %. (Opetusministeriö, OPALA 2009.)

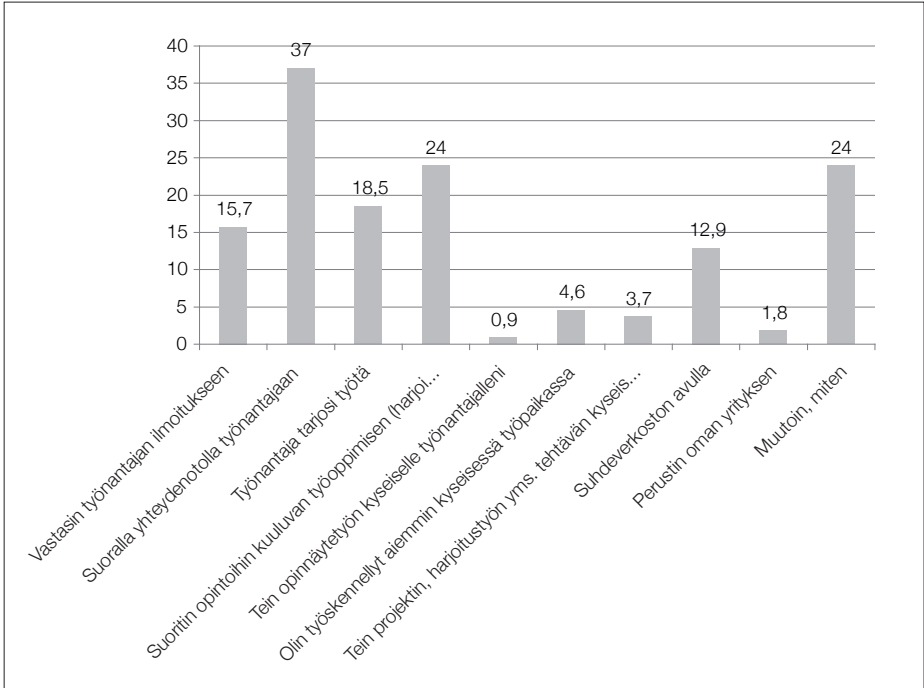
Aikuiset ja nuoret eivät eronneet toisistaan palkkatyön ja työelämän ulkopuolella (opiskelu, työttömyys, perhevapaa) olemisen välillä ($\chi^2 = .003$, $df = 1$, $p = .955$). Toisin sanoen nuorten koulutuksesta valmistuneet olivat sijoittuneet palkkatyöhön samalla tavalla kuin aikuiskoulutuksesta valmistuneet. Tulosta on pidettävä viitteellisenä, koska tilastollisen testin käyttöehdot ylittyivät niukasti (25 prosenttia odotetuista frekvensseistä alle 5) Tästä huolimatta tulos on tulkinnallisesti mielekäs: työtilanne on hyvä kaikille valmistuneille tulkeille riippumatta siitä, millaisessa työuran vaiheessa he valmistumishetkellä ovat. Työelämään sijoittumisessa aikuisten ja nuorten väliset erot ovat aiemmissa selvityksissä olleet hyvin selvät. Nuoret kohtaavat usein enemmän haasteita työelämään sijoittumisessaan kuin aikuiset (ks. esim. Nikoskinen 2008a; Nikoskinen 2008b; Varamäki ym. 2007, 112). Tulkkiin valmistumisvuoden mukaan ei eroja esiintynyt. Siten myös vähemmän aikaa työelämässä olleet (4 vuotta – 5 kuukautta) ovat

päässet palkkatyöhön yhtä suuressa määrin kuin aikaisemmin valmistuneet ($\chi^2 = .014$, $df = 1$, $p = .904$). Eri kampuksilta valmistuneiden välisiä eroja ei ollut havaittavissa ($\chi^2 = 2.980$, $df = 1$, $p = .084$). Prosenttiosuuksilla mitattuna pientä eroa kampusten välillä on havaittavissa; eteläisen Suomen alueelta valmistuneiden palkkatyöhön sijoittuminen on kattavampaa. Helsingistä valmistuneista 90 % oli palkkatyössä keväällä 2009 kun sama osuus Kuopiossa opiskelleista oli 76 %.

7.3.3 Työnhaku, työllistymisen nopeus ja työttömyys viittomakielentulkeilla

Heti valmistumisen ajankohtaan sijoittunut työnhaku on viittomakielentulkeilla sujunut suotuisissa merkeissä. Yli puolet vastanneista (51.4 % $n = 109$) ei ole kohdannut varsinaista työnhakuvaihetta lainkaan, vaan valmistumisen aikaan on jo oltu töissä. Työnhaun oli aloittanut välittömästi valmistumisen jälkeen 28.4 % ($n = 109$) vastanneista. Vajaa kymmenesosa (9.1 % $n = 109$) oli ajoittanut työnhaun myöhempään ajankohtaan. Kaikkiaan 11 vastaajaa (10.1 % $n = 109$) oli sitä mieltä, että varsinaista hakuvaihetta valmistumisen jälkeen ei tarvittu, koska töitä oli tarjolla muutenkin. Vain yksi (1) vastaaja ilmoitti, ettei ole hakenut töitä lankaan. Tulokset osoittavat, että tulkit siirtyvät työelämään varsin joustavasti jo osittain opintojen kanssa päällekkäin. Ilman hakuvaihetta työllistyneiden joukko on suuri, yli 60 %.

Viittomakielentulkin koulutusohjelmasta valmistuneet olivat työllistyneet ensimmäiseen työpaikkaansa useimmiten ottamalla suoraan yhteyttä työnantajaan (kuvio 5). Näitä vastauksia sisältyi myös ilmoitettuna luokan muutoin, miten yhteydessä (8). Samoin vanhassa työssä jatkaminen oli monelle tapa löytää työtä. Vastaajista viisi (5) oli valinnut valmiiksi annetun vaihtoehdon ”Olin työskennellyt aiemmin kyseisessä työpaikassani”, 17 vastaajan luonnehdinta vanhaan työhön työllistymisestä sisältyi luokkaa muutoin, miten. Viittomakielentulkkien työllistymisen erityispiirteistä kertonee se, että melkein 19 prosentille työnantaja oli tarjonnut työtä. Suhdeverkostoa oli hyödyntänyt 12.9 % ($n = 108$) vastaajista. HUMAKissa suoritettut opinnot eivät suoranaisesti vaikuttaneet rekrytoitumiseen paitsi työoppimisten muodossa. Opinnäytetöiden ja erilaisten projek-

KUVIO 5. Rekrytointiväylät ensimmäiseen työpaikkaan valmistumisen jälkeen (vastaajien oli mahdollista valita useampi vaihtoehto).

ti- tai harjoitustöiden osuus oli pieni. Perinteisemmällä tavalla eli työnantajan ilmoitukseen vastaamalla oli työllistynyt vajaa 16 prosenttia (n=108) vastanneista. Useat viittomakielentulkit työllistyvät ilman varsinaista rekrytointiprosessia ja muutoinkin työllistymisen keinot ovat joustavia ja omaa aktiivisuutta korostavia. Aiemmassa korkeakoulututkimuksessa on usein todettu, että valmistuneiden työnhaun tavat ovat vanhentuneita eivätkä ne välttämättä palvele tarkoitustaan parhaalla mahdollisella tavalla. (vrt. Manninen & Luukannel 2006, 38 Vuorisen & Valkosen 2007, 54 mukaan.) Perinteinen työnhaku saattaa nousta jopa työllistymisen ongelmaksi. Tällaista ongelmaa ei viittomakielentulkkien kohdalla kuitenkaan ole olemassa. Tulosten perusteella opintojen aikainen työskentely erilaisissa oppimisympäristöissä ja itsenäisesti tulkkioipiskelijana rakentavat myös

nuorten koulutuksesta valmistuneille verkostoa, jonka turvin työtä usein löytyy. Alan erityispiirteenä on myös valvottu ja säännelty ammattikunta sekä käytäntö, jonka myötä työllistymiseen usein riittää vain omien tietojen ilmoittaminen tulkkauspalvelukeskuksiin. Ainakin freelancer-toiminnan aloittaminen sujuu tämän käytännön mukaan jouhevasti. Toisaalta tulkkauslalla on koko ajan pyrkimyksenä parantaa viittomakielen tulkki- en työoloja muun muassa pysyviä työsuhteita lisäämällä (Rissanen & Mikkonen 2007, 10). Aikaisemman freelancerpohjaisen palvelujärjestelmän tilalle on laajentumassa malli, jossa tulkit työskentelevät työsuhteessa yrityksissä (Roslöf & Rissanen 2008, 4). Kun pysyvämmät työolosuhteet vakiintuvat tulkki- en työmarkkinatilanteissa, on mahdollista että samalla myös perinteisemmät rekrytoinnin muodot yleistyvät.

Viittomakielentulkit työllistyvät työmarkkinoille hyvin nopeasti. Valmistumishetkellä jo työssä olleita oli kaikkiaan 59.1 % (n= 110) ja välittömästi valmistumisen jälkeen oli työllistynyt 23.6 % (n= 110) vastanneista. Kun puolen vuoden sisällä valmistumisestakin yli 13 prosenttia (n= 110) oli aloittanut työt, voidaan todeta, että puoli vuotta tulkki- en koulutuksen päättymisen jälkeen valmistuneista melkein kaikki olivat aloittaneet myös työt (96.4 %). Kaksi vastaajaa työllistyi vuoden sisällä, yksi yli vuoden kulluttua ja vain yksi (1) vastaaja ilmoitti, ettei ole aineiston keruuhetkeen mennessä saanut töitä (taulukko 14).

TAULUKKO 14. Työllistymisen nopeus valmistumisen jälkeen.

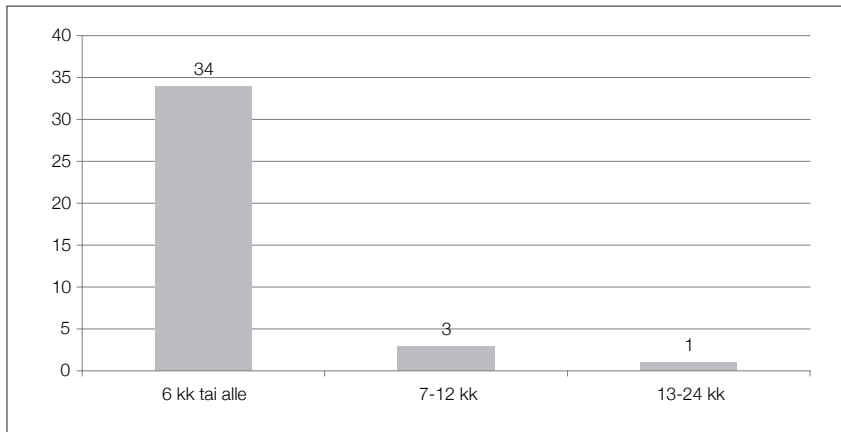
	Nuoret f	Nuoret %	Aikuiset f	Aikuiset %
Olin jo töissä	39	47.6	26	92.9
Välittömästi	26	31.7	0	0
Puolen vuoden sisällä	15	18.3	0	0
Vuoden sisällä	1	1.2	1	3.6
Yli vuoden kuluttua	1	1.2	0	0
En ole saanut töitä	0	0	1	3.6
Yhteensä	82	100.0	28	100.0

Kuten taulukosta 14 voidaan nähdä, nuorten joukossa on enemmän niitä, joilla työllistymiseen kuluu vähän enemmän aikaa kuin aikuisilla. Lähestulkoon kaikki aikuiset olivat valmistumisen aikaan jo työssä. Ero oli myös tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2 = 20.217$, $df = 2$, $p = .000$). Työllistymisen nopeudessa ei ollut eroja kampuksittain ($\chi^2 = 1.378$ $df = 2$, $p = .502$), mikä viitanee osaltaan myös siihen, että työtilanne on hyvä myös Etelä-Suomen suuralueen ulkopuolella. Prosenttiosuuksia tarkasteltaessa pieniä eroja oli olemassa: Helsingistä valmistuneiden joukossa oli enemmän niitä, joilla työ alkoi vasta aikaisintaan puolen vuoden sisällä (21.3 % $n = 47$). Kuopion osalta vastaava luku oli 13.1 % ($n = 61$). Tilanne saattaa metropolialueella olla se, että vaikka työmahdollisuuksia on enemmän myös kilpailu avoimista paikoista voi olla kovempaa.

Työttömyyttä viittomakielentulkkien joukossa keväällä 2009 esiintyi vain vähän. Vain 3.6 % vastanneista ilmoitti työttömyydestään. Työttömyyttä oli hyvästä työtilanteesta huolimatta kuitenkin kokenut moni tulkki, 40 % vastanneista ($n = 110$) ilmoitti olleensa jossakin vaiheessa valmistumisensa jälkeen työttömänä. Luku on suuri, muttei poikkeuksellinen. Esimerkiksi Diakonia-ammattikorkeakoulun vastaavassa työllistymisselvityksessä 45 % viittomakielentulkeista oli ollut työttömänä jossakin työuransa vaiheessa (Djupsjöbacka 2006, 52). HUMAKista valmistuneista tulkeista työttömänä oli oltu keskimäärin kaksi kertaa ($ka = 1.59$, $kh = 1.140$, $n = 41$) ja työttömyysjaksojen keskipituus oli noin 4 kuukautta ($ka = 3.87$, $kh = 4.095$, $n = 38$). Työttömyyttä kohdanneista lähes kaikki oli nuorten koulutuksesta valmistuneita, vain kaksi (2) aikuiskoulutuksesta valmistunutta oli HUMAKista valmistumisensa jälkeen joutunut olemaan ilman työtä ($\chi^2 = 16.896$, $df = 1$, $p = .000$). Työttömyys erosi vastaajien joukossa myös kampuksittain: Kuopiosta valmistuneet kohtasivat työttömyyttä enemmän kuin Helsingin kampukselta valmistuneet, melkein joka toinen Kuopiosta valmistunut oli ollut vähintään yhden kerran työttömänä tulkin työuralla ($\chi^2 = 3.842$, $df = 1$, $p = .050$). Vaikka edellä todettiin työllistymisen tapahtuvan myös Savon alueella hyvin nopeasti, työttömyys näyttäisi kuitenkin Kuopion seudulla olevan tässä aineistossa yleisempää tulkeilla kuin Etelä-Suomessa. Työttömyys viittomakielentulkeilla näyttää olevan jonkin verran yleisempää kuin muilla ammattikorkea-

koulualoilla (vrt. Vuorinen & Valkonen 2007, 56). Vaikka tulkit ovat olleet työttömänä vain vähän ja lyhyen aikaa, voi työttömyyden kohtaaminen kuitenkin olla ammattikorkeakoulusta ammatilliseksi asiantuntijaksi valmistuneelle henkilökohtaisesti vaikea kokemus (Vuorinen & Valkonen 2007, 56). Kokemus voi kärjistyä vielä sen vuoksi, että alan työllisyyden ajatellaan olevan huippuluokkaa.

Tulkkien työttömyys on usein kausiluontoista ja johtuu pitkälti kesäajoista. Kesäaika on usein erityisesti opiskelutulkeilla mutta myös asiointitulkeille vuoden hiljaisinta aikaa (Rissanen & Mikkonen 2007, 10). Viitotomakielentulkit valmistuvat pääsääntöisesti keväisin, joten kesäaika saattaa tuoda työttömyysjakson heti siirtymävaiheen alkuun. Epävakailla työskentelymuodoille perustuvat työolosuhteet saattavat luoda muutakin rakenteellista katkonaisuutta tulkkien työurille. Keikkaluontoisesti tai tuntityöperusteella freelancer-työtä tehtäessä eteen voi tulla myös ajanjaksoja, jolloin työmahdollisuuksia on vähemmän. Näissä oloissa esimerkiksi freelancertulkin työn kausiluonteisuudesta johtuen ”keikkojen” väliin voi jäädä työttömiä jaksoja. Tällaisten jaksosten olemassaoloa ei vielä lasketa työttömyydeksi, mikäli tulkki ei ilmoittaudu työttömäksi työnhakijaksi. Kausiluonteista yritystoimintaa harjoittava henkilö voi olla myös oikeutettu työttömyysturvaan (Työttömyysturva 2009, 11). Työttömyyden yleisyys ei kuitenkaan vaikuta kovin vakavalta tulkkien tapauksessa. Koulutuksen päättymisen jälkeen työttömyysjaksot ovat yleisiä myös esimerkiksi sellaisissa profesioissa kuin opettajat ja oikeustieteilijät (Suutari 2003, 22), joten tulkkien tilanne ei siten eroa muista. Lisäksi työttömyysjaksosten vähyys ja kesto osoittavat, että kysymys on nimenomaan tulkkialalle tyyppillisestä kausityöttömyydestä sekä koulutuksen ja työelämään siirtymisen vaiheesta. Vain pieni vähemmistö työttömänä uransa jossakin vaiheessa olleista tulkeista on ollut työttömänä pidempään kuin puoli vuotta. Kuvio 6 kuvaa yhteenlaskettua työttömyyttä, ei välttämättä yhtäjaksoista työttömyyttä. Neljä (4) vastaajaa on ollut työttömänä valmistumisen jälkeisen uransa aikana yli puoli vuotta.

KUVIO 6. Työttömyyden pituus viittomakielentulkeilla (vastanneiden osuudet lukumäärinä).

Työttömyyden syitä valmistuneilta tulkeilta tiedusteltiin avoimen kysymyksen muodossa. Yhteensä 47 vastaajaa kirjoitti oman näkemyksensä työttömyyteen vaikuttaneista tekijöistä. Monissa vastauksissa oli syitä esitetty useampia. Vastauksissa esiintyvät työttömyyden syyt olivat melko yksiselitteiset, joten ne luokiteltiin kahteen luokkaan: 1) **työmarkkinoihin liittyvät syyt** (42 mainintaa) ja 2) **henkilökohtaiset syyt** (6 mainintaa). Suurimmassa osassa työmarkkinoihin liittyviä syitä esiin tuovissa vastauksista mainittiin tulkkien työmarkkinatilanteeseen kiinteästi liittyvät määräaikaiset työsuhteet sekä keikkatyö freelancerina suurimmiksi työttömyysjaksojen aiheuttajaksi. Käytännössä näiden myötä työttömyys konkretisoituu kesäaikaan, jolloin työtilaisuuksien puolesta eletään aina vuoden hiljaisinta aikaa. Luokan sisällä oli nähtävissä kahdenlaista suhtautumistapaa työmarkkinoiden ominaispiirteisiin. Osassa työmarkkinoihin liittyvien syitä korostavissa maininnoissa annetun vastauksen viesti oli luettavissa harmina siitä, että tilanne omalla alalla on se mikä on.

”Freelancer-tulkin epäsäännöllinen työmäärä, esim. kesäaikoina hiljentyneen tulkin tarve.” (nuorten koulutus)

”Keikkoja ei yksinkertaisesti vain ole. Keikat loppuivat kuin seinään toukokuun lopussa/kesäkuun alussa. Freelancerina se, että seuraava keikka on vasta heinäkuun lopussa ja sitten elokuun lopussa ei anna muita vaihtoehtoja kuin ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi. (tässä myös yksi syy miksi harkitsen alanvaihtoa).” (nuorten koulutus)

Jotkut vastaajat tuntuivat puolestaan sopeutuneet vuotuisen työtilanteeseen. Työttömyysjaksoja osataan odottaa ja niiden tiedetään kestävän vain vähän aikaa. Työttömyys koetaan tällaisessa tilanteessa normaaliksi, eikä työttömyyttä nähdä työuraa varsinaisesti heikentävänä katkoksenä. Työura on vakiintunut ja etenee, kesäaikojen työttömyydestä huolimatta:

”Valmistuin juhannuksen kynnyksellä vuonna 2008 ja kesä on tunnetusti hiljaisempaa aikaa, ainakin nykyisellä työalueellani. Tämä seikka oli jo valmistuessani minulla tiedossa. Sama tilanne on edessä nyt heinäkuun osalta. Freelancer-tulkkina huomaa työn sesonkimaisuuden, sillä asiakkaiden kesälomat sekä koulujen päättyminen vaikuttavat välittömästi omaan työmäärään.” (nuorten koulutus)

”Työsubde alkoi elokuussa, valmistuin kesäkuussa. 14.6.2009 jään työttömäksi kesän ajaksi, mutta jatkan työtä samassa firmassa samalla statuksella jälleen elokuussa.” (nuorten koulutus)

Viittomakielentulkkien työuria voitaisiin luonnehtia pysyviksi ja vakiintuneiksi, työttömyyskausista huolimatta. Pysyväksi uraa voidaan sanoa siitä syystä, että tulkkien työttömyystietojen valossa työelämän ulkopuolella oleminen on vähäistä ja lyhytaikaista. (ks. esim. Kivinen, Nurmi & Kanervo 2002, 43-44.)

Toisena pääluokkana, joskin vain muutaman maininnan voimalla (6 mainintaa) esiin tuli henkilökohtaiset syyt, joissa kerrottiin esimerkiksi henkilökohtaisesti koetusta loman tarpeesta tai perhevapaasta työttömyyden syyinä. Parissa vastauksessa myös muutto toiselle paikkakunnalle on

vaikuttanut työttömyyteen. Kaiken kaikkiaan tulkkien työttömyystilanne on poikkeuksellinen; työttömyysjaksoja kohdanneiden määrä on melko suuri, mutta syyt, jotka työttömyyteen johtavat erottavat tulkkausalan monista muista ammattikorkeakoulualoista. Esimerkiksi se, ettei oman alan töitä löydy tai ole tarjolla tai työkokemuksen puute eivät tulleet esille tulkkien perusteluissa (vrt. Varamäki ym. 2007, 45; Djupsöbacka 2006, 52). Koulutettu työvoima ja alalla oleva kysyntä näyttävät kohtaavan, kysymys lienee ennemminkin alan asiakaskunnan tarpeista; kesällä asioimista opiskelutulkkaustarpeita on vähemmän, joten hetkellisesti alan työvoimatarjonta nousee suureksi kysyntään nähden. Tulkkausalan työmarkkinanäkökulmasta ongelmaksi nousee määräaikaisten työsuhteiden ja freelancer-tulkkien määrä sekä työttömyysjakson määrittäminen ”lomakaudeksi”. Tähän saataneen parannusta tulkkauspalvelujärjestelmän valtiollistamisen myötä, jolloin vakituiset palkkatyösuhteet toivottavasti yleistyvät. Näin viittomakielentulkkit olisivat oikeutettuja palkalliseen kesälomaan hiljaisempien kuukausien aikaan.

7.3.4 Valmistumisen jälkeinen ensimmäinen työsuhde

7.3.4.1 Ensimmäisen työsuhteen kesto ja valmistumisen jälkeisten työsuhteiden määrä

Ensimmäisen työsuhteen kesto oli ollut keskimäärin noin kaksi vuotta. Alle vuoden tai vuoden kestäneitä työsuhteita oli 51.1 % kaikista. Kun vastaajilta kysyttiin, montako työsuhdetta heillä oli valmistumisen jälkeen ollut, vastaukset vaihtelivat yhdestä 40:een. Keskimäärin työsuhteita oli ollut vain kaksi (ka= 2.48, kh= 4.26, n= 95). Suurin osa vastaajista oli työskennellyt vain yhdessä työsuhteessa HUMAKista valmistumisensa jälkeen (66.7 %). Kahdessa työsuhteessa oli ollut 11.1 % ja kolmessa tai useammassa työsuhteessa 22.2 % vastaajista. Reilu kolmannes (34.6 %) tulkeista ei vastaushetkellä työskennellyt enää valmistumisen jälkeisessä ensimmäisessä työsuhteessa. Kuopiosta valmistuneet ($\chi^2= 6.200$, df= 1, p= .013) sekä nuorten koulutuksesta valmistuneet ($\chi^2= 3.577$, df= 1, p= .059) olivat useammin vaihtaneet työtä ensimmäisen valmistumisen jälkeisen työsuhteen jälkeen. Nuorten ja aikuisten välistä eroa täytyy tulkita vain viitteellisenä (p > 0.50), mutta tulkinnallisesti tämänkaltainen tulos on tyypil-

listä työelämään siirtymisen vaiheessa: työuran katkonaisuus eli toisin sanoen muun muassa määräaikaisiin työsuhteisiin työllistyminen on usein juuri nuorempien valmistuneiden haaste. Lisäksi nämä piirteet leimautuvat usein myös naisten työuraa. (Julkunen 2007, 31-34) Tässä selvityksessä eroa selittänee kuitenkin pääosin aikuiskoulutuksesta valmistuneiden jo ennen HUMAKia vakiintuneet työurat. Kampusten eroavaisuudet heijastelevat alan vallitsevaa työmarkkinatilannetta maakunnissa; Etelä-Suomessa on ehkä helpompaa löytää pidempikestoisempaa tai jopa pysyvää työtä heti tulkikoulutuksen jälkeen, koska erityisesti siellä arvioidaan olevan pulaa tulkeista (Rissanen & Mikkonen 2007, 4).

7.3.4.2 Ensimmäisen työsuhteen ammattinimike ja työnkuva

HUMAKista valmistuneilta viittomakielentulkeilta kysyttiin heidän valmistumisen jälkeisen ensimmäisen työnsä tehtävänimikettä. Kun yhteisöpedagogeilla valmistumisen jälkeisiä ammattinimikkeitä oli toista sataa (Nikoskinen 2008a, 45) viittomakielentulkkiensa ensimmäinen työtehtävänimike oli yleisimmin viittomakielen tulkki (57.7 % n= 104). Liitteenä 4 löytyvät HUMAKista valmistuneiden tulkkiensa ensimmäisen työsuhteen tehtävänimikkeet lueteltuna. Tulkintyötä tehtiin vastaajien nimeämisten mukaan 15 erilaisen nimikkeen takaa. Näistä monissa oli kuvattu työn sisältöä kirjoittamalla tehtävänimikkeeksi esimerkiksi opiskelutulkki. Muita, varsinaisen tulkkityön ulkopuolisia nimikkeitä vastaajien joukossa oli yhteensä 10. Nämä kaikki olivat kuitenkin viittomakielialan eri tehtävissä suoritettavia töitä, muun muassa viittomakielen opetustyö, tulkki keskuksen esimiestehtävät, kuulovammaisten erityisluokanopettajana toimiminen tai viittomakielialan erilaisissa hankkeissa työskentely. Viittomakielentulkeilta ei suoraan kysytty ensimmäisen työsuhteen laatua, mutta nimikkeiden ja auki kirjoitettujen työnkuvien perusteella ensimmäisten työsuhteiden laatu eli omalla koulutuslalle työllistyminen näyttää hyvin selvältä: 93.1 % (n= 102) vastanneista työskenteli tulkin tehtävissä ja 6.9 % (n= 102) muissa viittomakielialaan läheisesti liittyvissä työtehtävissä. Ensimmäisessä työsuhteessaan kokonaan muille aloille työllistyneitä ei tässä aineistossa ollut yhtään. Diakonia-ammattikorkeakoulun selvityksessä alle

5 % valmistuneista tulkeista oli ensimmäisessä työssään toiminut muulla kuin omalla alallaan (Djupsjöbacka 2006, 54-59).

Tulkin työnkuvat ensimmäisissä työsuhteissa kuvattiin monipuolisiksi. Osa vastaajista toi esille työtehtävistään pelkän tulkkaustapahtuman, mutta osa kuvasi työtään myös perusteellisemmin. Viittomakielentulkin työssä korostuivat ymmärrettävästi asioimis- ja opiskelutulkkaus, mutta sen lisäksi työ sisältää myös tulkkaukseen valmistautumista, työn raportointia, tulkkiälytystä, viittomakommunikaation tai tukiviittomien opetusta esimerkiksi perheissä sekä käännöstöitä. Tulkkiakeskustulkkina työskentelevät vastaajat toivat esille myös osuutensa tulkkiakeskuksen toiminnan kehittäjinä ja työhön liittyvien toimistotehtävien tekijöinä (tilausten vastaanotto, asiakkaiden vastaanotto, laskutus, raportointi, palaute jne.):

”Juhlien tulkkausta (lakkiaiset, konfirmaatio ym), urheilukilpailujen tulkkausta, harrastustilanteiden (partio, juoksu, ratsastus) tulkkausta, perhetyöntekijöiden vierailujen tulkkausta, työvoimatoimistossa, sosiaalitoimistossa ym. virastoissa tulkkausta. Tulkkauskielinä suomalainen viittomakieli-suomen kieli.” (nuorten koulutus)

”Kuurosokealle kehitysvammaiselle asiakkaalle erityisammattikoulussa koulupäivien tulkkaamista. Koulussa käsiteltiin niin elämäntaitoja, kodinaskareita kuin kirjoitusta, matematiikkaa ja kotitalouttakin. Eli arkielämään liittyviä asioita. Koulussa oli paljon työntekijöitä oppilaisiin nähden, eli pystyin keskittymään vain tulkkaukseen.” (nuorten koulutus)

”Opiskelutulkkaus yliopistossa, henkilöstön tulkkaus sekä tulkkaukseen liittyvä valmistautuminen, tiedotus ja tulkkauksen jälkityöt esim. palautekeskustelut. Näiden lisäksi normaalit toimistotyöt.” (aikuiskoulutus)

”Opiskelutulkkaus oppilaitoksessa, lähinnä paritulkkausta ja muu tulkin työhön kuuluva, kuten töiden raportointi, valmistautuminen jne. Lisäksi opetin tukiviittomia.” (nuorten koulutus)

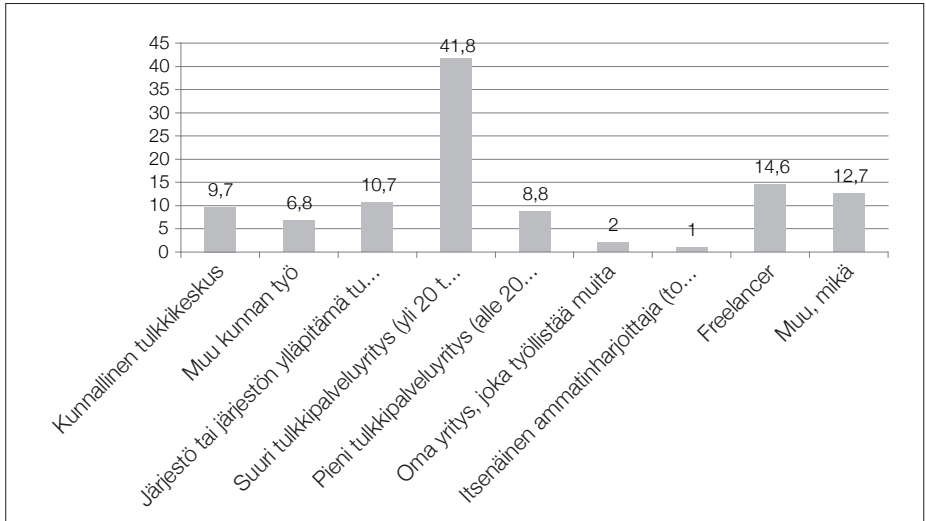
7.3.5 Työtilanne keväällä 2009

Vähän yli puolet (53.3 % $n= 107$) vastanneista ilmoitti työskentelevänsä keväällä 2009 samassa työsuhteessa kuin mihin heti valmistumisen jälkeen oli työllistynyt. Yhteensä 13 vastaajaa ilmoitti työskentelevänsä edelleen tässä samassa työsuhteessa, mutta heillä oli myös muita työsuhteita. Vastajat olivat työskennelleet nykyisissä työsuhteissaan keskimäärin 3 vuotta 8 kuukautta. Aikuiset olivat useammin luonnollisesti työskennelleet nykyisessä työssään pidempään (7 vuotta 8 kuukautta) kuin nuoret (2 vuotta 3 kuukautta). Ero oli tilastollisesti merkitsevä ($t= -4.819$, $df= 27.706$, $p= .000$).

7.3.5.1 Viittomakielentulkkienväestön työnantajat

Suurin osa valmistuneista viittomakielentulkeista ilmoitti työnantajakseen suuren tulkkauspalveluyrityksen (yli 20 työntekijää), kuten kuviossa 7 voidaan havaita. Tällaisessa tulkkauspalveluorganisaatiossa työskenteli 41.8 % vastaajista. Toiseksi eniten työskenneltiin freelancer-pohjalta (14.6 %). Vastaajista 16.5 % ilmoitti työnantajakseen kunnan ja reilu kymmenen prosenttia järjestön. Pienissä tulkkausalan yrityksissä työskenteli 8.8 % vastaajista. Muu, mikä –vaihtoehdon takaa työnantajina ilmoitettiin muun muassa valtio (2). Muita tässä yhteydessä mainittuja työnantajia voidaan pitää päällekkäisinä valmiiden vaihtoehtojen kanssa. Työnantajina toimivat säätiöt (3), ammattikorkeakoulu (6), oma yritys, joka ei työllistä muita (1) sekä yhdistys (1).

Yrittäjänä toimiminen ei näyttäisi olevan kovin suosittua vastanneiden viittomakielentulkkienväestössä. Edes freelancerius ei tässä aineistossa ole kovin mittavaa vajaan 15 prosentin osuudella, vaikka tämäntyyppinen työskentely tulkkausalalla on perinteisesti ollut hyvin suosittua (Roslöf & Rissanen 2008, 3). Kokonaan freelancerina vastaajista työskenteli 8.7 % eli 9 vastaajaa. Jonkin muun työnantajan palveluksessa työskentelevänä sivutoimisena freelancerina työskenteli siten 5.9 % eli 6 vastaajaa. Yrittäjyyden valintaan vaikuttaa monet seikat (ks. esim. Kanervo 2006, 198). Pääsääntöisesti ihmiset toimivat aina eteen tulleiden tilanteiden valossa yrittäen löytää kyseiseen tilanteeseen sopivimmat tavat toimia. Yrittäjyys va-

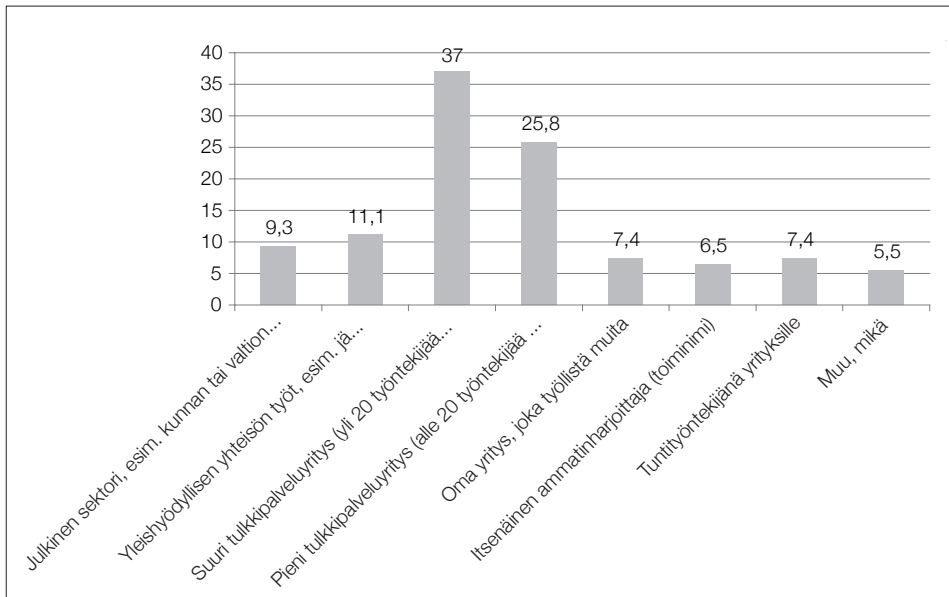
KUVIO 7. Vastaajien työnantajat (n= 103).

litaan Kanervon (2006, 198) mukaan silloin kun halutaan 1) työllistää itsensä, 2) tuoda julki omaa osaamista tai 3) hankkia parempi tuotto koulutukselle kuin mitä palkkatyöstä olisi voinut saada. Humanistiselta alalta valmistuneet ovat esimerkiksi usein yrittäjäsuuntautuneita, koska työttömyys, pätkätyöt ja kehnot alkupalkat koetaan isoina ongelmina alalla. (Emt. 198). Tulkkien työoikeudellisen aseman ja työolosuhteiden parantamiseen tähtäviä toimenpiteitä on alalla jo paljon tehty ja tehdään aktiivisesti tälläkin hetkellä. Tarkoituksena kehitystyössä on ollut, että freelancerius vaihtuisi yrittäjänä tai toiminimen alla toimimiseksi. (ks. esim. Lappi 2003, 18.) Tämän aineiston perusteella yrittäjäksi ryhtyminen ei kuitenkaan näyttäisi ylittävän edellä mainittuja Kanervon (2006) määrittämiä reunaehtoja yrittäjyydelle. Voi olla, että mikroyritystoiminta nähdään tulkkien keskuudessa työoikeudellisesti liian samankaltaiseksi kuin freelance-työskentely, joten työllistymisen näkökulmasta hakeudutaan mieluummin palkkatyöhön toisen palvelukseen (vrt. Heiskala 2008, 22). Tämä ajatus saa tukea ainakin siltä osin, että tulkkauspalveluyrityksissä työskentele näyttäisi HUMAKista valmistuneiden tulkkien piirissä olevan yleistä. Joka toinen tähän kyselyyn osallistuneista viittomakielentulkeista ilmoitti työskentelevänsä tulkkauspalveluyrityksessä. Kun mukaan lasketaan vie-

lä kunnallisen tai järjestön ylläpitämissä tulkkikeskuksissa työskentelevät, yhteensä 71 % vastaajista teki tulkkausalalan työtä tulkkikeskusten palveluksessa. On mahdollista, että tulkkikeskustyöskentelyn suosimisen kautta pyritään tasapainottamaan työoikeudellisen aseman lisäksi alalla usein epäkohdaksi koetun työyhteisön ja fyysisen työpaikan puutetta sekä yksinäisyyttä, joita aiemmissa selvityksissä on tuotu esille (Alanen & Lauronen 2001, 35-36; Rinne 2003, 55-56). Aikuiset ja nuoret eivät eronneet toisistaan suhteessa yrittäjänä työskentelyyn (oma yritys, toiminimi ja freelancer) ($\chi^2 = .004$, $df = 1$, $p = .951$). Nuoret ovat siten työllistyneet myös hyvin tulkkikeskuksiin, varhaisemmasta työuran vaiheesta sekä olemassa olevan työkokemuksen vähyydestä huolimatta.

7.3.5.2 Viittomakielentulkkiin kiinnostus eri työnantajasektoreita kohtaan

Palkkatyö toisen palveluksessa kiinnostaa HUMAKista valmistuneita viittomakielentulkkeja selvästi enemmän kuin muut työnantajasektorit (kuvio 8). Suuret, yli 20 työntekijän tulkkikeskukset herättävät kiinnostusta kaikista eniten ja pienet tulkkausalvelutyrietyksetkin 26 prosentin osuudella. Kuten kuvioista voidaan nähdä, viittomakielentulkkit eivät juurikaan ole kiinnostuneita kunta- tai järjestösektorista. Yrittäjyys tai tuntityöntekijän statuksella työskentely eivät tulevaisuudessa houkuttele kovin monia. Itsenäisenä yrittäjänä toimiminen näyttäisi kuitenkin tällä mittarilla saavan osakseen vähän enemmän kiinnostusta kuin mitä tällä hetkellä tosiasiallisesti sektorilla työskennellään. Osittain tämän voi selittää se, ettei valintojen määrää tämän kysymyksen kohdalla rajoitettu. Niinpä valituksi on voinut hyvinkin tulla myös vähemmän kiinnostavia vaihtoehtoja. Muu mikä -kohdassa oli enimmäkseen mainittu koulutussektori (3) kiinnostavana työnantajana. Vaikuttaa siltä, että hyvän työllistymistilanteen viittomakielentulkkausalalla yrittäjyyttä ei tulkkikeskuksiin työllistymisten yleistyksen myötä ole enää välttämätöntä pohtia itsensä työllistämisen vaihtoehtona (vrt. Kanervo 2006, 199). Palkkatyö takaa tulkkausalalla myös todennäköisesti paremmat tai ainakin vakaammat tulot kuin pienyrittäjänä toimiminen.

KUVIO 8. Eri työnantajasektoreiden kiinnostavuus (vastaajien oli mahdollista valita useampi vaihtoehto).

7.3.5.3 Viittomakielentulkkien työnkuva keväällä 2009

Viittomakielentulkeilta tiedusteltiin myös kevään 2009 tilanteen mukaisia tehtävänimikettä sekä työtehtävien sisältöä. Tulkin tehtävissä työskenteli 79 vastaajaa sekä lisäksi kaksi tulkkiä, jotka tekivät tulkin työtä jonkun toisen tehtävän ohessa. Muita kuin tulkki-nimikkeiden takana työskenteli yhteensä 21 viittomakielentulkin koulutuksen saanut henkilöä. Liitteeseen 5 on koottu vastanneiden antamat tehtävänimikkeet. Tulkin työtä kuvattiin 17 erilaisella nimikkeellä, muita tehtäviä 18 nimikkeellä. Näissä muissa tehtävissä 14 vastaajaa työskenteli kuitenkin viittomakielialan tehtävissä tarkempien kuvausten perusteella. Näin ollen kokonaan muissa tehtävissä työskenteli seitsemän (7) vastaajaa. Ensimmäisissä työsuhteissaan valmis-tuneet tulkit työskentelivät kaikki viittomakielialalla, mutta työuran edetessä alan vaihtoja oli siten vähän tapahtunut.

Työnimikkeitä pyrittiin vielä tarkemmin avaamaan kysymällä tulkeilta, mitä heidän vastaushetken työnsä työtehtävät olivat täsmällisesti. Vastauksia, jotka kuvasivat viittomakielentulkkien työtehtäviä, saatiin yhteensä 99 kappaletta. Vastaukset luokiteltiin kolmeen luokkaan sen mukaan, sisältyikö tehtäviin viittomakielentulkausta, viittomakielialan tehtäviä vai olivatko tehtävät täysin muiden alojen työtehtäviä.

Viittomakielentulkausta sisältyi yhteensä 82 vastaajan toimenkuvaan. Tulkin työn kuvattiin sisältävän monipuolisesti erilaisia tehtäviä:

”Kuukausipalkkaisena työntekijänä, n. 50 % opiskelutulkausta ja 50 % asioimistulkausta. Käyn pääasiassa yhdessä oppilaitoksessa. Asioimiskeikat vaihtelevat; teen töitä myös kuurosokeiden ja vp-asiakkaiden kanssa.” (nuorten koulutus)

”Opiskelutulkauskas eri oppilaitoksissa, asioimistulkauskas satunnaisesti, valmistautuminen, raportointi yms. toimistotyö, tulkkitiimin töiden suunnittelu, viestintätyöryhmän jäsen.” (nuorten koulutus)

”Tulkikeskuksen toimenkuvaan kuuluvat: tulkauskas, opetus, käännöstyöt, välitys, asiakasvastaanotto, kuvapuhelinpäivystys, tilastointi, tiedotus alueen tulkeille ja yhteistyökumppaneille sekä konsultaatiot.” (nuorten koulutus)

”Vastaan tulkikeskuksen toiminnasta: vastaanotan ja välitän tulkkauskas ja opetuksia, tulkkaan, opetan perheille ja ryhmille viittomakommunikaatiota sekä viittomakieltä vieraana kielellä, laskutan, tilastoin, raportoin, ohjaan opiskelijoita.” (nuorten koulutus)

Sen lisäksi, että tulkit tulkkaavat, työnkuva sisältää usein myös esimerkiksi perheopetuksia, tulkkivälitystä, yleisiä toimistotöitä sekä työyhteisön tai tiimin toimintaan osallistumista. Maininta opetustyöstä osana viittomakielentulkkauskas työtä esiintyi 32 vastauksessa. Kymmenen (10)

vastausta luokiteltiin toiseen pääluokkaan, **viittomakielialaan liittyväksi**. Niiden mukaan vastaajat työskentelivät myös tulkkausalan parissa, mutta tehtäväkuvaukset eivät suoranaisesti tuoneet ilmi varsinaista tulkkausta yhtenä tehtäväkokonaisuutena. Nämä vastaajat työskentelivät viittomakielen parissa muun muassa kielen ja tulkkauksen opettajina, projektitehtävissä tai pelkästään tulkkivälittäjänä:

”Tulkkivälityksen hoitaminen ja esimiestehtävät (mm. työvuorojen laatiminen, avustavat palkanlaskennan tehtävät, töiden suunnittelu, organisointi ja seuranta).” (nuorten koulutus)

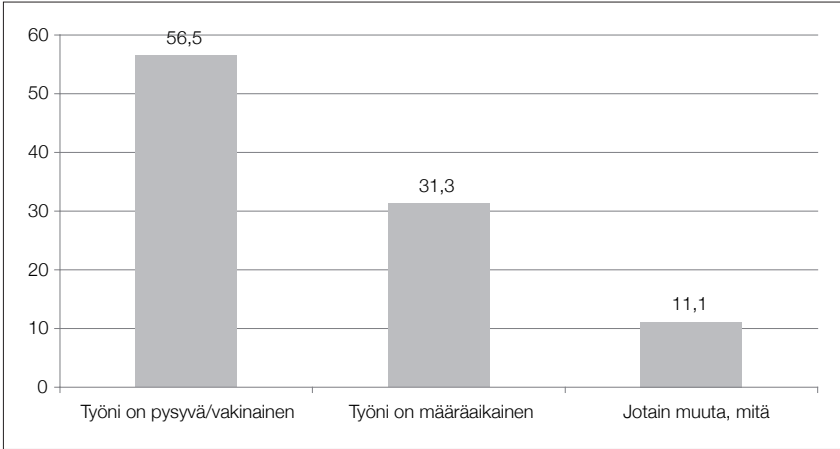
”Verkkosivun päivittäminen ja kehittäminen, viittomakielisen tv:n (nettiv) päävastuu (=sisältö, kehittäminen), viittomakielisen/ viittomakielinen viestintä järjestön verkkosivuilla (sis. myös kielenhuoltotehtävät viittomakielen osalta).” (aikuiskoulutus)

”Kääntämisen ja tulkkauksen opetus, koulutusohjelman hankkeisiin osallistuminen, lehtoreille kuuluvat hallinnolliset työt, vuosikurszivastaavuus.” (aikuiskoulutus)

Kolmantena työtehtäväkokonaisuutena esiin tuli kokonaan **muiden alojen työt** (7 mainintaa). Nämä vastaajat olivat pääasiassa alanvaihtajia, joskin joukossa oli myös yksi vastaaja, joka työskenteli tulkkausalan sisällä, mutta tehtävien perusteella työ oli täysin johtamisen ja taloushallinnon työtä.

7.3.5.4 Työsuhteen muoto

Työtehtävissään viittomakielentulkkit työskentelivät pääsääntöisesti kokopäiväisesti (86.3 %, n= 102). Osa-aikaisesti tai satunnaisesti silloin tällöin työskenteli yhteensä 13.8 % vastanneista eli 14 vastaajaa. Alan erityispiirteet huomioon ottaen tulos on oikein hyvä. Samalla se vastaa myös muiden korkeakoulusta valmistuneiden tilannetta; korkeakoulutetut sijoittuvat kattavasti kokopäivätyöhön (Vuorinen & Valkonen 2007, 63). HUMAKin sisällä tulkkien kokopäivätyön osuus on samansuuruinen kuin yhteisöpedagogeilla (Nikoskinen 2008a, 50). Viittomakielentulkki-työsuhteiden pysyvyyttä on kuvattu kuviossa 9.

KUVIO 9. Työsuhteiden pysyvyys.

Niin kuin kuviosta 9 nähdään, yli puolet vastanneista työskenteli pysyvässä tai vakinaisessa työsuhteessa. Määräaikaisena työntekijänä tulkeista töitä teki vajaa kolmannes. Vakituisten työsuhteiden määrä vaikuttaa alan ominaispiirteiden valossa myönteiseltä. Määräaikaiset työsuhteet toisen palveluksessa ovat tulkkausalalla positiivinen asia ja ne luovat osaltaan vakautta alan työoloihin. Viittomakielen tulkkien työoikeudellinen asema on ollut hankala ja kuntien välillä on ollut eroja tulkkien kohtelussa. Palvelun järjestämisvastuun siirto Kansaneläkelaitokselle lisännee yhdenvertaisuutta tulkkien palkkatyössä (HE 220/2009 vp, 15). Lisäksi muutoksen myötä tulkkauspalveluiden odotetaan muuttavan työtä ammattimaisemmaksi ja asiantuntijuuteen perustuvaksi. Kela-muutoksen myötä palveluntuottajat kilpailutetaan, joten ammatinharjoittaminen muuttuu ammatillisemmaksi. Tästä seuraa, että muutoksen myötä perinteinen freelancerina työskentely ei enää ole mahdollista, vaan tulkit ohjautuvat työskentelemään joko palkkatyöhön tulkkeskuksiin tai vaihtoehtoisesti tuottavat palveluita oman yritystoiminnan puitteissa. (Kelan tiedote 3.1.2009; Lappi 2003, 18-19.) Vaikka muutos konkretisoituu vasta vuoden 2010 alussa ja aikana, merkkejä muutoksen vaikutuksesta tulkkien työmarkkinoihin näyttäisi ainakin tämän aineiston perusteella jo olevan olemassa.

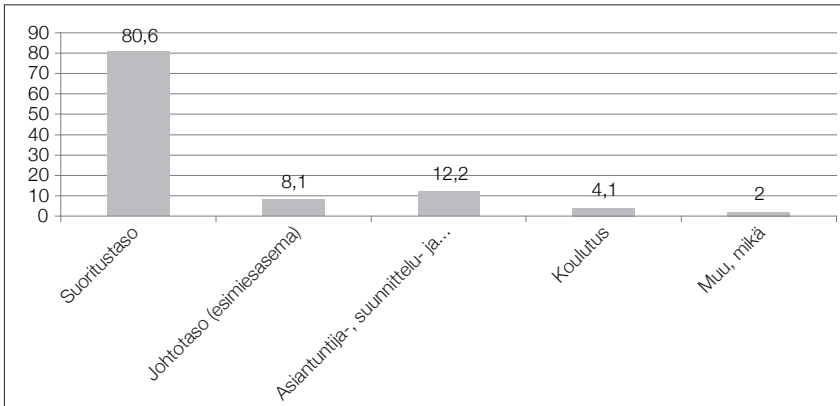
Niistä, jotka olivat valinneet työn pysyvyyttä mittaavan kysymyksen vaihtoehdon Jotain muuta, mitä (kuvio 10), suurin osa (5) työskenteli freelancer-pohjalta, kolme (3) vastaajaa teki tulkkauksia tuntityönä. Loput vastaukset (4) liittyivät muun muassa yrittämiseen tai satunnaiseen keikkatyöhön. Aikuiset työskentelivät nuoria useammin vakituudessa ja nuoret vastaavasti määräaikaaisesti, lisäksi kaikki jotain muuta -vaihtoehdon valinneet olivat nuoria ($\chi^2 = 15.717$, $df = 2$, $p = .000$). Työsuhteiden pysyvyys ei muuttunut sen mukaan, miltä kampukselta vastaajat olivat valmistuneet ($\chi^2 = .413$, $df = 2$, $p = .814$). Työtilanne ei tältä osin siis näyttäisi olevan sen hankalampi Savossa kuin Uudellamaallakaan. Positiivinen tilanne voi johtua esimerkiksi siitä, että Kuopion kampus ja maakunnan tulkkiyhteisö on ollut aktiivinen työelämän olosuhteiden parantaja alalla. (Mikkonen 2003, 6).

Määräaikaisissa työsuhteissa työskenteleviltä kysyttiin lisäksi, mikä heidän mielestään on tärkein peruste heidän työnsä määräaikaaisuuteen. Taulukosta 15 nähdään, että työn luonne on selvästi suurin syy määräaikaisille työsuhteille. Myös erilaisten sijaisuuksien hoitaminen näyttää olevan tavallista. Neljä (4) vastaajaa oli sitä mieltä, että tehtävää ei ole haluttu vakinaistaa. Jokin muu syy oli kolmen (3) vastaajan mielestä tärkein syy heidän työnsä määräaikaaisuudelle. Tässä mainittiin työsuhteen katkeaminen aina kesäksi sekä se, että työnantaja haluaa varmistua töiden riittävydestä. Lisäksi työnantajan toiminnan vakiintumattomuus mainittiin yhdeksi syyksi määräaikaiselle työsuhteelle.

TAULUKKO 15. Määräaikaisuuden peruste.

	f	%
Työn luonne	15	45.5
Sijaisuus	9	27.3
Tehtävää ei ole haluttu vakinaistaa	4	12.1
Työ on määräaikainen omasta aloitteestani	1	3
En tiedä määräaikaisuuteni perustetta	1	3
Jokin muu syy	3	9.1

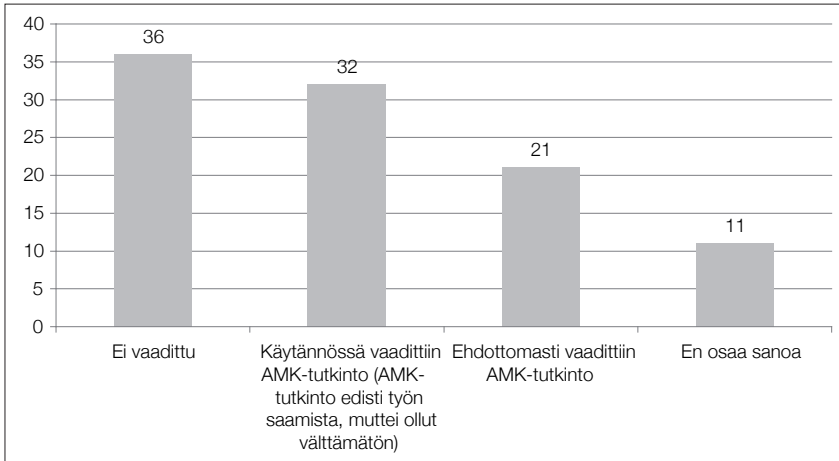
Omissa työsuhteissaan vastaajat ilmoittivat työskentelevänsä lähes poikkeuksetta suoritustason tehtävissä (kuvio 10):

KUVIO 10. Vastaajien kokemus asemastaan omissa organisaatioissa (n= 98).

Nuorten ja aikuisten kokemusta asemastaan verrattiin toisiinsa, kun johto-, asiantuntija- ja koulutustehtävätasot ensin luokiteltiin yhteen. Näin ollen mitattuna aikuiset kokevat työskentelevänsä useammin johto- ja asiantuntijatasolla verrattuna nuoriin ($\chi^2 = 11.786$, $df = 1$, $p = .001$) Todettu ero on vain viitteellinen, koska testin käyttöehdot vähän ylittyivät (odotettuja frekvensseistä 25 % alle 5), mutta verrattuna muihin toimialoihin, tulosta voitaneen pitää todenmukaisena. Nuorista vain 10 % (n= 69) ilmoitti työskentelevänsä ylemmässä asemassa organisaatioissa. HUMAKista valmistuneiden tulkkien mukaan korkeakoulututkintovaadetta ei kovin moneen työpaikkaan ollut (kuvio 11).

Kuviosta 11 nähdään, että reilu kolmannes vastaajista oli sitä mieltä, ettei ammattikorkeakoulututkintoa vaadittu työhön lainkaan. Lähes samansuuruisen joukko vastaajia koki, että ammattikorkeakoulututkinnon omaaminen kyllä edisti työn saamista, mutta se ole työpaikan rekrytoinneissa välttämätön. Noin viidenneksen mukaan ammattikorkeakoulututkinto oli ehdottomana pääsyvaatimuksena työhön. Korkeakoulututkinto ei siten vielä läpi leikkaa kaikkea tulkkaustoimintaa kentällä. Ammatikunnan kehittyminen korkeakoulutuksen sekä ammatillisen asiantunti-

KUVIO 11. Vaadittiinko nykyiseen työhösi ammattikorkeakoulututkinto? (n= 100)

juuden näkökulmasta on toisaalta vielä ymmärrettävästi kesken, koska kyseessä on nuori ala (ks. s. 19). Tulkki-koulutusta on maassamme järjestetty vuodesta 1978 alkaen (Rissanen & Mikkonen 2007, 5).

7.3.5.5 Palkkaus

Viittomakielentulkit saivat palkkaa keskimäärin 2237 euroa kuukaudessa (nuoret 2089 €, aikuiset 2668 €). Kun tämän aineiston mukaista palkkaa verrataan esimerkiksi Viittomakielialan Osuuskunta Vian kuukausipalkkaisten tulkkien palkkoihin, näyttäisi siltä, että keskipalkka sekä nuorilla että aikuisilla noudattelee hyvin Vian työehtosopimuksen tasoa (Työehtosopimus 2008, 8).

TAULUKKO 16. HUMAKista valmistuneiden tulkkien palkat.

	Palkkataso keväällä 2009	
	Nuoret %	Aikuiset %
0-999 €	5.7	0
1000-1499 €	2.9	4.2
1500-1999 €	15.7	8.3
2000-2499 €	60	33.3
2500 €-	15.7	54.2

Kuten taulukosta 16 nähdään, viittomakielentulkki palkkataso on kohtuullinen: nuorista yli 75 prosenttia pääsee kuukausiansioissaan 2000 euron pintaan ja ylikin, aikuisista tämä osuus on noin 88 %. Vaikka tulkki keskimääräinen palkkataso on kohtuullinen, jää se kuitenkin melko paljon Tilastokeskuksen määrittelemästä kokoikäisten palkansaajien keskimääräisestä kuukausiansiosta, joka oli vuoden 2009 huhti-kesäkuussa 2940 €/kk (Tilastokeskus, Ansiotasoindeksi 2009). Työuran vaihe tosin vaikuttaa; aikuiskoulutuksesta valmistuneet tulkit pääsevät ansiotasollaan jo lähelle palkansaajien keskimääräistä. Ero aikuisten ja nuorten välillä oli selkeä ($t = -3.264$, $df = 30.224$, $p = .003$). Aikuiskoulutuksesta valmistuneet tienasivat noin 580 € kuukaudessa enemmän kuin nuorten koulutuksesta valmistuneet. Ero selittyy todennäköisesti erilaisilla kokemus- ja henkilökohtaisilla lisillä, jotka nostavat kuukausipalkkaisten tulkki peruspalkkaa.

Toisin kuin yleensä, työpaikan sijainti ei tämän aineiston perusteella näyttäisi juurikaan vaikuttavan viittomakielentulkki palkkatasoon ($F = 1.985$, $df = 9$, $p = .053$). Jonkinlaisia eroja on toki havaittavissa, mutta ne eivät nouse tämän aineiston perusteella kovin merkittäviksi, koska vertailussa oli mukana 10 maakuntaa, muutamat maakunnat olivat vertailussa mukana vain yksittäisten vastaajien voimin. Ne alueet, joilta kyselyyn osallistuneita oli eniten eli Uusimaa, Pohjois-Pohjanmaa sekä Savo ja Pohjois-Karjala näyttävät palkan suhteen melko tasaisina tulkki työllistäjinä (taulukko 17):

TAULUKKO 17. Viittomakielentulkki keskimääräiset palkat Uudenmaan, Pohjois-Pohjanmaan sekä Savon ja Pohjois-Karjalan alueella.

Työpaikan sijainti	Palkka keväällä 2009		
	ka	kh	n
Uusimaa	2279.37 €	595.03	35
Pohjois-Pohjanmaa	2020,00 €	632.98	10
Savo ja Pohjois-Karjala	2006,59 €	642, 72	17

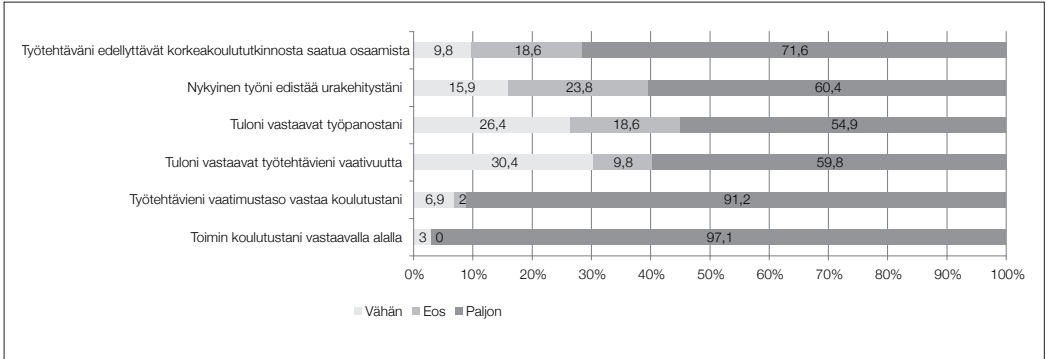
Myöskään työnantajasektorin suhteen palkka ei eronnut, kun verrattiin kuntien (ka= 1992.73 €, kh= 227.12, n= 11), järjestöjen (ka= 2059,67 €, kh= 822,10, n= 9), yksityisen yritysten (ka= 2235.91 €, kh= 622.92, n=

46) sekä omaa yritystoimintaa pyörittävien ($k_a = 2527.00$ €, $k_h = 838.76$, $n = 10$) ansioita toisiinsa ($F = 1.416$, $df = 3$, $p = .245$). Sen sijaan vastaajien kokemus omasta asemasta organisaatiossa näyttäisi olevan yhteydessä myös työstä nautittuun palkkaan. Viittomakielentulkin perustyötä tekevät vastaajat ansaitsivat noin 765 €/kk vähemmän kuin johto-, asiantuntija-, koulutus- tai kehittämistehtävissä työskentelevät vastaajat ($t = -3375$, $df = 16.398$, $p = .003$).

7.3.5.6 Tulkkeiden kokemuksia omasta työstä

Viittomakielentulkkeiden kokemuksia työstään mitattiin väittämillä (kuvio 12), joita vastaajat arvioivat asteikolla 1-5 (erittäin vähän – erittäin paljon). Tulkit vaikuttaisivat olevan oikein tyytyväisiä työsuhteisiinsa näillä mittareilla mitattuna. Tulojen ja työpanoksen suhde ($k_a = 3.42$, $k_h = 1.138$, $n = 102$) sekä tulojen suhde työn vaativuuteen ($k_a = 3.45$, $k_h = 1.191$, $n = 102$) olivat väittämät, joilla kokemukset olivat jonkin verran enemmän negatiivisia. Lähes kaikki tulkit kokivat työskentelevänsä koulutusta vastaavalla alalla ($k_a = 4.77$, $k_h = .646$, $n = 101$) ja koulutusta vastaavalla tasolla ($k_a = 4.38$, $k_h = .868$, $n = 102$). Viittomakielentulkin ammatin selkeärajaisuus näkyy selkeästi arvioissa oman koulutuksen ja työn vastaavuudesta. Tulkit ovat sitä mieltä, että tulkkaustyö edellyttää korkeakoulututkintoa; noin 72 % vastaajista oli tätä mieltä. Reilu 60 % uskoi myös, että nykyinen työ edistää urakehitystä tulevaisuudessa.

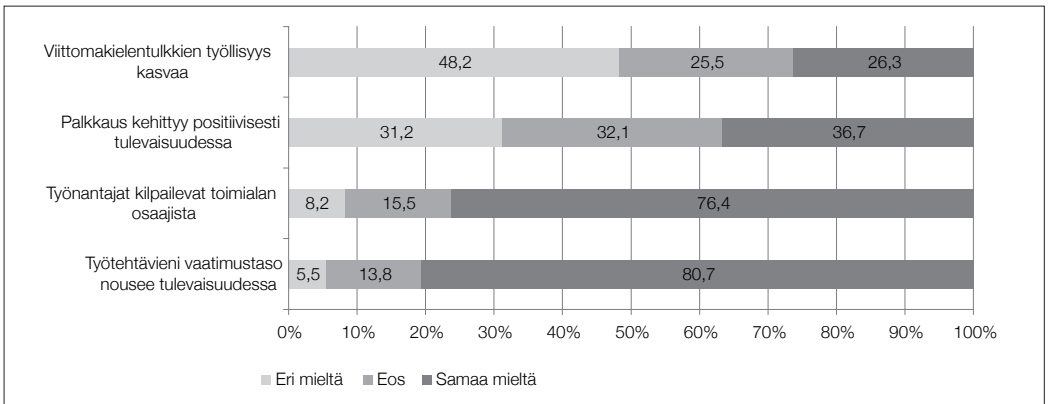
Aikuisten ja nuorten kokemukset työstä erosivat joillakin osioilla toisistaan. Nuoret eivät kokeneet omien työtehtäviensä vastaavan koulutusta samassa mittakaavassa kuin aikuiset ($t = -2.691$, $df = 89.095$, $p = .008$). Myös tulojen suhde työn vaativuuteen ($t = -2.274$, $df = 100$, $p = .025$) sekä tulojen suhde työpanokseen nähtiin nuorten joukossa hiukan epäilevämmän kuin aikuisten joukossa ($t = -2.555$, $df = 100$, $p = .012$). Näihin eroihin vaikuttanee erilainen työuran kehitysvaihe. Nuorten vastavalmistuneiden odotukset käytännön työstä voivat koulutuksesta huolimatta olla ristiriidassa ainakin jonkun verran todellisuuden kanssa.

KUVIO 12. Vastaajien kokemuksia työstään.

7.3.5.7 Tulkkien arvioita viittomakielentulkkausalan tulevaisuudesta

Valmistuneilta tiedusteltiin lisäksi, miltä viittomakielentulkkausala heidän mielestään tulevaisuudessa näyttää. Arvioitavina asioina esitettiin seuraavat kehityspolut: 1) työtehtävien vaatimustaso nousee tulevaisuudessa, 2) työnantajat kilpailevat toimialan osaajista, 3) palkkaus kehittyy positiivisesti tulevaisuudessa, 4) viittomakielentulkkiensa työllisyys kasvaa.

KUVIO 13. Luottamus toimialaan.

Tulokset osoittavat (kuviota 13), että viittomakielentulkkit näyttäisivät suhtautuvan oman toimialansa kehitykseen kahtiajakoisesti. Tulkkausalan

liittyvien työtehtävien vaatimustason nähdään nousevan tulevaisuudessa ($ka=4.07$, $kh= .824$, $n= 109$) ja kilpailun osaavasta työvoimasta lisääntyvän ($ka= 4.07$, $kh= .936$, $n= 110$). Työn vaatimusten nousu on perusteltua. Viittomakielisen yhteisön kehittyminen ja kielellisen tasavertaisuuden lisääntyminen ovat merkinneet myös tulkkien työn haasteellistumista. Asiakkaiden vaatimustaso on noussut, esimerkiksi korkea-asteella tapahtuva opiskelutulkkaus on yleistynyt. Myös tulkkien yhteisön uudet työt koulutus- ja esimiestehtävineen, ammattiyhdistystoimintaan osallistumisineen edellyttävät jatkuvaa ammattitaidon syventämistä ja erikoistumista (Rissanen & Mikkonen 2007, 38.) Sen sijaan työllisyyden kasvuun ($ka= 2.71$, $kh= 1.052$, $n= 110$) ja palkkauksen suotuisaan kehittymiseen ($ka= 3.10$, $kh= .962$, $n= 109$) suhtaudutaan epäilevämmiin. Toki vastaajien joukossa oli myös niitä, joiden mielestä tulevaisuuden näkymät ovat positiivisemmat; reilu neljännes uskoo työllisyyden alalla kasvavan ja yli kolmannes on sitä mieltä, että myös palkkaus kehittyy ylöspäin (kuvio 14). Joitakin aikuiskoulutuksesta ja nuorten koulutuksesta valmistuneiden välisiä eroja oli suhteessa luottamukseen nähtävissä. Nuoret suhtautuivat työllisyyden kasvuun ja palkkauksen kehittymiseen aavistuksen kriittisemmin kuin aikuiskoulutuksesta valmistuneet kollegat ($t= -2.592$, $df= 108$, $p= .011$; $t= -3.122$, $df= 107$, $n= 002$). Lisäksi suuntaa-antavana keskiarvoerona voidaan pitää tulosta työtehtävien vaatimustason nousuodotusten kohdalla ($t= -1.868$, $df= 107$, $p= .065$). Aikuiset uskovat tämän kehitystrendin toteutumiseen aavistuksen enemmän kuin nuoret.

7.3.6 Näkemyksiä viittomakielentulkin työurasta

Vastaajilta kysyttiin avoimen kysymyksen muodossa arviota omasta työurasta. Kun valmistumisesta oli kulunut aikaa viidestä kuukaudesta yhdeksän vuoteen. Yhteensä 99 vastaajaa (90 %) kommentoi työuraansa. Aineistosta nousi lukemisen myötä esiin kolmenlaisia vastauksia. Nämä viittomakielentulkkiensa kokemuksia yhdistävät teemat nimettiin seuraavasti: 1) tyytyväiset, 2) vielä epävarmat, 3) työvoiton kokeneet. Teemojen nimiä pohdittiin pitkään vielä epävarmojen ja työvoiton kokeneiden suhteen. **Vielä epävarmat** ryhmässä vastaajat toivat esille uran ja tulkin työn vaativuuden, haasteellisuuden sekä näihin liittyvinä asioina stressin koke-

mukset, työssä jaksamisen sekä omat henkilökohtaiset riittämättömyyden ja tyytymättömyyden tunteensa. Tällaisia mainintoja annettiin 9 (9.1 %). Osittain kysymys lienee näiden vastaajien kohdalla lyhyestä työurasta; peruskielitaito saatetaan kokea riittämättömäksi ja siten itse tulkkaustyö vaikeaksi:

”Alku oli vaikeaa ja stressaavaa. Työkeikat tuntuivat kaikki haastavilta. Vähitellen vuoden jälkeen stressi helpotti hieman, mutta jatkuu kuitenkin koko ajan. Tyytymättömyyden tunne itseensä on jatkuva.” (nuorten koulutus)

”Aikamoista rämpimistä tämä on ollut. Kun ei ole tietoa, kuinka tätä työtä oikeasti tehdään, eikä ole niitä työkavereita joiden kanssa voisi keskustella asioista. Itse on pitänyt kaikki uudet tilanteet oppia ja käsitellä yksinään ja oppia kantapäähän kautta.” (nuorten koulutus)102

”Oma kokemukseni on vasta vajaat 10 kk, joten tietenkin työ tuntuu vielä ajoittain vaikealta ja riittämättömyyden tunne on usein seurana.” (nuorten koulutus) 39

Työvoiton kokeneet (26 mainintaa, 26.3 %) olivat vastausten perusteella kokeneet tulkin uran alkuvaiheet hyvin vaikeiksi, rankoiksikin. Näitä vastaajia kuitenkin yhdisti kokemus siitä, että raskaat vuodet olivat kaikesta huolimatta antoisia ja ura taaksepäin katsottuna näytti jo opettavaiselta. Henkilökohtaista työssä oppimista sekä kehittymistä oli selvästi havaittavissa. Yrityksen ja erehdyksen myötä kielitaito sekä ammatin käytänteet olivat tulleet tutuiksi; työ koettiin jo helpompana ja omaan asiantuntijuuteen alettiin luottaa:

”Ensimmäinen työvuoteni oli raskas mutta todella opettava. koin paljon riittämättömyyttä ja halusin kehittyä tulkkina mahdollisimman nopeasti. Opiskelutulkkkaus 1. työvuotena loi vanhan perustan. Toinen työvuoteni oli vaihteleva, tein sekä opiske-

lu- että asioimistulkkaukseen ja kehityin monipuolisuudessa ja tilanteissa olijana, tulkkauteni vahvistui ja kielen/tulkkauksetapojen kirjo laajeni. Kolmas työvuosi on ollut saadun perusrutiinin perustalta aiempia helpompi ja antoisampi” (nuorten koulutus)

”Ura on ollut nousujohteinen, olen noussut yritykseni luottohenkilöksi. Uran alku on ollut välillä hyvinkin vaikeaa (tulot, villi ala, freelancetyö, kuntien mielivalta) ja vuosien varrella on tapahtunut paljon kun ala on samalla muuttunut. Muutos on ehdottomasti parempaan suuntaan.” (aikuiskoulutus)

”Ura on vasta niin alussa, että vaikea vastata. alku (ensimmäiset 1-6 kk) olivat todella haastavia ja raskaita, kun kaikki tilanteet ja asiakkaat olivat uusia. Nyt jo helpottaa kun asiat käyvät tutuimmiksi ja omiin tilanteenhallintataitoihin luottaa jo enemmän. Kielitaito tuottaa yhä suurimmat haasteet ja ongelmat.” (nuorten koulutus)

”Alku oli kivinen ja jälkikäteen ajateltuna liian vaikea. Heti valmistumisen jälkeen oli samalla viivalla pitkään alalla olleiden kanssa. Hyvä puoli tässä oli se, että sai paljon töitä, huono puoli se, että monet keikat jotka suostui ottamaan vastaan olivat liian haastavia ja keikasta sai todella huonot tiedot ne vastaanottaessaan. Kantapään kauttahan oppii parhaiten 😊.” (nuorten koulutus)

”Alussa ei onneksi itse edes tajunnut kuinka heikoilla kantimilla ”ammattitaitoni” on. Onneksi minulla oli kärsivällisiä asiakkaita. Sitkeys palkitaan ja nyt jaksan jo työssäni ilman päivittäisiä päiväunia. Enkä näe painajaisia työstäni.” (nuorten koulutus)

Kaikki epävarmat olivat nuorten koulutuksesta valmistuneita. Alkuvaikeuksien selättämisen kokemuksia (työvoiton kokeneet) oli myös lähes poik-

keuksetta vain nuorilla; vain yksi aikuiskoulutuksesta valmistunut toi esille tämänkaltaisia ajatuksia työurastaan ($\chi^2= 13.536$, $df= 2$, $p= .001$). Suurin osa vastaajista koki kuitenkin tyytyväisyyttä omaan työuraansa. **Tyytyväiset** (64 mainintaa, 64.6 %) toivat kahdesta edellisestä ryhmästä poiketen esille vain työuran antoisuutta sekä kehittymisen mahdollistavia haasteita. Näissäkin vastauksissa alan haastavuus tuotiin usein esille, mutta se nähtiin positiivisena. Avointen vastausten perusteella näyttää siltä, että tyytyväiset ovat läpikäyneet kehityskaaren, jossa uran alku on vaikea, sekä fyysisesti että henkisesti rankka. Työssä opitun voimin kokemus käännetään voitoksi, jonka myötä työ nähdään monipuolisena, mielenkiintoisena sekä kehittävänä:

”Olen lähtenyt hyvin kehittymään koulun penkin jälkeen. Olen voinut käyttää koulun oppeja ja valmiuksiani työssäni hyvin hyödyksi, sekä omassa että työyhteisössäni. Olen tyytyväinen urani suuntaan, se näyttää menneen koko ajan eteenpäin.” (nuorten koulutus)

”Olen oppinut valtavasti. saanut tukea työtovereilta ja tulkkiyhteisöltä. Kielen olen oppinut kuuroilta ja tulkkipareiltani. Minulla on hyvä ammatti. On ilo olla tulkki! En halua ”jletä” johtoportaan vaan kehittyä ammatillisesti jhä taitavammaksi tulkiksi.” (aikuiskoulutus)

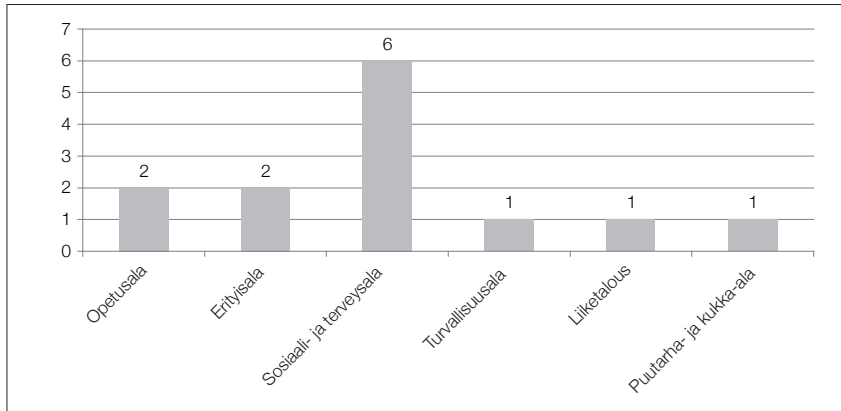
”Urani on ollut monipuolinen. olen ollut vasta 5v. työelämässä, mutta silti olen saanut kokea freelancer-tulkin arkea, työskennellyt kaupungin tulkikeskuksessa ja lisäksi toiminut vielä kokepäiväisenä tulkkivälittäjänä. Toisaalta taas minulla on koke-musta vähän kaikesta, mutta ei kunnolla mistään. Olen kuitenkin tyytyväinen uraani: tästä on hyvä valita mikä minua tulevaisuudessa kiinnostaisi eniten.” (nuorten koulutus)

”Työni on ollut monipuolista ja vaihtelevaa. Työoppimisen kautta olin saanut kuvan tulkin työstä, mutta käytännössä itse työ-

tä tehtyäni se on osoittautunut entistä mielenkiintoisemmaksi ja myös haastavammaksi.” (nuorten koulutus)

7.3.7 Alan vaihtaminen viittomakielentulkeilla

Kun kohderyhmänä tarkasteltiin 5 kuukautta – 9 vuotta työelämässä olleita, alaa vaihtaneiden määrä on hyvin pieni; vain 11 % vastaajista (n= 109) eli 12 tulkkia ilmoitti vaihtaneensa alaa. Kaksi (2) vastaaja ei osannut sanoa, oliko ala vaihtunut vai ei. Täten 87 % tähän kyselyyn vastanneista tekee työtä yhä omalla koulutusosalalla. Toisaalta on muistettava, että tarkastelun aikajänne valmistumisen ja aineiston keruuhetken välillä on lyhyt eikä alanvaihto välttämättä työuran alussa vielä tunnu mielekkäältä. Siitä, kuinka moni nyt alalla pysyneistä tulevaisuudessa harkitsee alanvaihtoa, ei tässä yhteydessä voi sanoa mitään. Alaa oli vaihdettu eniten sosiaali- ja terveysalalle sekä opetusosalalle. Kuviossa 14 esitetyt alat ovat kyselyyn osallistuneiden vastaajien nimeämiä.

KUVIO 14. Alaa vaihtaneiden uudet toimialat (vastaajien osuudet lukumäärinä).

Kyselylomakkeessa alanvaihto-kysymyksen yhteydessä pyydettiin alanvaihtajia myös perustelemaan, mistä syystä alaa oli vaihdettu. Kuten edellä todettiin, alanvaihtajia oli 12. Perusteluita alanvaihdolle annettiin kuitenkin enemmän, 16 kappaletta. Tässä yhteydessä muutama vastaaja oli

halunnut tuoda esille sen, että alanvaihto on harkinnassa, mutta että vielä tässä vaiheessa sitä ei oltu toteutettu. Alan vaihdon syyt jakaantuivat helposti kolmeen luokkaan. Näistä ensimmäinen oli **henkilökohtaiset syyt** (4 mainintaa), joiksi laskettiin halu, kiinnostus ja kutsumus sen enempää erittelemättä asiaa enempää. Toisena syyryhmänä oli **kouluttautuminen** toiselle alalle tai jo olemassa olevan aikaisemmin koulutuksen myötä eri alalla työskentely (3 mainintaa). Eniten vastaajien alan vaihtoon oli vaikuttanut **tulkkausalan työmarkkinatilanne**, lähinnä kokemus epäoikeudenmukaisista työoloista. Töiden epäsäännöllisyys, heikko palkkaus, työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeudet, työn rasittavuus, yksinäisyys sekä työn koettu vastuullisuus ovat tekijöitä, joiden on aikaisemmin todettu johtavan usein alan vaihtamiseen (Alanen & Lauronen 2001, 48-49). Nämä seikat tulivat esiin myös niiden 12 vastaajan perusteluissa, jotka olivat vaihtaneet tai vaihtamassa alaa:

”Kyllästyin aikanaan tappelemaan palkasta ja oikeudesta lomakorvauksiin ym. myös työolosuhteet olivat usein epäinhimilliset (esim. ei kunnan myöntämää tulkkiparia, vaikka perustelut olivat olemassa).” (nuorten koulutus)

Joissakin vastauksissa tuotiin esille myös tulkin työn vaikutukset perheeseen. Epävarmuus ammatillisesta osaamisesta saattavat myös vaikuttaa työn henkiseen kuormittavuuteen sekä edelleen alan taakse jättämiseen. Tämä on myös asia, joka on tullut esille alaa vaihtaneita tulkkeja koskevassa selvityksessä (emt. 52) ja myös tässä selvityksessä jatko- tai täydennyskoulutukseen osallistumisen tai osallistumatta jättämistä koskevan kysymyksen yhteydessä. Seuraavassa vastauksessa kiteytyy moni alan vaihtoon liittyvä asia. Tämä vastaaja vastasi samoin sanoin myös koulutuskysymykseen, mutta lisäsi alan vaihtamisen perusteluissa vastaukseensa vielä työyhteisöön liittyvän ajatuksen:

”Vaikuttamisen mahdollisuuksia vähän työn sisällöissä: tulkin passiivinen rooli. Epävarmuus työnkuvasta: en pidä asiointitulkkauksesta, tilanteet, jotka koen liian haastaviksi tulka-

talturhauttaviksi (esim. opiskelutulkkauksessa täysin vieras ala, joka ei kannusta, tulkkausympäristö sellainen, johon ei voi vaikuttaa, opiskelijan poissaolot, jatkuvat yllättävät muutokset, juurettomuus...) jne. Epävarmuus omasta kielitaidosta. Lisäksi haluan pysyvemmän työpaikan ja työyhteisön, työn, jossa olen tekemisissä lasten parissa ja jossa voi käyttää luovuutta enemmän. Haluan myös varmistaa työn saannin tulevaisuudessa.”
(nuorten koulutus)

Mielenkiintoinen havainto on, että tähän kyselyyn osallistuneista ja alaa vaihtaneista tulkeista 11 oli nuorten koulutuksesta valmistuneita ja vain yksi aikuisten koulutusohjelmasta valmistunut. Ammattikorkeakoulututkinnon aikuiskoulutusmuotoisena toteuttaneet ovat todennäköisesti kiinnittyneet tulkkausalalle vahvemmin kuin nuoremmat kollegansa. Siten on mahdollista, että alan vaihtamisen yleisyys on suurempaa nuorten koulutuksesta valmistuneilla. (ks. esim. Rinne 2003, 55-56.)

7.4 Koulutuskokemukset

Valmistuneiden koulutuskokemuksia sekä koulutuksen antamien työelämävalmiuksien merkitystä selvitettiin erilaisilla kysymyksillä. Työelämävalmiuksien tasoa mitattiin mittaristolla, joka on Jyväskylän koulutuksen tutkimuslaitoksen kehittämä. Siinä vastaaja arvioi asteikolla 1-5 (ei lainkaan merkittävä – erittäin merkittävä) 18 erilaisen valmiuden merkitystä sekä omassa työssään että opintojen merkitystä kyseisten valmiuksien kehittäjänä. HUMAKista valmistuneilta viittomakielentulkeita kysyttiin myös avointen kysymysten muodossa, millaisista HUMAKissa opituista asioista on ollut eniten hyötyä työelämässä ja millaisia opintoja koulutukseen HUMAKissa olisi haluttu enemmän. Lisäksi valmistuneilta tuottajilta tiedusteltiin työoppimisen, projektioppimisen sekä opinnäytetyön merkitystä työelämään sijoittumisessa sekä HUMAKin antamien valmiuksien tärkeyttä työuran alussa ja myöhemmissä vaiheissa. Aikuiskoulutuksen läpikäyneiltä viittomakielentulkeilta kysyttiin vielä koulutuksen antamien valmiuksien merkitystä työuralla etenemiseen tai työssä kehittymiseen.

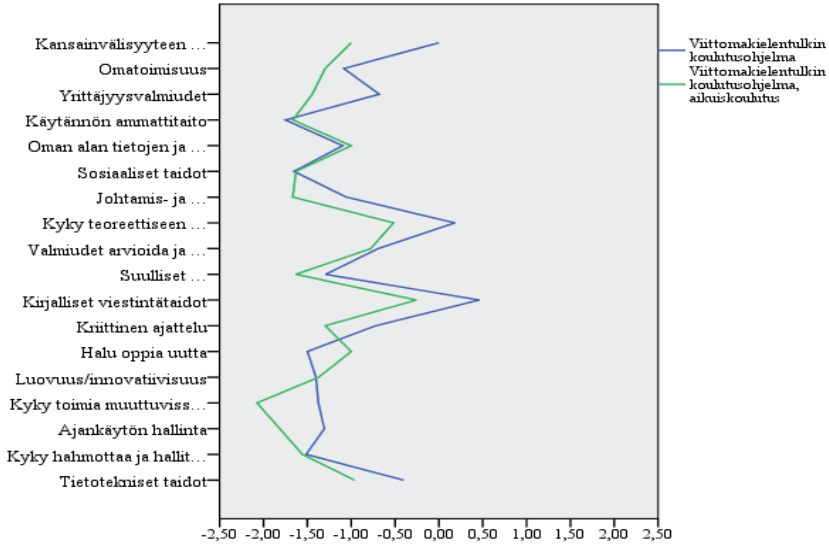
7.4.1 Koulutuksen antamat yleiset työelämävalmiudet

Koulutuksen työelämävastaavuutta tutkittiin 18-osioisella mittaristolla. Vastaajat arvioivat viisiportaisella asteikolla (1=ei lainkaan merkittävä – 5=erittäin merkittävä) erilaisten valmiuksien merkitystä omassa työssä ja koulutuksen merkitystä valmiuden kehittäjänä. Arvioinneista laskettiin erotukset. Näin saatiin esille työelämävalmiuksien merkitys suhteessa opiskelun tuottamiin valmiuksiin. Mikäli erotus oli positiivinen, opiskelu on tuottanut riittävästi valmiuksia suhteessa työelämässä tarvittuun. Jos taas erityis on negatiivinen, vastaajien mukaan he ovat saaneet koulutuksesta vähemmän valmiuksia kuin mitä työelämä heiltä vaatii. Taulukosta 18 ja kuviosta 16 ilmenevät erotusten keskiarvot havainnollisesti.

TAULUKKO 18. Korkeakouluopintojen merkitys työelämävalmiuksien kehittäjänä ja valmiuden merkitys työelämässä menestymisen kannalta: arviointien keskiarvojen erotus.

	Nuoret	Aikuiset	Kaikki	Tilastollinen ero
Kansainvälisyyteen liittyvät valmiudet	0.09	-1.00	-0.18	***
Omatoimisuus	-1.09	-1.30	-1.14	
Yrittäjyysvalmiudet	-0.68	-1.44	-0.87	*
Käytännön ammattitaito	-1.77	-1.68	-1.74	
Oman alan tietojen ja taitojen hallinta	-1.06	-1.00	-1.05	
Sosiaaliset taidot	-1.69	-1.63	-1.68	
Johtamis- ja organisointivalmiudet	-0.98	-1.68	-1.15	*
Kyky teoreettiseen ajatteluun	0.23	-0.52	0.05	*
Valmiudet arvioida ja kehittää omaa työtä	-0.65	-0.78	-0.68	
Suulliset kommunikaatiotaidot	-1.29	-1.63	-1.38	
Kirjalliset viestintätaidot	0.49	-0.26	0.30	*
Kriittinen ajattelu	-0.68	-1.30	-0.83	*
Halu oppia uutta	-1.47	-1.00	-1.35	
Luovuus/ innovatiivisuus	-1.33	-1.37	-1.34	
Kyky toimia muuttuvissa tilanteissa	-1.31	-2.07	-1.50	**
Ajankäytön hallinta	-1.35	-1.81	-1.47	
Kyky hahmottaa ja hallita kokonaisuuksia	-1.44	-1.57	-1.47	
Tietotekniset taidot	-0.30	-0.96	-0.46	*

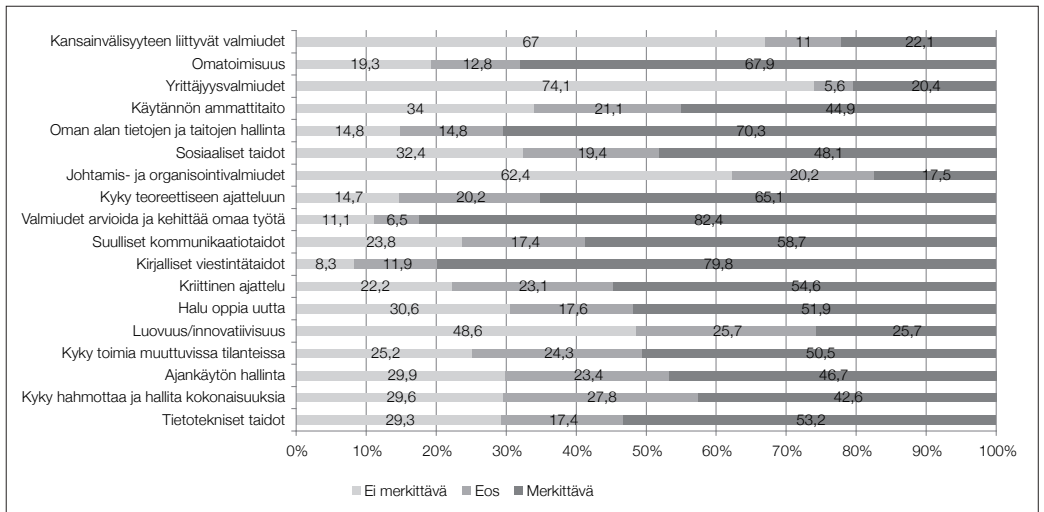
Kuten taulukosta 18 nähdään, vastaajat suhtautuivat varauksellisesti koulutuksen tuottamien valmiuksien riittävyteen työelämässä. Vain kahdella osiolla (kyky teoreettiseen ajatteluun, kirjalliset viestintätaidot) valmistuneet tulkit arvioivat koulutuksen tarjonnan riittävästi osaamista työelämän vaatimuksiin nähden. Kaikkein heikoimmoin vastaajat näkivät koulutuksen tuottaneen valmiuksia käytännön ammattitaidon, sosiaalisten taitojen, muuttuvissa tilanteissa toimimisen, ajankäytön hallinnan, kokonaisuusien hahmottamisen ja hallitsemisen, suullisten kommunikaatitaitojen, uuden oppimisen halun, luovuuden ja innovatiivisuuden, johtamis- ja organisointivalmiuksien sekä oman alan tietojen ja taitojen hallinnan suhteen ($ka > -1$). Aikuiskoulutuksesta valmistuneet arvioivat valmiuksia yleisesti jonkin verran kriittisemmin kuin nuorten koulutuksesta valmistuneet. Taulukossa 18 kuvataan *-merkillä nuorten ja aikuisten välisen eron tilastollista merkitsevyyttä; mitä enemmän tähtiä, sen selkeämpi ero. Aikuiskoulutuksesta valmistuneet arvioivat kansainvälisyyteen liittyvien valmiuksien, muuttuvissa tilanteissa toimimisen valmiuksien, yrittäjyysvalmiuksien, johtamis- ja organisointivalmiuksien, kyvyn teoreettiseen ajatteluun, kirjallisten viestintätaitojen, kriittisen ajattelun sekä tietoteknisten taitojen osalta opintojen annin puutteellisemmaksi kuin nuoret. Nuortenkin kohdalla monet osiot olivat reilusti negatiivisia ($ka > -1$): käytännön ammattitaito, sosiaaliset taidot, halu oppia uutta, kyky hahmottaa ja hallita kokonaisuuksia, ajankäytön hallinta, luovuus/innovatiivisuus, kyky toimia muuttuvissa tilanteissa, suulliset kommunikaatitaidot, omatoimisuus sekä oman alan tietojen ja taitojen hallinta. Nuorten mielestä HUMAKin viittomakielentulkin koulutus tuottaa työelämää varten riittävästi osaamista kansainvälisyysvalmiuksien, teoreettisen ajattelun valmiuksien muodossa sekä kirjallisten viestintätaitojen osalta (kuvio 15). Tulokset ovat samankaltaisia kuin aiemmissa tutkimuksissa, joissa mittaria on käytetty. Valmistuneiden arviot koulutuksen tarjoamista valmiuksista suhteessa työelämän vaateisiin, ovat kriittisiä. (ks esim. Vuorinen & Valkonen 2007, 137; Stenström ym. 2005, 72.)

KUVIO 15. Korkeakouluopintojen merkitys työelämävalmiuksien kehittäjänä ja valmiuden merkitys työelämässä menestymisen kannalta: arviointien erotuksen keskiarvo (positiivinen: koulutus tuottaa riittävästi valmiuksia työelämässä toimimisen kannalta; negatiivinen: työelämässä vaaditaan valmiuksia enemmän kuin mitä koulutus tuottaa).

Vaikka tulkit arvioivatkin koulutuksen antia suhteessa työelämään kriittisesti, on opintojen merkitys monen vastaajan mielestä ollut kuitenkin merkittävä monien valmiuksien kehittäjänä. Kuviossa 16 on esitetty kyselyyn osallistuneiden tulkkien arviot HUMAKin opintojen merkityksestä valmiuksien kehittäjänä.

Kuten kuvioista nähdään, oman työn arviointiin ja kehittämiseen liittyvät valmiudet, kirjalliset viestintätaidot sekä oman alan tietojen ja taitojen hallinta ovat asioita, joita opinnot edistävät suurimman osan mielestä. Yli puolet vastanneista oli myös sitä mieltä, että omatoimisuus, kyky teoreettiseen ajatteluun, suulliset kommunikaatiotaidot, kriittinen ajattelu, halu uuden oppimiseen, kyky toimia muuttuvissa tilanteissa sekä tietotekniset taidot ovat valmiuksia, joita koulutus tuottaa merkittävästi. Vähiten valmistuneet tulkit arvioivat saaneensa kansainvälisyysliittyviä valmiuk-

KUVIO 16. HUMAKista valmistuneiden viittomakielentulkkiin arviot koulutuksen tuottamien valmiuksien merkityksestä työelämän näkökulmasta.

sia, yrittäjyysvalmiuksia, johtamis- ja organisointivalmiuksia sekä valmiuksia luovuuteen ja innovatiivisuuteen.

7.4.2 Arvioita opintojen hyödyllisimmistä taidoista

Edellä on kuvattu viittomakielentulkkiin arvioita koulutuksen tuottamista valmiuksista yleisellä tasolla. Vastaaajilla oli myös mahdollisuus arvioida omin sanoin koulutuksen hyödyllisimpiä asioita. Avoimet vastaukset luokiteltiin käyttämällä apuna Määrän (Arresto & Määttä 2006, 35-37) nelikenttätarkastelua. Sen mukaisesti vastaukset jaettiin neljään luokkaan: 1) yleiset, ammatista riippumattomat kvalifikaatiot, 2) kehittyminen ja kehittäminen, 3) ammatin teknis-aidolliset kvalifikaatiot, 4) ammattiteoria. Yhteensä 10 maininnassa korostettiin HUMAKin oppimisympäristöjen kuten työoppimisen (nyk. harjoittelu) tai opinnäytetyön merkitystä osaamisen tukena. Koska näissä maininnoissa ei varsinaisesti tuotu esille mitään taitoalueita, ne muodostivat oman oppimisympäristöt -luokan. Vastauksia annettiin yhteensä 103 kappaletta. Tulkkiin vastaukset sisälsivät

usein monia taitoja, joten yhden vastaajan vastaus saattoi sisältyä useampaan kuin yhteen luokkaan.

Yleiset kvalifikaatiot -luokkaan (16 mainintaa; nuoret 10, aikuiset 6)) sijoittuivat taidot, joita voidaan pitää työelämässä yleisesti tarvittavina valmiuksina. Tällaisina HUMAKin koulutuksesta saatuina taitoina vastaajat toivat esille atk-taidot (5) ja kirjalliset viestintätaidot (10). Lisäksi yksi vastaaja toi esille projektiopinnot; tämä tulkittiin projektiosaamisen kehittymiseen viittaavana hyötynä. **Kehittymiseen ja kehittämiseen** (34 mainintaa; nuoret 23, aikuiset 11) liittyviä asioita nostettiin vastauksissa usein esille. Tähän luokkaan sisällytettiin sekä henkilökohtaista kasvua ja kehittymistä, itsetuntemusta että kehittävän työotteen taitoja kuvaavat maininnat. Näitä mainintoja olivat muun muassa erilaisten, muuttuvien tilanteiden hallintataidot, muutostensietokyky, sosiaaliset viestintä- ja vuorovaikutustaidot, oman työn suunnitteluun, reflektointiin ja arviointiin liittyvät taidot, kriittinen ja analyyttinen työote, ajanhallintataidot, organisointitaidot, tiedon hankinnan ja jakamisen taidot sekä palautteen antamisen ja vastaanottamisen taidot. Myös itseohjautuvuuteen oppiminen mainittiin opintojen hyödyiksi.

*”(...) tilanteen hallinta, tulkkaustilanteiden harjoittelu, keskustelut siitä, kuinka tulkki voi missäkin tilanteessa toimia (...)”
(nuorten koulutus)*

”(...) kriittinen suhtautuminen asioihin, organisointitaito, ajan hallinta, muutostensietokyky.” (nuorten koulutus)

”Varmasti siitä mitä jatkuvasti koulutuksen aikana puhuttiin, että kaikkeen ei voi valmistautua etukäteen eikä opettajat voi valmentaa meitä kaikkeen. Eli oman järjen ja persoonan käyttö tulkkaustilanteissa on hyväksyttävää ja jopa suotavaa.” (nuorten koulutus)

Ammatin teknis-taidolliset kvalifikaatiot (74 mainintaa; nuoret 65, aikuiset 9) muodostui suurimmaksi luokaksi. Tähän lukeutui ammatin käy-

tännön toteuttamiseen liittyviä taitoja, joista viittomakielentulkkit toivat esille lähinnä viittomakielen ja tulkkauksen taitoja. Näiden lisäksi muutamissa vastauksissa tuotiin esille pedagogiset taidot (8) ja kääntäminen (5):

”Viittomakielen ja tulkkauksen opinnoista, työoppimisesta, pedagogisista suuntautumisopinnoista.” (nuorten koulutus)

”Kielitaito (vk ja suomi), tulkkaustaito, kääntäminen, pedagogiset opinnot kokonaisuudessaan (...)” (nuorten koulutus)

Neljäntenä luokkana vastauksista muodostui **ammattiteoria** (32 mainintaa; nuoret 25, aikuiset 7). Tähän luokkaan laskettiin mukaan maininnat, jotka nostivat esille ammatin teoreettisen ja käsitteellisen hallinnan merkitystä. Ammattieettiset tiedot ja taidot laskettiin (9) kuuluvaksi tähän luokkaan. Toisaalta luokkaan sisältyi myös tulkin työn näkökulmasta keskeinen kielitieteen ja lingvistiikan tuntemus (12). Teoreettisten opintojen tärkeyteen viitattiin vastauksissa joko suoraan tai tuomalla esille kirjallisuuteen, tutkimukseen ja teorioihin perehtymisen merkitys opintojen antina. Ammattiteoreettisia valmiuksia korostavissa vastauksissa tuotiin esille myös erilaisia toimintaympäristöjä. Toimintaympäristöinä mainittiin koko viittomakielisen yhteisön ja kuurojen historian ja kulttuurin tuntemuksen (4) lisäksi muun muassa kuurosokeusala (6) lapselle tulkkaus (1), ja paritulkkaus (1).

Kaikkein eniten tulkit toivat esille HUMAKista opittuina hyödyllisimpinä taitoina asioita, jotka olivat luokiteltavissa ammatin teknis-taidollisiin kvalifikaatioihin. Viittomakielen ja tulkkauksen perusosaaminen on välttämätöntä, jotta työelämään voi siirtyä. Toiseksi eniten tulkit arvioivat saaneensa valmiuksia, joiden myötä oma henkilökohtainen kehittyminen oli mahdollistunut ja joiden avulla omaa työtä oli mahdollista suunnitella, organisoida, kehittää ja hallita. Ammattiteoreettisten asioiden ja tulkin toimintaympäristötiedon hallintaa kuvattiin myös monessa vastauksessa. Kaikkein vähiten tulkit toivat esille sellaisia yleisiä valmiuksia, jotka ovat ammattialasta riippumattomia. HUMAKin opintojen anti on siis vahvasti sidoksissa nimenomaan tulkin keskeiseen osaamiseen.

7.4.3 Valmistuneiden viittomakielentulkkien toiveet koulutukselle
 Vastaajilta tiedusteltiin myös, millaisia opintoja he olisivat toivoneet lisää koulutukseensa HUMAKissa. Avoimet vastaukset luokiteltiin samoin perustein kuin edellä. Vastauksia annettiin yhteensä 97 kappaletta. Luokittelun perusteella HUMAKista valmistuneet tulkit haluaisivat selvästi eniten ammatin teknis-taidollisia kvalifikaatioita tukevia opintoja koulutukseen-
 sa lisää. **Yleisiä kvalifikaatioita** eli ammatista riippumattomia työelämä-
 taitoja viittomakielentulkkit toivoivat koulutukseen lisää 9 maininnan voi-
 min (nuoret 9, aikuiset 0). Tässä yhteydessä mainittiin taloudellinen osaa-
 minen, verotus, laskutus, puhetaito ja ilmaisutaito, työelämän lainsäädän-
 tö, tiimityö, asiakaspalvelu sekä ruotsin ja englannin kieli.

”(...) Verotus ja laskutus on pitänyt opiskella itse, niistä ei paljon puhuttu” (nuorten koulutus)

” (...) lisäksi koulutusta lakiasioista kuten millaisia työsopimusten täytyy olla ja montako määräaikaista työsopimusta saa olla peräkkäin tms.” (nuorten koulutus)

”Asiakaspalvelua - miten kohtaat ”hankalat” asiakkaat -> mikä on oma vastuusi ja mahdollisuutesi suojella itseäsi ja ammattiasi.” (nuorten koulutus)

Viittomakielentulkkit esittivät toiveita yleisten kvalifikaatioiden lisäämiseksi koulutukseen vähemmän kuin mitä koulutuksen arvioitiin jo tuottavan. Puutteina esitetyt asiat olivat erilaisia kuin ne, joita koulutuksesta koettiin saavan. **Kehittymisen ja kehittämisen** -luokkaan sijoittui 7 mainintaa (nuoret 7, aikuiset 0). Esiin nostettiin esimerkiksi palautteen saaminen, omien taitojen arviointi, sosiaaliset taidot ja ihmissuhdetaidot, työn järjestelyn taidot, työn reflektointitaidot sekä työn herättämien tunteiden käsittelytaidot. Myös tulkkien esittämät toiveet koulutukselle tässä yhteydessä olivat vähäisempiä kuin arvioit kehittymisen ja kehittämisen taitojen saamisesta.

*”Palautetta, arviointia omasta viittomisestani/käännöksistäni.”
(nuorten koulutus)*

”Sosiaalisten taitojen osuuden korostamista, ei tulkki voi olla ilmeeton, vuorovaikutustaidoton puupötkkelö.” (nuorten koulutus)

Ammatin teknis-taidollisia kvalifikaatioita toivottiin koulutukseen lisää 60 maininnassa (nuoret 46; aikuiset 14) . Lähes poikkeuksetta kaikki korostivat viittomakielen ja tulkkauksen opintojen riittämättömyyttä saamassaan koulutuksessa (58). Lisäksi tulkit nostivat yksittäisinä mainintoina esille toiveita pedagogisten opintojen (3) ja kääntämiseen liittyvien (2) opintojen lisäyksestä. Ammatin teknis-taidollisen osaamisen anti koulutuksessa arvioitiin valmistuneiden vastauksissa kaikkein hyödyllisimmäksi, mutta samoja asioita toivottiin koulutukseen myös lisää.

”Viittomakielen, monipuolisemmin ja tuntimääräisesti enemmän.” (nuorten koulutus)

”Viittomakieli, tulkkaus -> erityisesti tulkkaus viittomakieleltä suomen kielelle.”(nuorten koulutus)

”Viittomakielen kieliopintoja opintojen loppuun asti.”(nuorten koulutus)

”Tulkkaus ja kääntäminen.”(nuorten koulutus)

Ammattiteoriaa toivottiin koulutukseen 34 maininnassa (nuoret 28; aikuiset 6). Vastaajat toivat esille toivomuksia koulutukselle eniten liittyen erilaisten tulkkaustilanteiden ja toimintaympäristöjen tuntemukseen. (9). Vastaajat toivat esille yleisesti tilannetuntemuksen tärkeyden, jonkun verran tilanteita ja ympäristöjä nimettiin myös tarkemmin:

”Case-luonteisia tulkkaustilanteita. Paljon enemmän harjoitusta vk-sk-suuntaiseen tulkkaukseen.” (nuorten koulutus)

”Tulkkivälityksen toimintaa ja periaatteita käsitteleviä opintoja sekä eri alueiden erilaisia toimintatapoja käsitteleviä opintoja esim. toiminta kilpailutetulla alueella, kunnan tulkkeskuksen/freelancertoiminnan erot edelliseen verrattuna.” (nuorten koulutus)

”Koulutus tähtäsi hyvin pitkälti freelancer työskentelyyn, enkä valmistumisen jälkeen tehnyt lainkaan töitä friikkuna. Eli olisin kaivannut yrittäjyys/yrityksessä työskentelyyn liittyviä opintoja ja enemmän käytäntöä. (...).” (nuorten koulutus)

”Asiakaspalveluantiuteen panostamista ja eri asiakasryhmien kanssa toimimista. Asiakaspalvelijana tulisi huomioida myös tulkkaustilanteen kuuleva osapuoli sekä jo koulutuksessa valmistautua kohtamaan eri asiakasryhmiä, kuten kehitysvammaisia, alkoholisteja, mielenterveyspotilaita, jne.” (nuorten koulutus)

Tähän luokkaan laskettiin mukaan myös maininnat, joissa koulutukseen toivottiin lisää ammatin ja alan teoreettiseen ja käsitteelliseen hallintaan liittyviä asioita. Esille nostettuja asioita olivat muun muassa viitottu puhe (2), kuurosokeusala (11), kielen rekisterit, ikääntyneiden viittomakielisten kieli, tulkkauksen teoria, sanastotyö, viittomakommunikaatio, kuulovamma-ala, opastus, kirjoitustulkkaus, tukiviittomat, suomenruotsalainen viittomakieli, lingvistiikka, vanhat viittomat, eri alojen viittomisto (3). Jotkut vastaajat viittasivat ammattiteoreettiseen asioihin käyttämällä esimerkiksi yleisesti ilmaisua teoria:

”Syventävää teoriaa ja käytäntöä sekä viittomakielestä että tulkkauksesta.” (aikuiskoulutus)

”Tulkkauksen teoria, tulkkauksen eri osa-alueiden syventävät opinnot, sanastotyö.” (aikuiskoulutus)

Muita ammattialaan liittyviä opintotoiveita olivat muun muassa työturvallisuus ja työergonomia sekä viittomakieliseen yhteisöön perehtyminen. Muutamissa vastauksissa viitattiin yleisesti viittomakielialan opintoihin ja tulkkin työn taustatahojen merkitykseen. Valmistuneet toivovat, että koulutuksen aikana syntyisi realistinen kuva siitä työkontekstista, johon valmistumisen jälkeen sijoitutaan.

Oppimisympäristöihin liittyvät toiveet (26 mainintaa; nuoret 22, aikuiset 4) vahvistavat tätä näkemystä. Erilaisiin oppimisympäristöihin viitattiin koulutuksen hyötyjen kohdalla 10 maininnassa, mutta tämäntyypisiä asioita tuotiin esille koulutuksen puutteina yhteensä 26 maininnassa. Vaikka oppimisympäristö -luokan vastaukset eivät varsinaisesti sisältäneetkään taitoalueita, käsitellään vastaukset tässä mainintojen suuren määrän vuoksi. Käytännön harjoittelua, oikean työn tekemistä sekä käytännöllisiä harjoituksia toivottiin paljon. Yhteensä 15 vastaajaa tässä luokassa nostivat esille erilaisten harjoitteet tai yleisimmin harjoittelun asioina, joita koulutukseen olisi haluttu lisää. Lähi- ja kontaktiopetukseen liittyviä toiveita esitettiin myös (10). Näissä otettiin kantaa opetuksen määrään ja laatuun esimerkiksi kuvaamalla millaista opetusta koulutuksen pitäisi sisältää:

*”(...) yhteisiä projekteja kentän väen (asiakkaiden ja tulkki-
kannsa; kokeneiden tulkki-ammattitaidon ja kokemukset hyö-
dyntäen, (...), viittomakielisiä vierailijoita ja opettajia koulul-
la.” (nuorten koulutus)*

*”(...) eri viittomakielisiä opettajia. Esim. opettajavaihtoa Kuo-
pion ja Helsingin välillä.” (nuorten koulutus)*

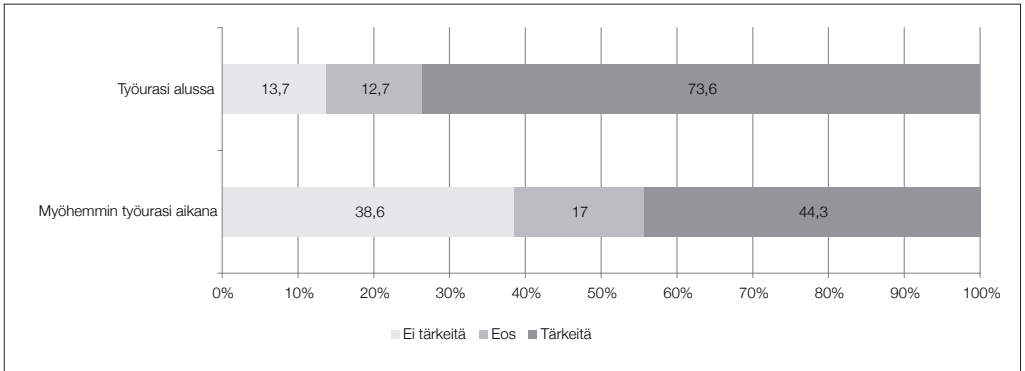
*”Kontaktiopetusta! Viittomakielisiä luentoja (...)” (aikuiskou-
lutus)*

Kaikkiaan HUMAKista valmistuneiden tulkki- mielestä koulutukses-
sa tulisi painottaa entistä enemmän viittomakieltä ja tulkkauksen opintoja
sekä sitä kautta syntyvää ammatin teknistä osaamista. Tähän tulkit koke-
vat tarvitsevansa toisaalta ohjausta, eli kontaktissa tapahtuvan lähiopetuk-

sen määrää sekä myös laatua esimerkiksi viittomakielisen opetuksen muodossa toivottiin lisää, mutta toisaalta käytännön harjoittelun merkitystä korostettiin myös. Ammattiteoreettisten toiveiden kautta tuotiin esille viittomakielialan monimuotoisuuden tuntemuksen, teorian ja tutkimuksen sekä erilaisten tulkin toimintaympäristöjen ja tilanteiden tuntemisen tärkeyttä.

7.4.4 Koulutuksen tuottamien valmiuksien merkitys työuralla

Vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-5 (ei lainkaan tärkeitä – erittäin tärkeitä), kuinka tärkeinä he näkivät HUMAKin antamat työelämävalmiudet työuran alussa ja vastaavasti työuran myöhäisemmässä vaiheessa (kuvio 17). Vastaajia pyydettiin lisäksi perustelemaan numeerinen arviointinsa avoimella kysymyksen muodossa. Kyselyyn osallistuneista viittomakielentulkeista 101 perusteli kaiken kaikkiaan vastaustaan HUMAKin tarjoamien valmiuksien merkityksestä työuran aikana.

KUVIO 17. HUMAKin viittomakielentulkin koulutuksen antamien valmiuksien merkitys työuran alussa ja myöhemmin työuran aikana (n= 102).

Vastaajat arvioivat koulutuksen tuottamien merkityksen melko suureksi työuran alussa; vain reilu kymmenes oli sitä mieltä, ettei koulutuksen antamalla valmiuksilla ole ollut merkitystä työuran alussa. Nuorista 86.4 % (n= 81) piti HUMAKin tarjoamia valmiuksia työuran alun kannalta merkityksellisinä, aikuisista tätä mieltä oli 23.8 % (n= 21). Kysymys oli

hiukan ongelmallisesti muotoiltu aikuiskoulutuksesta valmistuneiden näkökulmasta, sillä aikuisten työura oli usein alkanut jo kauan ennen HUMAKin koulutukseen osallistumista. On mahdollista, että osa aikuisista on arvioinut tilanteen koko työuran näkökulmasta, osa on ehkä tehnyt arvioinnit HUMAKin valmistumisen jälkeisen työuran näkökulmasta. Joka tapauksessa on ymmärrettävää, että tulkin ammatissa nuorten uuden, vieraan kielen osaaminen pohjautuu vahvasti HUMAKin opintoihin ja siten HUMAKin antamien valmiuksien merkitys on työelämään sijoittumisen vaiheessa suuri. Valmiuksia piti merkityksellisinä vielä myöhemmässä työuran vaiheessa reilu 40 prosenttia vastaajista (nuoret 44.8 % n= 78; aikuiset 42.9 % n= 28). Sen sijaan vajaa 40 prosenttia oli sitä mieltä, etteivät koulutuksen tuottamat valmiudet olleet tärkeitä enää työuran myöhäisemmässä vaiheessa. Työkokemuksen kertyminen ja työssä oppiminen ohittaa usein formaalin koulutuksen tuottamien perusvalmiuksien merkityksen oman asiantuntijuuden rakentamisessa. Yhteensä 33 vastaajan mukaan ilman käytännön työkokemusta työelämään siirrytään koulun oppien varassa. Työelämän myötä omat valmiudet kehittyvät ja lisääntyvät ja ne antavat myös mahdollisuuden pohtia koulutuksen antia uudessa valossa. Näiden vastaajien mukaan työn tekemisellä saadut valmiudet muodostuvat koulutuksen antamia taitoja tärkeämmäksi siten, että työuran alussa HUMAKin antamat valmiudet ovat tärkeitä, mutta työuran edetessä niiden merkitys vähenee:

”Työura aloitettiin niillä tiedoilla, joita koulutus oli antanut. Työelämä on opettanut ja ala on kehittynyt 3 vuodessa niin paljon, että opit ovat jo monelta osin ”vanhaa tietoa”. Itse on pitänyt arjessa opetella nykyiset käytänteet.” (nuorten koulutus)

”Työuran alussa pitkälti käytettävissä koulun seinien sisäpuolelta saatu tieto, taito ja kokemukset. Kun pääsee itse sisälle työelämään, asiat konkretisoituvat, tulee omia toimintatapoja ja vasta työn kautta oppii näkemään mitä työ on ja millainen työntekijä MINÄ oikeasti olen.” (nuorten koulutus)

”Työelämään lähtiessä ei ole muuta kuin koulutus pohja. Nyt siihen päälle on rakentunut ammatillisuus ja on oppinut näkemään asiat ”oikeasti”. Koulu antaa teoreettisen pohjan, josta työn kautta siirrytään käytäntöön.” (nuorten koulutus)

”Työelämään lähtiessäni tarvitsin jonkinlaisen käsityksen siitä, millaista työtä olen lähdössä tekemään. Koulusta sain valmiudet lähteä ”kokeilemaan omia siipiä”. Työn edetessä koulun ohjeet ja mallit ovat muuttuneet vähemmän tärkeiksi ja olen alkanut muodostaa omia työskentelytapoja.” (nuorten koulutus)

Viittomakielentulkin koulutuksen tuottamien valmiuksien merkityksen näki suhteellisen pysyvänä 38 vastaajaa. Heidän mielestään koulutus on jo vieraan kielen taidon tarjotessaan luonut pohjan koko työuran mittaisten vaikutusten olemassaololle. Ilman viittomakielen ja tulkkauksen taitoa tulkin ammattiin ei olisi voinut mitenkään siirtyä. Toisaalta myöhemmässä työuran vaiheessa työkokemuksen rikastettua kielitaitoa ja teknis-aidollista osaamista, on myös muut koulutuksen tuottamat taidot olleet mahdollista ottaa paremmin käyttöön:

”Työuran alussa tein pääasiassa tulkkauksia ja opetusta, johon olen saanut hyvät aloitusvalmiudet. Väilitystyöhön, mitä tällä hetkellä teen, opinnot eivät juurikaan antaneet teknisiä valmiuksia. Tällä hetkellä tärkeitä ovat stressinsietokyky, priorisointi, ajanhallinta ja kommunikatiiviset taidot.” (nuorten koulutus)

”Työuran alussa ei ole muita valmiuksia kuin ne mitä on koulusta saanut. Mitä enemmän tekee töitä, oppii uutta työelämästä ja osaa soveltaa omaa osaamistaan ja suhtautua jo hieman kriittisestikin koulussa saamiin valmiuksiin.” (nuorten koulutus)

”Kun oli saanut tietyt opit ja ”normit” toimia erilaisissa viittomakielen tulkkaustilanteissa oli helpompaa tehdä töitä. kun ammatillinen itsevarmuus/totutut tavat ei vielä ollut kovin kehittynyt, oli hyvä, että taustalla oli oppikirjoista opitut mallit ja säännöt tehdä töitä.” (nuorten koulutus)

”Työuran alussa kaikki mahdolliset neuvot olivat tarpeen. kokemuksen myötä koulutuksen antia on hyödyntänyt uusista näkökulmista, työuralle tärkeitä valmiuksia on kuitenkin tullut muualtakin, kuten jo kotikasvatuksesta ja yleistiedosta.” (nuorten koulutus)

Muutama vastaaja (11) korosti HUMAKin koulutuksesta saatujen valmiuksien merkitystä vasta työuran myöhäisemmässä vaiheessa. Osittain kyse oli siitä, että viittomakielentulkki (AMK) –tutkinto oli suoritettu aikuiskoulutuksena (6 aikuista):

”En opiskellut HUMAKissa perustutkintoani, vain muunnon. Muunto-opinnoista sai teoreettisia valmiuksia, jotka tukivat käytännössä saatuja taitoja.” (aikuiskoulutus)

”Työurani alussa en ollut opiskellut HUMAKissa, vaan vasta myöhemmin muuntokoulutuksessa. Valmiudet kehittivät muunnon aikana.” (aikuiskoulutus)

Nuorten koulutuksesta valmistuneiden mielestä monet valmiudet realisoituvat kunnolla vasta sitten kun työura on kunnolla käynnistynyt. Työuralle astumisen kynnyksellä keskitytään työtehtävien mekaaniseen suorittamiseen ja olemassa olevan kielitaidon optimaaliseen hyödyntämiseen. Kokemuksen tuoman varmuuden myötä koulutuksessa saadut opit näyttävät uudessa valossa ja työkokemus mahdollistaa teoreettisempien valmiuksien soveltamisen. Yksi vastaaja kiteyttää nuorten vastaukset oivallisesti seuraavasti:

”Työelämään astuessani olen hämärillä vesillä ja täysin hukassa. Kiitos muille alueen tulkeille siitä kaikesta sitkeydestä ja pitkäjänteisyydestä, kun he ovat minua tukeneet urani luonnin alussa, aina laskukaavakkeiden teosta verotusilmoitukseen täyttöön saakka. Ilman heitä astuminen työelämään olisi ollut kova ja erittäin kivikkoinen, mutta heidän hellässä huomassa sain kollegoista myös hyviä ystäviä! Työuran alussa ei pystynyt niin selkeästi hahmottamaan koulun antamien eväiden hyödyllisyyttä, mutta nyt vuoden jälkeen taaksepäin tarkasteltuani tilannetta huomaan kuinka suureen arvoonsa ovat nousseet koulun opit arvioinnin suhteen sekä viittomakielialan hermolla pysymistä.” (nuorten koulutus)

Monet aikuiskoulutuksesta valmistuneet vastaajat (10) korostivat HUMAKin valmiuksien merkitystä arvioidessaan, että oma aiempi koulutus sekä kertynyt työkokemus ajalta ennen HUMAKia ovat olleet työuralla niin tärkeässä roolissa, että HUMAKin opintojen myötä saatuja valmiuksia on melkein mahdoton eritellä. Yksi nuorten koulutuksesta valmistunut oli tätä mieltä.

”Olen aloittanut työurani 15 vuotta ennen opintojani Humakissa, joten siksi sillä ei ole merkitystä. myöhemmässä vaiheessa en osaa arvioida olenko juuri humakista saanut eväitä, joita ilman en olisi samassa työtilanteessa.” (aikuiskoulutus)

”Työurani alussa ei AMK-tasoisesta vk-tulkkikoulutuksesta oltu haaveiltukaan, myöhemmin en koe niinkään oppineeni uusia taitoja; muuntokoulutus lähinnä tarjosi minulle mahdollisuuden työstää hiljaista tietoa näkyväksi. Sinänsä erittäin hyödyllistä. Vaikka HUMAKin opinnot saavatkin tässä näin pienen painoarvon ei se tarkoita, etten arvostaisi ko. opintoja. Enemmänkin kyse on siitä, että koulutuksen alkaessa olin ollut jo pitkään työelämässä ja monet valmiuteni olivat jo kehittyneet.” (aikuiskoulutus)

”Olin ehtinyt jo työurani aikana, ennen Humakin koulutusta, hankkimaan monia valmiuksia työelämäni.” (aikuiskoulutus)

Kahdeksan vastaajan (8) mielestä opinnoilla ei ollut juurikaan merkitystä työuran alussa eikä myöhemminkään työuran aikana. Nämä vastaajat olivat syystä tai toisesta pettyneitä koulutuksen antiin tai sen painotuksiin.

”Rakensin valmiudet tulkin työhön suurimmaksi osaksi itse, vapaa-ajalla perehtymällä alaan ja olemalla viittomakielisten parissa ja harjoittelemalla itse, koska tuntui, että koulussa keskityttiin lähinnä kirjallisten raporttien tuottamiseen. Työoppimisista sain valmiuksia työhön. (nuorten koulutus)

”Koulussa painotettiin mielestäni vääriä asioita; kansainvälisyyttä, kirjallisia raportteja ja ”huipputulkkiutta”. Tärkeintä olisi ollut opettaa kommunikointia ihan yleisesti ja sosiaalisuutta.” (nuorten koulutus)

Valmistuneilta pyydettiin lisäksi kokonaisarviota siitä, kuinka hyvät valmiudet he ovat mielestään koulutuksestaan HUMAKissa saaneet (1= erittäin hyvät valmiudet – erittäin heikot valmiudet). Keskiarvoksi tällä mittarilla tuli 2.59 (kh= .684, n= 108) eli vastaajat arvioivat saaneensa kohtalaiset valmiudet viittomakielentulkin koulutusohjelmasta HUMAKissa. Taulukosta 19 ilmenevät eri vastausvaihtoehtojen prosentuaaliset osuudet.

TAULUKKO 19. Kuinka hyvät valmiudet (tiedot ja taidot) koulutuksesi on kaikkiaan antanut sinulle työelämässä menestymiseen?

	n	%
Erittäin hyvät valmiudet	3	2.8
Melko hyvät valmiudet	47	43.5
Kohtalaiset valmiudet	49	45.4
Melko heikot valmiudet	9	8.3
Erittäin heikot valmiudet	0	0.0

Tähän kyselyyn vastanneet viittomakielentulkit ovat siten siirtyneet koulutuksesta työelämään mukanaan valmiuksia, joiden käyttöarvo on useimmiten joko koko työuran mittaista tai sen merkitys korostuu työuran alussa voimakkaammin. Yleisesti ottaen tulkit ovat saaneet koulutuksesta kohdalliset valmiudet, vähintään melko hyvin valmiuksin työelämään siirtyä 46.3 % (n= 108) vastanneista.

Koulutustyytyväisyyttä mittasi myös kysymys ”Jos olisit nyt valitsemassa opiskelupaikkaa, suorittaisitko saman tutkinnon vielä uudelleen?”. Kyselyyn osallistuneista tulkeista lähes 76 prosenttia vastasi kyllä, jonkun muun koulutuksen valitsisi 24 prosenttia vastaajista (n= 108). Vastaajia pyydettiin lisäksi perustelemaan kielteinen vastaus. Vastauksia annettiin 25, joista kahdeksassa (8) mainittiin tyytymättömyys koulutukseen (koulutuksen teoreettisuus, raskaus, sisällöt ja laatu), kuusi (6) vastaajaa toi esille tulkkausalan työolosuhteet ja viisi (5) vastaajaa oman kiinnostuksen toiselle alalle. Lopuissa vastauksissa otettiin kantaa mahdolliseen uudelleen valintaan elämäntilanteen tai sattuman näkökulmista tai kielteistä kantaa ei osattu perustella.

7.4.5 Erilaisten oppimisympäristöjen merkitys työelämään sijoittumisessa

Valmistuneilta viittomakielentulkkien arvioita erilaisten oppimisympäristöjen merkityksestä työelämään sijoittumisessa haluttiin myös kartoittaa tässä työmarkkinaselvityksessä. Työoppiminen (nyk. harjoittelu), projektit, opinnäytetyö sekä portfolio valittiin mukaan, koska ne läpileikkaavat sekä nuorten että aikuisten koulutuksen, joskin hiukan eri painoarvoin. Kaikkein eniten työllistymistä oli edistänyt vastanneiden mukaan työoppiminen (ka= 3.92, kh= 1.212, n= 106). Vähän vajaa kolmannes (32.1 % n= 106) arvioi hyötynensä työoppimisista melko paljon ja 40.6 % (n= 106) oli sitä mieltä, että työoppiminen oli auttanut työelämään sijoittumisessa erittäin paljon. Noin 15 % vastanneista (n= 106) oli sitä mieltä, ettei työoppimisilla ollut juurikaan merkitystä työelämään siirtymisen kannalta. Toiseksi hyödyllisimpänä oppimisympäristönä nähtiin projektit (ka= 2.66, kh= 1.209, n= 108), jotka auttoivat työelämään sijoittumisessa 25.9 prosenttia vastanneista. Erittäin paljon projekteista oli hyötynyt 4.6 pro-

senttia kyselyyn osallistuneista. Opinnäytetyöstä ($k_a = 2.36$, $k_h = 1.277$, $n = 107$) ja portfolioista ($k_a = 1.85$, $k_h = 1.026$, $n = 107$) oli sen sijaan hyödytty vastanneiden mielestä kaikkein vähiten. Opinnäytetyön näki merkityksellisenä vajaa neljännes (24.3 % $n = 107$) ja portfolioon vajaa kymmenes (9.3 % $n = 107$) vastaajista.

Nuoret vastaajat pitivät odotetusti työoppimista (nyk. harjoittelu) tärkeämpänä työllistymisen näkökulmasta kuin aikuiskoulutuksesta valmistuneet vastaajat ($t = 6.564$, $df = 104$, $p = .000$). Samoin projektiopintojen merkitys oli suurempi nuorten koulutuksessa opiskelleiden keskuudessa ($t = 2.661$, $df = 55.653$, $p = .010$). Opinnäytetyön ($t = .020$, $df = 105$, $p = .984$) ja portfolioon ($t = -1.370$, $df = 34.791$, $p = 180$) osalta eroja nuorten ja aikuisten välillä ei esiintynyt. Valmistuneet ovat koulutukseen osallistumisen aikana erilaisissa työuran vaiheissa. Vastavalmistuneen työllistymistä auttaa, jos opintojen aikana voi kerätä työkokemusta omalta koulutusosalta, mutta aikuisten näkökulmasta opiskelujen hyöty linkittyy usein jo olemassa olevaan työhön, sen kehittämiseen ja oman osaamisen reflektointiin. Näiden taitojen kehittymisessä ei erilaisten oppimisympäristöjen merkitys nouse opintojen kokonaisuudessa erillisiksi. Aikuiskoulutuksessa opiskelleilta kysyttiin erikseen HUMAKin koulutuksen antamien valmiuksien merkitystä työuralla etenemisen tai työssä kehittymisen näkökulmasta. Kysymykseen saatiin yhteensä 27 vastausta, joista 25 perusteella vastauksia luokiteltiin. Vastauksissa tuotiin esille monia erilaisia arvioita, joiden vuoksi yksi vastaus saattoi sisältyä useampaan luokkaan. **Työssä kehittymistä** korostettiin 25 maininnassa. Näiden mainintojen mukaan henkilökohtainen kehittyminen esimerkiksi itseluottamuksen, oman työn ymmärryksen ja hallinnan sekä oman työn arvioinnin näkökulmasta ovat olleet tärkeää opintojen antia:

”Olen saanut varmuutta/luottamusta sekä realistista tietoa itsestäni tulkkina. Olen koulutuksen myötä rohkeampi ottamaan haasteita vastaan.” (aikuiskoulutus)

”Koulutus antoi valmiuksia työssä kehittymiseen, itsearviointia, palautteen antoa, intoa kehittää itseään.” (aikuiskoulutus)

Verkostojen, vertaisryhmien tuen merkitys opinnoissa tuotiin esille kolmessa (3) maininnassa, teoreettisen tietämyksen päivittäminen kahdeksassa (8) maininnassa ja kirjallisen ilmaisun kehittyminen kahdessa (2) maininnassa. Yksi vastaaja nosti esille ammattikorkeakouluopintojen merkityksen opiskeluvalmiuksien ja jatko-opintojen mahdollistamisen näkökulmasta. **Työssä etenemistä** korostavissa maininnoissa opintojen merkitys nähtiin pääasiassa välineellisesti; ammattikorkeakoulututkinto on tärkeä muodollisen pätevyyden kannalta. Viittomakielentulkki (AMK)-tutkinnon myötä varaudutaan mahdollisiin etenemismahdollisuuksien avautumiseen. Ammattikorkeakoulututkinto myös mahdollistaa yliopisto-opintoihin jatkamisen myöhemmässä uran vaiheessa.

”Koulutus ei tarjonnut juurikaan uutta, olen niin pitkän linjan konkari (n. 20 vuotta työkokemusta), mutta koulutustason kohoaminen amk-tasolle oli merkittävää minulle, sillä se avasi oven yliopisto-opintoihin.” (aikuiskoulutus)

”Amk-pätevyys on ihan ehdoton juttu nykypäivänä, ilman sitä ei pysty etenemään.” (aikuiskoulutus)

”(...) Työuralla etenemisen kannalta lähinnä muodollisella pätevyydellä on ollut merkitystä, aiemmin (kokemuksen kautta) hankkimani valmiudet, verkostot ja hyvä tulkin maine ovat olleet merkittävämpiä uran (ja kehittymisen) kannalta.” (aikuiskoulutus)

Tietojen päivittäminen on aina hyödyllistä, mutta omalla työuralla kehittymiseen on enemmän vaikuttanut tulkkaustaito, joka on saavutettu työelämässä vuosien saatossa ei koulussa. Mutta tulevaisuudessa voi olla, että amk/yamk ovat edellytyksenä, joten parempi vain ottaa lusikka kauniiseen käteeseen ja suorittaa huolimatta siitä, tuntuiko siitä olevan hyötyä tai ei...” (aikuiskoulutus)

8 YHTEENVETO

Humanistisesta ammattikorkeakoulusta vuoden 2008 mennessä valmistuneiden viittomakielentulkki (AMK) työtilanne näyttää hyvältä ja vastaajien kokemukset työllistymisestä ovat yhdensuuntaisia. Viittomakielentulkkausosalalla työvoiman kysyntä on suurta. Alan työmarkkinat ovat vaakaat ja tulevaisuus näyttää valoisalta sekä työllisyyden että tulkki työllisyysasteen näkökulmasta. HUMAKista valmistuneiden keskuudessa kerätty kyselyaineisto antaa viitteitä siitä, että tulkkausosalalla tehty monivuotinen kehittämistyö on kantanut hedelmää. Freelancer-kulttuuri, epävakaat työolosuhteet sekä suuri alan vaihtoalukkuus eivät tässä aineistossa määritä kovin paljon tulkki työtilannetta alalla. Tulkkauspalvelujen valtiollistamisen myötä alan muutos jatkuu tulevaisuudessa.

Koulutuksesta työelämään joustavasti ja nopeasti

HUMAKista valmistuneiden tulkki työurat alkavat usein jo opiskeluaikana, eikä varsinaista työnhakuvaihetta heti valmistumisen jälkeen välttämättä kohdata lainkaan. Ne, joilla valmistumishetkellä ei ollut vielä työtä, olivat työllistyneet joko ottamalla yhteyttä työnantajaan, jatkamalla vanhaa työtään, hyödyntämällä suhdeverkostoaan tai ottamalla vastaan työnantajan taholta tulleen aloitteen ja työtarjouksen. Työllistyminen tapahtuu joutuisasti; vain pieni osa joutuu odottelemaan töiden alkua enemmän kuin puoli vuotta.

Palkkatyö oli HUMAKista valmistuneiden viittomakielentulkki keskuudessa yleisin pääasiallinen toiminnan muoto. Viittomakielentulkkausala vaikuttaisi näiden tulosten mukaan olevan tilanteessa, jossa aikaisemmin hyvin yleinen freelancerina toimiminen (Roslöf & Rissanen 2008, 3) olisi väistymässä palkkatyön tieltä. Palkkatyö tulkki keskuksen palveluksessa määrittäi hyvin pitkälle tulkki työmarkkinatilannetta. Pääasiassa valmistuneet tulkit työskentelivät yli 20 hengen suurissa tulkkauspalveluyrityksissä, mutta kaikkiaan tulkkauspalvelukeskuksissa työskenteli yli 70

prosenttia vastaajista kun mukaan laskettiin myös pienissä yrityksissä sekä kuntien ja järjestöjen ylläpitämässä keskuksissa työskentelevät tulkit. Päätoimisesti freelancerina toimi vain vajaa 6 prosenttia vastaajista. Yrittäjänä toimiminen ei kokonaisuudessaan näyttäisi olevan kovin suosittua vastanneiden viittomakielentulkkiensa keskuudessa. Eri työnantajasektoreiden asema on kuitenkin muutoksessa tulkkauspalvelujen valtiollistamisen ollessa käynnissä. Yrittäjyys on vaihtoehto itsensä työllistämiseksi tilanteessa, jossa freelancer-toiminta ei enää ole mahdollista.

Viittomakielentulkkiensa työmarkkinatilanne on hyvä myös työttömyystietojen valossa. Tässä valmistuneita tulkkeja koskevassa aineistossa työttömänä oli vain 3.6 % vastaajista. Työttömyys vaikuttaa viittomakielentulkkiensa uriin kuitenkin paljon. Valmistumisen jälkeisellä työurallaan työttömyyttä oli kohdannut 40 prosenttia vastaajista. Työttömyys oli kestoltaan ja määriltään melko vähäistä, joten kysymys lienee kausityöttömyyden ohessa koulutuksen päättymisen ja työuran aloittamisen nivelvaiheesta. Työttömyys määrittyi tässä selvityksessä muun muassa valmistuneiden tulkkiensa kokemusten perusteella viittomakielentulkkausalaan liittyväksi, kausiluonteiseksi, kesäaikaan sidoksissa olevaksi ja erityisesti vastavalmistuneiden, määräaikaisten työntekijöiden ja freelanceiden vitsaukseksi. Tämänkaltaisen työttömyys on mahdollisesti vähentymään päin, mikäli tulkkauspalvelujen valtiollistamisen myötä viittomakielentulkkiensa palkkatyö tulkkausyrityksiin yleisty toistaiseksi voimassa olevien työsopimusten muodossa. Nähtäväksi jää, millaiseksi viittomakielentulkkiensa työoikeudellinen asema uuden muutoksen myötä rakentuu todellisuudessa. Palkkatyö määräaikaisten työsuhteen muodossa voi jatkaa kausityöttömyyden perinnettä ainakin jossain määrin.

Työsuhteissaan viittomakielentulkit toimivat pääasiassa kokopäiväisesti ja vakituisesti. Määräaikaisten työsuhteiden osuus oli vajaa kolmannes. Viittomakielentulkkiensa ammatti niin nimikkeen kuin työtehtävien osalta on HUMAKista valmistuneiden vastaajien mukaan melko selkeärajainen. Ammattinimikkeenä toimii niin ensimmäisissä kuin uran myöhäisemmissäkin työsuhteissa useimmiten viittomakielentulkki. Työn kuvattiin sisältävän asioimis- ja opiskelutulkkaus, mutta sen lisäksi työ sisältää myös tulkkausalan valmistautumista, työn raportointia, tulkkienvälitystä, viitto-

makommunikaation tai tukiviittomien opetusta esimerkiksi perheissä sekä käännöstöitä. Tulkkiprosesseissa tulkkien työnkuvaan kuuluvat myös tilausten vastaanoton, asiakkaiden vastaanoton, laskutuksen ja raportoinnin sekä toiminnan kehittäjän työtehtäviä. Työ koetaan tulkkien keskuudessa suoritusasteen työksi, vaikka työ pitää sisällään monipuolisia aineksia ammatillisuuden asiantuntijuuden kehittymiselle. Osaltaan kyse voi olla siitä, ettei korkeakoulututkinto ole vielä vaatimuksena kaikkiin tulkkialan töihin. Kunhan viittomakielentulkki (AMK)- ja ylempät korkeakoulututkinnot alalta yleistyvät, on mahdollista, että myös viittomakielen tulkkien subjektiivisissa kokemuksissa korostuvat entistä enemmän asiantuntijuuden elementit. Johto- ja esimiesasemassa vastaajista työskenteli noin kahdeksan prosenttia. HUMAKista valmistuneet tulkit ansaitsivat keskimäärin hiukan yli 2200 euroa kuukaudessa.

Alan vaihtaminen hyvin vähäistä, työuriin ollaan tyytyväisiä

Vielä vuosituhaten vaihteessa tulkkialan suureksi ongelmaksi määriteltiin viittomakielen tulkkien suuri alalta pako (ks. esim. Mikkonen 2003, 5; Rissanen & Mikkonen 2007, 4; Rinne 2003, 55-56). Nyt käsillä olevan selvityksen mukaan alan vaihtoaktiivisuus ja -halukkuus eivät nouse tulkkien työelämäkokemuksissa esille. HUMAKista valmistuneista tulkeista 11 prosenttia ilmoitti vaihtaneensa alaa. Alan vaihtamisen suurimpana syykokonaisuutena esiin nousi tulkkialan työmarkkinatilanne ja siihen liittyen epäoikeudenmukaiset työolot. Töiden epäsäännöllisyys, heikko palkkaus, työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeudet, työn rasittavuus, yksinäisyys sekä työn koettu vastuullisuus määrittivät tulkkien kokemuksia. Samoin henkilökohtainen työn kuormittavuus ja koettu epävarmuus omassa osaamisessa ovat olleet tässä aineistossa vaikuttamassa jo tehdyihin alan vaihtoihin. Vaikka alan vaihtaminen ei ole aineistossa yleistä, ovat mainitut perustelut luonteeltaan kuitenkin sellaisia, joita monet tulkit todennäköisesti työurallaan kohtaavat.

Selvitykseen osallistuneiden tulkkien kokemukset työuristaan olivat pääosin hyvin myönteisiä. Työurakokemusten perusteella tulkkien ammatillisuuden kehittämisestä saa hyvän kuvan. Työuran alkuvaiheessa saate-

taan kokea epävarmuutta omaan osaamiseen liittyen ja kokea kuormittavuuden tunteita vaativan ja haastavan asiakaspalvelutyön edessä. Työ on kuitenkin opettavaista ja antoisaa, mikä jälkikäteen arvioituna selvästi yhdisti vastaajien kokemuksia. Työkokemuksen lisääntymisen myötä henkilökohtaista työssä oppimista sekä kehittymistä tapahtuu ja yrityksen ja erehdyksen myötä kielitaito sekä ammatin käytänteet tulevat tutuiksi. Työstä tulee helpompaa ja oma asiantuntijuus hahmottuu. Ala on haastava, mutta sen antoisuus perustuu jatkuvan kehittymisen mahdollisuuteen.

Näiden työurakokemusten ja alan vaihtamisaktiivisuuden näkökulmista voidaan ajatella, että työuran alku on aikaa, jolloin aloittelevat tulkit tarvitsisivat tukea ammatillisuuden kehittämisessä. Työnohjauksen, mentoroinnin tai työyhteisön tuki voivat olla tärkeitä tekijöitä alalle kiinnittymisessä ja alkuvaikeuksien voittamisessa.

Nuorten koulutuksesta valmistuneiden haasteet työelämään sijoittumisessa

Viittomakielentulkkeja koskevassa selvityksessä aikuiskoulutuksessa ja nuorten koulutuksessa opiskelleiden väliset esiin nousseet eroavaisuudet työtilanteiden suhteen kertovat siitä, että nuoret vastavalmistuneet kohtaavat usein enemmän haasteita työurille sijoittumisessa kuin jo pidempään alalla työskennelleet kollegansa. Lähtökohtaisesti erot ovat ymmärrettäviä ja ne johtuvat pääsääntöisesti erilaisista työuran vaiheista. Erojen esiin nostamisen myötä voidaan kuitenkin tarkastella nuorten työelämään sijoittumisen riskitekijöitä ja pohtia mahdollisuuksia madaltaa työllistymisen kynnyksiä jo opiskeluaikana. HUMAKista valmistuneiden viittomakielentulkkien kohdalla nuorten haasteiksi muodostuu työurien katkonaisuus, mikä näkyy määräaikaisina työsuhteina, työpaikan vaihdoksina sekä työttömyysjaksoina. Myös matalampi palkkataso on nuorten koulutuksesta valmistuneille tyypillistä. Oman koulutusalan ulkopuolelle työllistymistä työuran alussa ei nuorten koulutuksesta valmistuneiden tulkkien keskuudessa esiinny. Tästä huolimatta nuoret eivät kokeneet omien työtehtäviensä vastaavan koulutusta samassa mittakaavassa kuin aikuiset. Myös palkkatulojen suhde työn vaativuuteen sekä työpanokseen nähtiin nuorten

joukossa jonkin verran pessimistisemmin kuin aikuisten joukossa. Näihin eroihin vaikuttanee erilainen työuran kehitysvaihe.

Varsinainen työelämään sisäänpääsy ei kuitenkaan näyttäisi olevan nuorille hankalaa; aikuiset ja nuoret eivät eronneet toisistaan palkkatyön ja työelämän ulkopuolella olemisen suhteen eli nuorten koulutuksesta valmistuneet olivat sijoittuneet palkkatyöhön samalla tavalla kuin aikuiskoulutuksesta valmistuneet. Alan työtilanne on siten hyvä kaikille valmistuneille tulkeille riippumatta siitä, millaisessa työuran vaiheessa he valmistumishetkellä ovat.

Opinnot antavat perusvalmiudet työelämään

Valmistuneet olivat hyötynneet työelämässä eniten ammatin teknis-aidollisia kvalifikaatioita edistävästä opinnoista. Näitä olivat viittomakielen ja tulkkauksen perusosaaminen, pedagogiset taidot sekä kääntämisosaaminen. Myös omaa henkilökohtaista kehittymistä sekä viittomakielen tulkin ammatin hallintaa, suunnittelua ja arviointia edistäneet opinnot koettiin hyödyllisiksi työelämän näkökulmasta, samoin opintojen teoreettiset osiot koettiin tärkeiksi. HUMAKin opintojen anti on siis vahvasti sidoksissa nimenomaan tulkin keskeiseen osaamiseen, joka määritellään koostuvan tulkkauksen perustaidoista, tulkkaustapojen ja -tilanteiden hallinnasta sekä tulkkauspalveluiden järjestämisen ja tuottamisen osaamisesta (ks. s. 22-23). Koulutukseen liittyvät toiveet liittyivät pääasiassa näihin asioihin. Valmistuneiden tulkkien mielestä opinnoissa pitäisi painottaa nykyistä enemmän viittomakielen ja tulkkauksen opintoja ja ammatin teknistä osaamista (ammatin teknis-aidolliset kvalifikaatiot). Samoin tulkkaustilanteiden ja toimintaympäristöjen tuntemus, alan teoreettinen ja käsitteellinen hallinta olivat asioita, joita opinnoissa toivottiin huomioitavan lisää (ammattiteoria). Ammatilliset opinnot koetaan merkityksellisiksi ja mielekkäiksi ja niiden ulkopuoliset ainekset usein turhiksi (Vuorinen & Valkonen 2005, 114). HUMAKissa opiskelleiden viittomakielen tulkkien toiveet ammatillisten taitojen ja tietojen osuuksien lisäämiselle opetussuunnitelmassa kertovat siitä, että käytännön osaaminen ja konkreettiset ammatilliset valmiudet ovat parhainta pääomaa työelämään siirryttä-

essä. Viittomakielentulkin koulutuksen nähtiin edellyttävän erilaisia oppimisympäristöjä ja siksi myös näihin otettiin paljon kantaa. HUMAKista valmistuneiden viesti kouluttajalla on, että opinnoissa tarvitaan enemmän sekä laadukasta ohjattua opetusta että käytännön harjoittelua.

Valmistuneet tulkit suhtautuivat kriittisesti koulutuksen tuottamiin yleisiin työelämävalmiuksiin. Vastanneiden mukaan koulutus tuottaa vähemmän osaamista kuin mitä työelämä vaatii muun muassa käytännön ammattitaidon ja oman alan tietojen ja taitojen hallinnan suhteen. Vastaajien kritisoimat valmiusosiot olivat luonteeltaan erilaisia; joukossa oli niin sosiaaliin ja viestintätaitoihin liittyviä asioita, itsesäätelytaitoja kuin oman ammattialan hallintaan kuuluvia valmiuksiakin. Koulutuksen mahdollisuudet näiden taitojen kehittämiseen ovat siten erilaiset, joiltakin osin nyt kritisoidut valmiudet voivat kehittyä vain työkokemuksen kertymisen välityksellä (esimerkiksi muuttuvissa tilanteissa toimiminen, kokonaisuuksien hahmottaminen ja hallinta, luovuus ja innovatiivisuus). HUMAKin viittomakielentulkkien koulutus ei näiden tulosten osalta eroa muista vastaavista selvityksistä, joissa koulutuksen tuottamien valmiuksien merkitystä on selvitetty (ks. esim. Vuorinen & Valkonen 2007). Viittomakielentulkkausalan kouluttajat ovat linjanneet oman roolinsa ammatin perustason valmiuksien tuottamiseen keskittyväksi. Oppijan ja työntekijän omalle vastuulle jää siis erityisosaamisen sekä lisä- ja täydennyskoulutuksen hankkiminen. (Roslöf & Rissanen 2008, 5.) Yleisesti voidaan sanoa, että koulutukselta halutaan kaiken kaikkiaan usein enemmän ammatillisia valmiuksia ja osaamista, jota voisi suoraan ja heti hyödyntää työelämässä (Vuorinen & Valkonen 2005, 144). Viittomakielen tulkkausalan tehtävissä käytännön tiedot ja taidot koetaan tärkeiksi ja siksi niiden riittäväyydestä saatetaan kantaa myös erityistä huolta. Vaikka tulkit suhtautuivatkin osittain varauksellisesti saamiinsa työelämävalmiuksiin, olivat opinnot edistäneet monia valmiuksia, myös oman alan tietoja ja taitoja. Yleinen arvio koulutuksen antamista työelämävalmiuksista oli ”kohtuulliset valmiudet” ja vähintään melko hyvien valmiuksien kanssa työelämään oli siirtynyt melkein puolet (46 %) vastanneista. Iso osa vastaajista näki koulutuksen tuottamat valmiudet pysyvinä ja tärkeinä; niiden merkitys säilyy, vaikka työkokemusta formaalin koulutuksen rinnalle kertyykin. Koulutukseen

oltiin tyytyväisiä; reilusti yli 70 prosenttia vastaajista suorittaisi viittomakielentulkin koulutuksen uudelleen HUMAKissa, jos valinta tehtäisiin nyt olemassa olevien koulutustietojen valossa.

Työoppiminen (nyk. harjoittelu) ja projektit ovat hyödyllisiä opintokokonaisuuksia työllistymisen näkökulmasta

Työoppiminen oli auttanut tähän kyselyyn osallistuneita vastaajia työllistymisessä kaikkein eniten. Projektit nähtiin toiseksi hyödyllisimpänä kokonaisuutena, kun taas opinnäytetyön ja portfolion merkitys oli melko vähäinen. Työoppimisen ja projektien merkitys korostui nuorten koulutuksesta valmistuneilla vastaajilla. Työoppimiset (nyk. harjoittelu) on mainio, opintoihin sisään rakennettu mahdollisuus opiskella työssä, kerätä arvokasta työkokemusta sekä rakentaa alalle työllistymistä edistäviä verkostoja. Työoppiminen tarkoittaa alan työpaikoissa tapahtuvaa työn tekemistä ja samalla työn tutkimista ja kehittämistä. HUMAKin oppimisympäristönä työoppiminen eroaa perinteisestä työharjoittelusta siten, että työoppiminen ei ole jo opitun harjoittelua vaan ennen kaikkea uuden taitotiedon omaksumista, oppimista, osaamista sekä vähitellen kehittyvää asiantuntemusta, joka syntyy teoreettisen tiedon ja käytännön työkokemuksen yhdistämisen myötä. (Opinto-opas 2009-2010, 163.) Työkokemus edistää Suomessa erityisesti työmarkkinoille pääsyä (Kanervo 2006, 193) ja näin ollen sillä on eniten merkitystä nuorille, vastavalmistuneille, jotka koulutuksen jälkeen siirtyvät työelämään. Aikuiskoulutukseen osallistumisessa ei korostu työelämään sijoittuminen tai sisään pääseminen, vaan ennen kaikkea työtaitojen edelleen kehittäminen, oman työn reflektointin ja arvioinnin taitojen omaksuminen ja korkeakoulututkinnon saaminen.

Koulutusura HUMAKista valmistumisen jälkeen

Viittomakielentulkkien suhtautuminen HUMAKista valmistumisen jälkeiseen koulutukseen osallistumiseen oli kahtiajakoista. Tutkintotavoitteeseen koulutukseen viittomakielentulkiksi (AMK) valmistumisen jälkeen oli osallistuttu vähän, mutta erilaiseen lisä- ja täydennyskoulutukseen osal-

listuminen oli melko runsasta. Koulutukseen osallistumiseen kannustaa ja ohjaa halu kehittyä ammatillisesti ja pitää yllä työhyvinvointia tai mahdollinen alan vaihto. Koulutukseen osallistumisen sen sijaan ehkäisee tai siirtää myöhäisempään ajankohtaan tulkkien mukaan työn vaativuus, siihen keskittyminen ja työssä oppiminen. Ylemmät korkeakoulututkinnot, erityisesti akateemiset tutkinnot näyttävät houkuttelevan eniten tutkintotavoitteiseen koulutukseen osallistujia. Koulutus suuntautuu eniten humanistiselle ja kasvatusalalle, erityisesti kasvatustieteisiin.

Viittomakielentulkkaus alan erityispiirteet vaikuttanevat valmistuneiden tulkkien koulutusaktiivisuuteen. Vaativan ja haasteellisen työnkuvan tueksi tarvitaan lyhytkestoista lisä- ja täydennyskoulutusta, mutta tutkintotavoitteinen koulutus ei sen sijaan houkuttele tulkkeja samassa mittakaavassa. On mahdollista, että tilanne nivoutuu tulkkausalaan, jonka sisällä viittomakielen tulkin ammatti, työrooli ja -kuva ovat muotoutuneet selkeiksi kokonaisuuksiksi. Kun vielä työtilanne viittomakielen tulkin työmarkkinoilla on hyvä, kiinnittyminen ja sitoutuminen omaan ammattiin mahdollistuvat heti valmistumisen jälkeen. Tutkintotavoitteisella koulutuksella ei siten tämänkaltaisessa työmarkkinatilanteessa kompensoida työn ”rapautumista” tai häviämistä eikä sitä tarvita keinoksi hallita esimerkiksi työttömyyttä. (vrt. Eteläpelto 2007, 108-117). Julkusen (2007, 37) mukaan jälkiammatillisen työelämän ohella on olemassa tällaisia vakiintuneempia ja säännönmukaisempia aloja, joiden piirissä jälkiammatilliselle työelämälle tyypilliset useat koulutus- ja työurat eivät niinkään näy. Toinen mahdollinen syy tutkintotavoitteisen koulutuksen vähäisyydelle tulkkien piirissä on se, ettei viittomakielen tulkkausalalla vertikaaliseen kouluttautumiseen johtavaa koulutuspolkua ole ollut olemassa ennen vuonna 2009 alkaneita viittomakielentulkkausalan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia koulutuksia.

Lopuksi

Humanistisesta ammattikorkeakoulusta valmistuneiden viittomakielen tulkkien (AMK) työelämään sijoittumista tutkittiin tämän selvityksen muodossa vuonna 2009. Aineiston keruu ajoittui keväälle, aineiston ana-

lysointi ja raportointi syksyyn 2009. Tulkkien työmarkkinatilannetta selvitettiin tilanteessa, jossa tulkkauspalvelujen valtiollistamiseen liittyvien muutosten suunnittelu, lakimuutosten valmistelu ja uuteen, Kansaneläkelaitoksen vastuuajkaan siirtymisen toteutus muodostivat hektisen ja muuttuvan kontekstin työelämään sijoittumisen tarkastelulle. Viittomakielen tulkkien työtilannetta on syytä seurata aktiivisesti myös jatkossa ja tarkastella valtiollistamisen vaikutuksia käytännön työelämään. Mielenkiintoista olisi tutkia esimerkiksi sitä, nouseeko yrittäjyys houkuttelevaksi vaihtoehdoksi työllistymisessä ja millaisiksi yksittäisten tulkkien ”mikroyritysten” rooli Kelan kilpailutuksissa muodostuu. Myös viittomakielen tulkki- en palkkatyön tutkiminen on jatkossakin tärkeää. Kouluttaja voi omalta osaltaan kerätä näitä tietoja koulutuksen kehittämisen pohjaksi.

LÄHTEET

Alanen, Elina & Lauronen, Hanna. 2001. Miksi viittomakielentulkit eivät jää alalle? Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viittomakielentulkin koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuyksikköarviointi vuonna 2010 alkavalle toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuyksiköksi. 2008. Viittomakielialan yksikkö. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Ammattikorkeakoululaki 351/2003. Viitattu 12.10.2009.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030351>

Arresto, Henna & Määttä, Jukka. 2006. Yhteisöpedagogien työelämään sijoittuminen. Teoksessa *Minne tie vie?* Humanistisesta ammattikorkeakoulusta vuosina 2001-2004 valmistuneiden yhteisöpedagogien ja kulttuurituottajien työelämään sijoittuminen, jatko-opintosuunnitelmat ja koulutuskokemukset. Lind, Kimmo & Vartiainen, Pekka (toim.). Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 3, 2006. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki, 7-51.

Asioimistulkin ammattitutkinto. Tutkinnon perusteet. 2002. Opetushallitus. Helsinki. Viitattu 28.5.2009.
http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/asioimistulkin_at_.pdf

Djupsöbacka, Stefan. 2006. Mitä koulutuksen jälkeen? Diakonia-ammattikorkeakoulusta valmistuneiden työelämään sijoittuminen ja saadun koulutuksen arviointi. D Työpapereita 40. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Eteläpelto, Anneli. 2007. Työidentiteetti ja subjektius rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa. *Työ, identiteetti ja oppiminen*. Etelä-

pelto, Anneli & Collin, Kaija & Saarinen, Jaana (toim.). WSOY Oppimateriaalit: Helsinki, 90-142.

Etätulkki.fi. 2009. Viitattu 16.11.2009. www.etatulkki.fi

Haapakorpi, Arja & Haapola, Ilkka. 2008. Työn organisointi ja työhyvinvointi sosiaali- ja terveystalalla – esimerkkinä vanhusten kotihoito. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 35/2008. Viitattu 4.11.2009.

<http://www.tem.fi/files/21000/TEM35.pdf>

Haarni, Ilkka. 2006. Keskenikäistä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Raportteja 6/2006. Sosiaali- ja terveystalalla tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki. Viitattu 2.6.2009.

<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R6-2006-VERKKO.pdf>

Hallintolaki 434/2003. Viitattu 25.5.2009.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=hallintolaki>

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta sekä vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta. 2009. Viitattu 16.11.2009.

<http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+220/2009&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD>

Hanhijoki, Ilpo & Katajisto, Jukka & Kimari, Matti & Savioja, Hannele. 2009. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2020. Tulevaisuuden työpaikat – osaajia tarvitaan. Opetushallitus. Helsinki. Viitattu 27.5.2009.

http://www.opetushallitus.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/46470_koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2020.pdf

Heikkilä, Tarja. 2005. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Heiskala, Timo. 2008. Tulkkipalvelujen siirto kunnilta valtiolle. Asiantuntijalausunto Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle. Uudenmaan erityispalvelut –kuntayhtymä. Viitattu 26.5.2009.

http://etatulkki.fi/web/uploads/Media/Tulkkipalvelujen%20siirto_valtiolle_asiantuntijalausunto_tammikuu2008.pdf

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2009. Viitattu 27.5.2009. www.humak.fi

Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi. 2006. Käsitteet haltuun. Teoksessa Käden käänneessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, Finn Lectura, 17-25.

Jantunen, Tommi. 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakentamiseen. Helsinki: Finn Lectura.

Julkunen, Raija. 2007. Työ – talouden ja minän välissä. Teoksessa Työ, identiteetti ja oppiminen. Eteläpelto, Anneli & Collin, Kaija & Saarinen, Jaana (toim.). Helsinki: WSOY, 18-48.

Kalhama, Pilvi. 2006. Kulttuurituottajat työelämässä. Teoksessa Minne tie vie? Humanistisesta ammattikorkeakoulusta vuosina 2001-2004 valmistuneiden yhteisöpedagogien ja kulttuurituottajien työelämään sijoittuminen, jatko-opintosuunnitelmat ja koulutuskokemukset. Lind, Kimmo & Vartiainen, Pekka (toim.). Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 3, 2006. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki, 64-117.

Kanervo, Otto. 2006. Korkeasti koulutetut ja työ. Valintojen rationaalisuus eurooppalaisessa vertailussa. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 68. Väitöskirja. Turun yliopisto.

Kelan tiedote 3.1.2009. Viitattu 25.5.2009.

http://www.tulkit.net/wordpress/wp-content/uploads/tulkkipalvelut_kelalle_2010_alusta_0312081.pdf

Kivinen, Osmo & Nurmi, Jouni & Kanervo, Otto. 2002. Maisteriopista työuralle. Suomalaiset korkeakoulutetut eurooppalaisessa vertailussa. RUSE. Turku: Turun yliopisto. Viitattu 12.10.2009.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2002/liitteet/opm_335_94maisteriopista_tyouralle.pdf?lang=fi

Koulutus ja tutkimus 2007-2012. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriö. Helsinki. Viitattu 27.5.2009.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm09.pdf?lang=fi>

Lahtinen, Riitta. 2006. Kuurosokeille tulkkaus – haasteellista ja vaihtelevaa. Teoksessa Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkausten teoriaa sekä käytäntöä. Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, Finn Lectura, 182-198.

Laine, Jenni. 2006. Tulkkausten tutkimus viittomakielen tulkin työn kehittäjänä. Teoksessa Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkausten teoriaa sekä käytäntöä. Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu/Finn Lectura, 143-162.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987. Viitattu 25.5.2009.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20vammaisuuden%20perusteella%20j%C3%A4rjestett%C3%A4vist%C3%A4%20palveluista>

Lappi, Päivi. Viittomakielentulkkien työoikeudellinen asema ja sen kehittämisen haasteet. Teoksessa Voimaa ammattilaiselle. Viittomakielentulkki-ien työelämä –projekti 2001-2003. Karinen, Mikko (toim.). Sarja B. Pro-

jektiraportit ja selvitykset 1. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki, 14-22.

Laurén, Sirpa. 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu/Finn Lectura, 199-225.

Marjanen, Kati & Tainio, Marika. 2004. Esteetön etätulkkaus. ETU 2002-2004. Loppuraportti. Kuurojen liitto ry:n julkaisuja 31. Viitattu 12.10.2009.

http://www.kl-deaf.fi/File/affa3720-1a00-46c3-86c0-da5bbe5b98c1/ETU_end.pdf

Mikkonen, Pirkko. 2003. Mistä kaikki oikein alkoikaan? Katsaus viittomakielentulkin työelämäprojektin kehityskaareen. Teoksessa Voimaa ammatilliselle. Viittomakielentulkkien työelämä –projekti 2001-2003. Karinen, Mikko (toim.). Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 1. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki, 5-7.

Mäkelä, Keijo. 2006. Nuotta 2015. Nuorisoalan koulutustoimikunnan alaisen koulutuksen tarveselvitys. Monisteita 8/2006. Opetushallitus. Helsinki. Viitattu 12.10.2009.

http://www.opetushallitus.fi/download/47242_nuotta.pdf

Nikoskinen, Elina. 2008a. Humanistisesta ammattikorkeakoulusta työelämään. Yhteisöpedagogien (AMK) työelämään sijoittuminen, koulutuskokemukset ja jatko-opintosuunnitelmat. Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 8. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Nikoskinen, Elina. 2008b. Yhteisöpedagogit työuraa rakentamassa. Vuosina 2001-2004 valmistuneiden aika työelämässä. Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 10. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Nuolijärvi, Pirkko. 2006. Johdanto: Ensikieli ja sillanrakentajat. Teoksessa Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu/Finn Lectura, 10-16.

Oikeustulkkauksen selvityshanke. Asiantuntijaryhmän raportti opetusministeriölle. 2008. Helsingin yliopisto. Viitattu 19.11.2009.
http://www.kaj.fi/files/104/oikeustulkkauksen_raportti_13.6.08.pdf

Ojala, Kristiina. 2008. Ylempään ammattikorkeakoulututkintokoulutukseen osallistujat – elinikäisiä oppijoita? Aikuiskasvatus 28 (2), 94-104.

Opetusministeriö. AMKOTA –tietokanta. 2009. Viitattu 25.9.2009.
http://amkota2.csc.fi:8080/portal/page?_pageid=116,1&_dad=portal&_schema=PORTAL

Opetusministeriö. OPALA-tietokanta. 2009. Viitattu 8.10.2009.
<http://opala.pkamk.fi/OpalaPublicReport/settings.do?t=0D8923EC30841EE934C643D48A1ECFC41254995029033#report>

Opinto-opas 2002-2003. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Opinto-opas 2003-2004. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Perustuslaki 731/1999. Viitattu 25.5.2009.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>

Pieni opas opiskelutulkin kanssa työskentelevälle opettajalle. Kuurojen liitto ry. 2006. Viitattu 28.5.2009.
http://www.kl-deaf.fi/File/1c193930-11b2-4d40-87b1-9564066b656c/Pieni_opas_opiskelutulkin_kanssa_toimivalle_opettajalle.pdf

Päivänsalo, Piia. 2002. Selvitys nuorisoalan koulutustoimikunnan toimialaan kuuluvasta koulutuksesta. Moniste 10/2002. Opetushallitus. Helsinki. Viitattu 12.10.2009.

http://www.oph.fi/download/49214_selvitys_nuorisoalan_koulutustoimikunnan_toimialaan_kuuluvasta_koulutuksesta.pdf

Rautavaara, Aulikki. 2003. Kuulo- ja puhevammaisten verkostoituvat tulkkipalvelut. Tulkkipalvelun alueellisten ja seudullisten yhteistyömallien lupaus. Alueellisen yhteistyön seurantaraportti 2/2003. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakes. Viitattu 20.5.2009.

http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/52A25A1C-5B52-4952-985A-F8E24ACD6187/0/veturi2_03.pdf

Rautavaara, Aulikki & Kokko, Jouko. 2006. Kuulo- ja puhevammaisten verkostoituvat tulkkipalvelut. Selvitys alueyhteistyön tuloksellisuudesta ja vaikutuksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 51. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 20.5.2009.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3478.pdf&title=Kuulo__ja_puhevammaisten_verkostoituvat_tulkkipalvelut_fi.pdf

Rinne, Merja. 2003. Viittomakielentulkkien työssään kokemat ongelmat ja koettu koulutustarve. Teoksessa Voimaa ammatilliselle. Viittomakielentulkkien työelämä –projekti 2001-2003. Karinen, Mikko (toim.). Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 1. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki, 52-62.

Rissanen, Terhi & Mikkonen, Pirkko. 2007. Viittomakielentulkkin koulutusohjelman ajankohtais selvitys 2007. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Ristimäki, Tanja. 2008. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viittomakielentulkkin koulutusohjelma. Työelämä 1. Projektiraportti. Viitattu 27.5.2009.

http://www.kuurosokeat.fi/materiaalipankki/tutkimuksia_ja_opinnaytteita/tulkkaus_vaitostilaisuudessa/

Roslöf, Raija & Rissanen, Terhi. 2008. Millaista viittomakielentulkkiä tarvitaan tulevaisuudessa? MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu 2/2008. Viitattu 26.5.2009.

http://www.sktl.net/MikaEL/vol2/Rosloef_Rissanen.pdf

Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla. 2006. Suomalaisen viittomakielen kääntäminen ja käännösteoriat. Teoksessa Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu/Finn Lectura, s. 108-120.

Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla. 2006. Tavoitteena toimivat tulkkausikäytännöt. Teoksessa Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, Finn Lectura, 163-179.

Selin-Grönlund, Pirkko. 2007. Oikeus työhön, oikeus tulkkiin - entä tulkin oikeus saada tukea? MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu 1/2007. Viitattu 4.11.2009

<http://www.sktl.net/MikaEL/vol1/Selin-Gronlund.pdf>

Sivunen, Ulla. 2008. Kielipolitiikka, suomalainen viittomakieli ja viittomakielinen lapsi. Teoksessa Opettajankoulutus yhteisön luovana voimana – näkökulmia suomalaisesta viittomakielisestä ja viittomakielisten koulutuksesta. Viittomakielisen luokanopettajakoulutuksen 10-vuotisjuhlakirja 17.10.2008. Tutkiva opettaja. Journal of Teacher Researcher. Keski-Levijoki, Jaana (toim.). Jyväskylä: TUOPE, 93-97.

Stenström, Marja-Leena & Laine, Kati & Valkonen, Sakari. 2005. Ammattikorkeakoulut väylänä työelämään. Hallinnon ja kaupan, tekniikan ja liikenteen sekä sosiaali- ja terveysaloilta valmistuneiden työelämään sijoit-

tuminen ja työelämätaidot. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslustoista 21.

Suikkanen, Asko & Linnakangas, Ritva & Martti, Sirpa & Karjalainen, Anne. 2002. Structural Changes and Transitions in the Labour Markets of Finland in the 1990s. Teoksessa Labour Flexibility. A Factor of the Economic and Social Performance of Finland in the 1990s. Koistinen, Pertti & Sengenberger, Werner (toim.). Tampereen yliopisto, 85-100.

Suomen viittomakielen tulkit. ry. Viitattu 27.4.2009.

<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/>

Suutari, Minna. 2003. Korkeakoulutettujen työurien alkuvuodet. LASER-projektin loppuraportti. Helsinki: Akava ry. Viitattu 12.10.2009.

<http://www.akava.fi/files/418/laaserloppuraportti.pdf>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. SOTKA-tietokanta. Viitattu 8.10.2009.

<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>

Tilastokeskus. 2009. Ansiotasoindeksi. Viitattu 8.10.2009.

http://www.stat.fi/til/ati/2009/02/ati_2009_02_2009-08-21_tie_001.html

Tilastokeskus.2009. Työvoimatilasto, toukokuu. Viitattu 8.10.2009.

http://www.stat.fi/til/tyti/2009/05/tyti_2009_05_2009-06-23_tie_001_fi.html

Tommola, Jorma. 2006. Tulkkaus kognitiivisesta näkökulmasta. Teoksessa Käden käänneessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu/Finn Lectura, 128-142.

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän lausunto Timo Heiskalan asiantuntijalausuntoon liittyen 2008. Viitattu 25.5.2009.

<http://www.kl-deaf.fi/Page/c488d67e-b8ad-4a0c-ab76-9-da807a25918.aspx?announcementId=0af24471-e132-438f-ad07-fef561a6a567&groupId=07314121-bec5-4947-ad59-3062685f5f78>

Työehtosopimus. 2008. Viittomakielialan Osuuskunta Via/ Akavan Eri-tyisalat ry. Viitattu 16.11.2009.

http://www.via-ok.net/wp-content/uploads/080109_via_tes.pdf

Työllisyyskatsaus 2009, toukokuu. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 6.8.2009.

<http://www.tem.fi/files/23754/TOUKO09.pdf>

Työllisyyskertomus vuodelta 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 18/2009. Viitattu 8.10.2009.

http://www.tem.fi/files/22246/TEM18_09.pdf

Työttömyysturva 2009. Työttömän työnhakijan oikeudet ja velvollisuudet. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 8.10.2009.

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_esitteet/tme3004s_tyottomyysturva.pdf

Työvoiman alueellisen liikkuvuuden esteet ja kannustimet. 2008. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2008. Viitattu 6.10.2009.

<http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2008/j01-tyovoiman-liikkuvuuden-esteet/pdf/fi.pdf>

Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta. 2006. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 9. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 20.5.2009.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3655.pdf&title=Valtioneuvoston_selonteko_vammaispolitiikasta_2006_fi.pdf

Varamäki, Elina & Heikkilä, Tarja & Taipalus, Eija & Lautamaja, Marja. 2007. Ammattikorkeakoulusta työelämään. Seinäjoen ammattikorkeakoulusta vuosina 2004-2005 valmistuneiden sijoittuminen opiskelujen jälkeen. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 31. Viitattu 23.4.2009.

<http://kirjasto.seamk.fi/loader.aspx?id=ce10c1c9-2b05-4124-a0c6-999-b7c8b4dcd>

Veitonen, Ulla. 2006. Viittomakielen etätulkkaus ja viestintäteknikka. Teoksessa Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu/Finn Lectura, 248-261.

Viittomakielen tulkin ammattisaännöstö. Viitattu 14.12.2009.

<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/viittomakielen-tulkin-ammattisaannosto/>

Viittomakieli – yksi äidinkielistämme. Euroopan kielten teemavuoden hankeraportti. 2001. Kuurojen liitto ry. Viitattu 13.11.2009

http://www.kl-deaf.fi/File/d4d2935a-73ab-44f5-bff7-aa6f21a787b9/EU_kiellentenvuosi_raportti.pdf

Virolainen, Maarit & Valkonen, Sakari. 2002. Ammattikorkeakouluista ja yliopistoista työelämään. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslauseita 16.

Vivolin-Karen, Riitta. 2009. Kentaurei-projekti 2006-2008 – Kuurot tietoyhteiskuntaan. Loppuraportti. Kuurojen liiton julkaisuja 51. Viitattu 19.11.2009.

http://www.kl-deaf.fi/File/a171ebf5-a5be-41ba-be95-3dd739087a25/Kentaurei_loppuraportti.pdf

Vuorinen, Päivi & Valkonen, Sakari. 2005. Ammattikorkeakoulu ja yliopisto yksilöllisten koulutustavoitteiden toteuttajina. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslsteita 25.

Vuorinen, Päivi & Valkonen, Sakari. 2007. Korkeakoulutuksesta työelämään. Työhön sijoittuminen ja työelämävalmiudet kaupan ja tekniikan alalla. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslsteita 37.

Yhteispalvelun laajentamishanke 2009. Valtakunnallisen etätulkkauspalvelun perustamista ja ylläpitoa selvittävän työryhmän loppuraportti. Viitattu 19.11.2009.

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;55264;122868;354;5078
1

Ylöstalo, Pekka & Jukka, Pirkko. 2009. Työolobarometri. Lokakuu 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 33/2009. Viitattu 25.9.2009.
http://www.tem.fi/files/23217/TEM_33_2009_tyo_ja_yrittajyys.pdf

LIITE 1. Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö (lähde: www.tulkit.net).

Tämä ammattisäännöstö sitoo kaikkia niitä tulkkeja, jotka on merkitty yllä mainittujen järjestöjen pitämään tulkkirekisteriin. Tämä ammattisäännöstö on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän kokouksessa lokakuun 3. päivänä 1996 ja se on päivitetty 20.9.1999.

AMMATTIETIIKKA

1. Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.
4. Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
5. Tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan.
6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtävänsä.
7. Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti.
8. Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työnsä laatuun.
9. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.
10. Jos tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, hän toimii niin että ammattiroolit eivät sekoitu.

LIITE 2. Viittomakielentulkkien työmarkkinaselvityksen kyselylomake.

Arvoisa viittomakielentulkki (AMK),

lähestyn Sinua kyselyllä, jonka tarkoituksena on selvittää HUMAKin viittomakielentulkin koulutusohjelmasta valmistuneiden viittomakielentulkkien (AMK) työmarkkinatilannetta. Kysely koskee kaikkia vuoden 2008 loppuun mennessä sekä nuorten että aikuisten koulutuksesta valmistuneita viittomakielentulkkeja.

Vastaamalla annat arvokasta tietoa työelämään sijoittumisestasi, työpaikoista ja -tehtävistä, työurasi kehittämisestä sekä opintojen antamista työelämävalmiuksista. Kyselyn tuloksia hyödynnetään HUMAKin viittomakielentulkin koulutusalan kehittämistyössä. Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja tulosten raportointi tapahtuu tilastollisesti siten, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa. Osoitteet olemme hankkineet opiskelijarekisteristä saamiemme tietojen pohjalta kevään 2009 tilanteen mukaisina. **Pyydän Sinua vastaamaan huolellisesti kaikkiin kysymyksiin ja palauttamaan lomakkeen oheisessa kuoressa (postimaksu maksettu) viimeistään 29.5.2009 mennessä. Kaikkien määräaikaan mennessä vastanneiden kesken arvotaan 3 Finnkinon elokuvasarjalippua (a´42 €, sis. 5 lippua). Mikäli haluat osallistua arvontaan, jätä yhteystietosi lomakkeen lopussa olevaan tilaan. Yhteystietoja käytetään vain arvonnassa.** Lisätietoja kyselystä voit kysyä allekirjoittaneelta.

Kiitos yhteistyöstä!

Elina Nikoskinen

utkija

p. 020 7621 307

elina.nikoskinen@humak.fi

LIITE 2. jatkuu**Lomakkeen täyttöohje**

Vastaa kysymyksiin ympäröimällä yksi vaihtoehto tai kirjoittamalla vastauksesi annettuun tilaan. Mikäli kysymyksessä on mahdollista valita useampia vaihtoehtoja, on siitä mainittu erikseen.

A. TAUSTAKYSYMYKSET

1. Sukupuoli

- 1 Mies
- 2 Nainen

2. Ikä _____

3. Asuinkuntasi

- 1 Ennen opintojen aloittamista HUMAKissa _____
- 2 Tällä hetkellä _____

B. KOULUTUSURA

4. Mikä oli pohjatutkintosi viittomakielentulkkiopintojen alkaessa?

- 1 Lukio/ ylioppilastutkinto
- 2 Ammatillinen koulutus, mikä: _____
- 3 Opistoasteen tutkinto, mikä: _____
- 4 Muu, mikä: _____

5. Milloin aloitit opiskelun HUMAKissa? _____ kuussa, vuonna _____

6. Milloin sait opintosi päätökseen? _____ kuussa, vuonna _____

7. Millä kampuksella pääsääntöisesti opiskelit?

- 1 Helsinki
- 2 Kuopio

LIITE 2. jatkuu

8. Missä koulutusohjelmassa (nuorten tai aikuisten tutkintoon johtava koulutus) opiskelit HUMAKissa?

- 1 Viittomakielentulkin koulutusohjelma ____ op / ____ ov
- 2 Viittomakielentulkin koulutusohjelma, aikuiskoulutus ____ op/ ____ ov

Mikäli olet suorittanut erikoistumisopintoja tai muita opintoja HUMAKissa, merkitse se tähän

- 3 Erikoistumisopinnot, mitä _____ op
/ _____ ov
- 4 Jotain muuta, mitä: _____

9. Mikä oli ammatillinen suuntautumisvaihtohtosi?

- 1 Viittomakielen suuntautumisopinnot
- 2 Kääntämisen ja/tai tulkkauksen suuntautumisopinnot
- 3 Kuurosokeiden ja/tai kuuroutuneiden tulkkauksen suuntautumisopinnot
- 4 Pedagogiset suuntautumisopinnot
- 5 Kansainvälisen toimintaympäristön suuntautumisopinnot

10. Jos olisit nyt valitsemassa opiskelupaikkaa, suorittaisitko saman tutkinnon vielä uudelleen?

- 1 Kyllä
- 2 En, miksi:

C. JATKOKOULUTUS

11. Oletko suorittanut jonkin **tutkinnon** HUMAKista valmistumisesi jälkeen? Voit valita useampia vaihtoehtoja.

- 1 Olen suorittanut muun tutkinnon, minkä: _____
- 2 Suoritan parhaillaan muuta tutkintoa, mitä: _____
- 3 En ole, mutta aion tulevaisuudessa suorittaa minkä: _____

LIITE 2. jatkuu

4 En ole suorittanut

12. Jos suunnitteleet ylempää korkeakoulututkintoa, milloin aiot hakeutua koulutukseen?

- 1 Vuoden sisällä
- 2 Kolmen vuoden sisällä
- 3 Viiden vuoden sisällä
- 4 En osaa sanoa
- 5 Myöhemmin, milloin _____

13. Oletko osallistunut HUMAKista valmistumisesi jälkeen muuhun työhösi tai ammattiisi liittyvään täydennys- tai erikoistumiskoulutukseen? Voit valita useampia vaihtoehtoja.

- 1 Olen osallistunut työnantajan järjestämään tai kustantamaan koulutukseen tai kehittämishankkeisiin
- 2 Olen osallistunut lyhyisiin koulutustilaisuuksiin (esim. järjestöjen, lääninhallitusten yms. seminaareihin/ koulutuksiin)
- 3 Olen osallistunut ammatilliseen erikoistumiskoulutukseen, mihin _____
- 4 Olen osallistunut työvoimakoulutukseen
- 5 Olen suorittanut opintoja yliopistossa tai avoimessa yliopistossa, mitä _____
- 6 En ole osallistunut koulutukseen
- 7 Muu, mikä _____

14. Mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen, että olet suorittanut tai aiot suorittaa jonkin tutkinnon/ muita lisäopintoja HUMAKin jälkeen **TAI** miksi et ole suorittanut tai aio suorittaa muita opintoja?

15. Millaisista HUMAKin jatko- ja täydennyskoulutusopinnoista olet kiinnostunut? Voit valita useampia vaihtoehtoja.

- 1 Erikoistumisopinnoista

LIITE 2. jatkuu

- 2 Avoimen ammattikorkeakoulun opinnoista
- 3 Ylemmstä ammattikorkeakoulututkinnosta (viittomakielen tulkki (ylempi AMK))
- 4 Eurooppalainen Master-tutkinto Degree Program of Sign Language Interpreting (EUMASLI)
- 5 Muusta lyhyempikestoisesta täydennyskoulutuksesta, mistä: _____
- 6 En mistään tällä hetkellä

16. Mitä aihe- tai teemakokonaisuuksia pidät tarpeellisina täydennyskoulutuksen kannalta?

D. TYÖURAN ALKU

17. Kuinka paljon sinulla oli työkokemusta ennen opintojen aloittamista HUMAKissa?

- 1 Alan työkokemusta viittomakielentulkkina ____ v ____ kk
- 2 Muuta viittomakielialaan liittyvää työtä: ____ v ____ kk
- 3 Muuta työtä: ____ v ____ kk
- 4 Minulla ei ollut työkokemusta ennen opintojen aloittamista HUMAKissa

18. Kuinka paljon teit töitä HUMAKin opintojen aikana (ei työoppimista)?

- Alan työtehtäviä viittomakielentulkkina: ____ v ____ kk
- Alan työtehtäviä viittomakielentulkkiopiskelijana: ____ v ____ kk
- Muuta viittomakielialaan läheisesti liittyvää työtä: ____ v ____ kk
- Muuta työtä: ____ v ____ kk
- En tehnyt töitä opiskeluaikana

19. Kuinka pian **hait** viittomakielialan töitä HUMAKista valmistumisesi jälkeen?

- 1 Olin valmistumiseni aikaan jo töissä
- 2 Välittömästi

LIITE 2. jatkuu

- 3 Puolen vuoden sisällä
- 4 Vuoden sisällä
- 5 Yli vuoden kuluttua
- 6 En ole hakenut töitä, koska niitä oli tarjolla hakemattakin
- 7 En ole hakenut töitä

20. Kuinka pian aloit tehdä viittomakielialan töitä HUMAKista valmistumisesi jälkeen?

- 1 Olin valmistumiseni aikaan jo töissä
- 2 Välittömästi
- 3 Puolen vuoden sisällä
- 4 Vuoden sisällä
- 5 Yli vuoden kuluttua
- 6 En ole saanut töitä

Arvioi kysymyksiä 21-25 sen työsuhteen mukaan, joka HUMAKista valmistumisesi aikaan on eniten vaikuttanut työelämään sijoittumiseesi.

21. Miten sait ensimmäisen työsi HUMAKista valmistumisesi jälkeen? Voit valita useampia vaihtoehtoja.

- 1 Vastasin työnantajan ilmoitukseen
- 2 Työvoimatoimiston kautta
- 3 Suoralla yhteydenotolla työnantajaan
- 4 Työnantaja tarjosi työtä
- 5 Suoritin opintoihin kuuluvan työoppimisen (harjoittelun) kyseisessä työpaikassani
- 6 Tein opinnäytetyön kyseiselle työnantajalleni
- 7 Olin työskennellyt aiemmin kyseisessä työpaikassani (esim. kesätyö)
- 8 Tein projektin, harjoitustyön yms. tehtävän kyseiselle työnantajalleni
- 9 Suhdeverkoston avulla
- 10 Perustin oman yrityksen
- 11 Oppilaitoksen työpaikkafoorumien kautta (HumakPron työtori/ Jobstep.net)
- 12 Muutoin, miten _____

LIITE 2. jatkuu

22. Mikä oli HUMAKista valmistumisesi jälkeen ensimmäisen työsi tehtävänimike? _____

23. Millaisia olivat ensimmäisen työsi työtehtävät (toimenkuvasi) täsmällisesti?

24. Jatkuuko ensimmäinen työsi vielä?

- 1 Kyllä
- 2 Kyllä, mutta sen lisäksi minulla on myös muita työsuhteita, montako _____
- 3 Ei

25. Kuinka kauan ensimmäinen työsi kesti? ____ v ____ kk

26. Montako työsuhdetta sinulla on ollut HUMAKista valmistumisesi jälkeen? _____

27. Oletko tällä hetkellä? Voit valita useampia vaihtoehtoja.

- 1 Palkkatyössä
- 2 Opiskelija
- 3 Työtön
- 4 Perhevapaalla (äitiysloma/vanhempainloma/hoitovapaa)
- 5 Armeijassa/siviilipalveluksessa
- 6 Muu, mikä: _____

28. Oletko ollut työttömänä (ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi) HUMAKista valmistumisesi jälkeen?

- 1 En
- 2 Kyllä ____ kertaa, yhteensä ____ v ____ kk

LIITE 2. jatkuu

29. Mikäli olet ollut ilman työtä HUMAKista valmistumisesi jälkeen, mikä on pääasiallinen syy siihen?

E. NYKYINEN TYÖ

30. Kuka on työnantajasi? Mikäli et ole tällä hetkellä työsuhteessa/ yrittäjänä, siirry kysymykseen 42.

- 1 Kunnallinen tulkkipalvelukeskus
- 2 Muu kunnan työ
- 3 Järjestö tai järjestön ylläpitämä tulkkipalvelukeskus
- 4 Suuri tulkkipalveluyritys (yli 20 työntekijää)
- 5 Pieni tulkkipalveluyritys (alle 20 työntekijää)
- 6 Oma yritys, joka työllistää muita
- 7 Itsenäinen ammatinharjoittaja (toiminimi)
- 8 Freelancer
- 9 Muu, mikä _____

31. Mikä on tämänhetkinen työnimikkeesi? _____

32. Millaisia ovat tämänhetkisen työsi työtehtävät (toimenkuvasi) täsmällisesti?

33. Miten työskentelet?

- 1 Kokopäiväisesti
- 2 Osa-aikaisesti

LIITE 2. jatkuu

3 Satunnaisesti silloin tällöin

34. Kuinka pysyvä työsuhteesi on?

- 1 Työni on pysyvä/ vakinainen
- 2 Työni on määräaikainen (esim. projekti), työsuhde päättyy _____
- 3 Olen työllistymisrahoilla töissä, työsuhde päättyy _____
- 4 Jotain muuta, mitä _____

Vastaa kysymykseen 35, mikäli toimit tällä hetkellä määräaikaisessa työsuhteessa. Muussa tapauksessa siirry kysymykseen 36.

35. Mikä on tärkein peruste työsi määräaikaisuuteen?

- 1 Työn luonne (esim. projekti- tai kausiluonteisuus)
- 2 Sijaisuus
- 3 Avoimen viran/ toimen hoito
- 4 Tehtävää ei ole haluttu vakinaistaa
- 5 Työ on määräaikainen omasta aloitteestani
- 6 En tiedä työni määräaikaisuuden perustetta
- 7 Jokin muu, mikä _____

36. Kuinka kauan nykyinen työsi on kestänyt? Mikäli työskentelet esim. freelancerina, arvioi kuinka kauan olet tehnyt töitä freelancerina. _____ v _____ kk

37. Mikä on asemasi organisaatiossa?

- 1 Suoritustaso
- 2 Johtotaso (esimiesasema)
- 3 Asiantuntija-, suunnittelu- ja kehittämistehtävät
- 4 Koulutus
- 5 Muu, mikä: _____

38. Mikä on keskimääräinen bruttopalkkasi tällä hetkellä kuukaudessa? _____ €/kk

LIITE 2. jatkuu

39. Kuinka hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa kohdallasi?

	Erittäin vähän	Melko vähän	En osaa sanoa	Melko paljon	Erittäin paljon
Toimin koulutustani vastaavalla alalla	1	2	3	4	5
Työtehtävieni vaatimustaso vastaa koulutustani	1	2	3	4	5
Tuloni vastaavat työtehtävieni vaativuutta	1	2	3	4	5
Tuloni vastaavat työpanostani	1	2	3	4	5
Nykyinen työni edistää urakehitystäni	1	2	3	4	5
Työtehtäväni edellyttävät korkeakoulututkinnosta saatua osaamista	1	2	3	4	5

40. Vaadittiinko nykyiseen työhösi ammattikorkeakoulututkinto?

- 1 Ei vaadittu
- 2 Käytännössä vaadittiin AMK-tutkinto (AMK-tutkinto edisti työn saamista, muttei ollut välttämätön)
- 3 Ehdottomasti vaadittiin AMK-tutkinto
- 4 En osaa sanoa

41. Millä paikkakunnalla nykyinen työpaikkasi sijaitsee? _____

42. Miten arvioisit seuraavia HUMAKissa opiskelmasi alan kehitykseen liittyviä väitteitä?

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Työtehtävien vaatimustaso nousee tulevaisuudessa	1	2	3	4	5
Työnantajat kilpailevat toimialan osaajista	1	2	3	4	5
Palkkaus kehittyy positiivisesti tulevaisuudessa	1	2	3	4	5
Viittomakielen tulkkien työllisyys kasvaa	1	2	3	4	5

43. Mikä seuraavista työnantajasektoreista kiinnostaa sinua tulevaisuudessa eniten?

- 1 Julkinen sektori, esim. kunnan tai valtion tehtävät

LIITE 2. jatkuu

- 2 Yleishyödyllisen yhteisön työt, esim. järjestö
- 3 Suuri tulkkipalveluyritys (yli 20 työntekijää)
- 4 Pieni tulkkipalveluyritys (alle 20 työntekijää)
- 5 Oma yritys, joka työllistää muita
- 6 Itsenäinen ammatinharjoittaja (toiminimi)
- 7 Tuntityöntekijänä yrityksille
- 8 Muu, mikä _____

44. Oletko vaihtanut ammattialaa HUMAKista valmistumisesi jälkeen?

- 1 En
- 2 Kyllä, mille alalle: _____

45. Jos vastasit kyllä, miksi vaihdoit ammattialaa?

F. ARVIOITA OPINNOISTA

46. Millaisista HUMAKissa opituista taidoista on ollut sinulle eniten hyötyä työelämässä?

47. Millaisia opintoja olisit halunnut enemmän koulutukseesi HUMAKissa?

LIITE 2. jatkuu

48. Kuinka tärkeitä seuraavat valmiudet ovat nykyisessä työssäsi? Arvioi myös, mikä on ollut HUMAKissa opiskelun merkitys näiden valmiuksien kehittäjänä. **Ympyröi sopiva vaihtoehto molemmista sarakkeista.** 1 = ei lainkaan merkittävä, 2 = ei kovin merkittävä, 3 = en osaa sanoa, 4 = jossain määrin merkittävä, 5 = erittäin merkittävä

	Valmiuden merkitys omassa työssä					Opintojen merkitys valmiuden kehittäjänä				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Kansainvälisyyteen liittyvät valmiudet	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Omatoimisuus	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Yrittäjyysvalmiudet	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Käytännön ammattitaito	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Oman alan tietojen ja taitojen hallinta	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Sosiaaliset taidot	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Johdamis- ja organisointivalmiudet	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Kyky teoreettiseen ajatteluun	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Valmiudet arvioida ja kehittää omaa työtä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Suulliset kommunikaatiotaidot	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Kirjalliset viestintätaidot	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Kriittinen ajattelu	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Halu oppia uutta	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Luovuus / innovatiivisuus	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Kyky toimia muuttuvissa tilanteissa	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Ajankäytön hallinta	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Kyky hahmottaa ja hallita kokonai- suuksia	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Tietotekniset taidot	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

LIITE 2. jatkuu

49. Kuinka tärkeitä HUMAKin antamat valmiudet työelämään ovat oman työurasi kannalta olleet

	Ei lainkaan tärkeitä	Vain vähän tärkeitä	En osaa sanoa	Melko tärkeitä	Erittäin tärkeitä
työurasi alussa	1	2	3	4	5
myöhemmin työurasi aikana	1	2	3	4	5

Perustelisitko kysymyksen 49 vastauksesi:

50. Kun ajattelet työuraasi taaksepäin, miten arvioisit sitä?

51. Kuinka hyvät valmiudet (tiedot ja taidot) koulutuksesi on kaikkiaan antanut sinulle työelämässä menestymiseen?

- 1 Erittäin hyvät valmiudet
- 2 Melko hyvät valmiudet
- 3 Kohtalaiset valmiudet
- 4 Melko heikot valmiudet
- 5 Erittäin heikot valmiudet

52. Kuinka paljon seuraavat koulutukseen liittyvät asiat auttoivat sinua työelämään sijoittumisessa?

	Erittäin vähän	Melko vähän	En osaa sanoa	Melko paljon	Erittäin paljon
Työoppiminen	1	2	3	4	5
Projektit	1	2	3	4	5

LIITE 2. jatkuu

Opinnäytetyö	1	2	3	4	5
Portfolio	1	2	3	4	5

Vain aikuiskoulutuksesta valmistuneet vastaavat kysymykseen 53.

53. Miten arvioisit HUMAKin koulutuksen antamia valmiuksia työuralla etenemisen tai työssä kehittymisen näkökulmasta?

54. Onko jotain, mitä haluaisit sanoa työelämään sijoittumisestasi, mutta jota tässä kyselyssä ei osattu ottaa huomioon?

KIITOS VASTAUKSESTASI!

LIITE 3. Viittomakielentulkkien (AMK) esiin nostamat täydennyskoulutustarpeet.

Viittomakieleen ja tulkkaukseen liittyvät opinnot (65 mainintaa)

Tulkkauskielet ja erityissanasto (uskonto, oikeustiede, kulttuuri, terveydenhuolto, tekniset alat)

Kääntäminen

Kansainvälisen viittomakielen tulkaustaito

Tulkkaus erityisryhmille (kuurosokeat, implantoidut asiakkaat, lapset, maahanmuuttajat, haptiset menetelmät, taktiiliviittomakieli)

Etätulkkaus, mobiilitulkkaus, paritulkkaus

Kirjoitustulkkaus

Työelämän generalistitaidot (11 mainintaa)

Projektiosaaminen

Viittomakielialan uusin tutkimus

Markkinointi

Yrittäjyys

Johtaminen

Lainsäädäntö ja yhteiskuntapolitiikka (sosiaalietuudet ja Kela)

Ammattietiikka ja asiakaspalvelu (11 mainintaa)

Vuorovaikutustaidot

Asiakasryhmien kohtaaminen

Ammattietiikka

Ongelmatilanteet

Työn laatu

Viittomakielentulkin työn ominaispiirteet, haasteet, työelämän vaatimukset

Erilaisten asiakkaiden huomioiminen

Pedagoginen osaaminen (2 mainintaa)

Erityispedagogiikka

Pedagogiset menetelmät

LIITE 4. Viittomakielentulkkien ensimmäisen työsuhteen tehtävänimikkeet.**TULKIT (94)**

Tulkki	9
Viittomakielentulkki	60
Asioimistulkki/opiskelutulkki	1
Opiskelutulkki	4
Freelancer-tulkki	5
Viittomakielentulkki/viittoma-	
kommunikaation opettaja	2
Viittomakielentulkki/asioimistulkki	1
Kuulovammaisten tulkki	2
Viittomakielentulkki/tulkkivälittäjä	1
Opiskelutulkki (freelancer)	1
Viittomakielentulkki (freelancer)	3
Asioimistulkki (freelancer)	2
Viittomakielentulkki/tuntityöntekijä	1
Viittomakielen tulkkiharjoittelija	1
Viittomakielentulkki/opiskelutulkki	1

MUUT (10)

Tutkimusapulainen	1
Erityisluokanopettaja	1
Tulkki sihteeri	1
Viittomakommunikaationopettaja/ yrittäjä	1
Viittomakielen opettaja	1
Viittomakielen lehtori	1
Suunnittelija	1
Henkilöstöpäällikkö	1
Projektityöntekijä	1
Alue-esimies	1

LIITE 5 . Viittomakielentulkki- tehtävänimikkeet keväällä 2009.**TULKIT (79)**

Tulkki	3
Tulkki, yrittäjä	1
Vastaava tulkki	1
Viittomakielentulkki	58
Tulkikeskustulkki	2
Viittomakielentulkki/hanke- koordinaattori	1
Asioimistulkki/opiskelutulkki	1
Freelancer-tulkki	1
Viittomakielentulkki/viittoma- kommunikaation opettaja	1
Kuulovammaisten tulkki	2
Viittomakielentulkki (freelancer)	1
Viittomakielentulkki (/tuntityöntekijä)	1
Viittomakielentulkki/opiskelutulkki	1
Tuntityöntekijä	2
Viittomakielentulkki/alue-esimies	1
Viittomakielentulkki/lähihoitaja	1
Viittomakielentulkki ja -opettaja	1

LIITE 5. jatkuu**MUUT (21)**

Tutkimusapulainen	1
Erityisluokanopettaja	1
Tuntiopettaja/tulkki	1
Ohjaaja	1
Hätäkeskuspäivystäjä	1
Esimies	1
Toimitusjohtaja	1
Viittomakommunikaationopettaja/ yrittäjä	1
Viittomakielen lehtori	1
Lehtori	2
Luokanopettaja/free-tulkki	1
Koulunkäyntiavustaja/iltapäivä- toiminnan ohjaaja	1
Hankesuunnittelija	1
Verkkotiedottaja/koordinaattori	1
Projektityöntekijä	2
Alue-esimies	2
Aluesihtööri	1
Puutarhuri	1

